

România literară®

Apare săptăminal
sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editată de Fundația
România literară
cu sprijinul Fundației
Anonimul

23 - 29 iulie 2003
(Anul XXXVI)

29

■ **arte**

pag. 22

TOMA CARAGIU
Posteritatea unui mare actor

■ **meridiane**

pag. 28

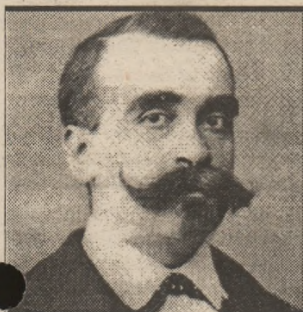
Centenar
PABLO NERUDA
Un eseu de Patricio Brickle

■ **literatură**

pag. 18-19

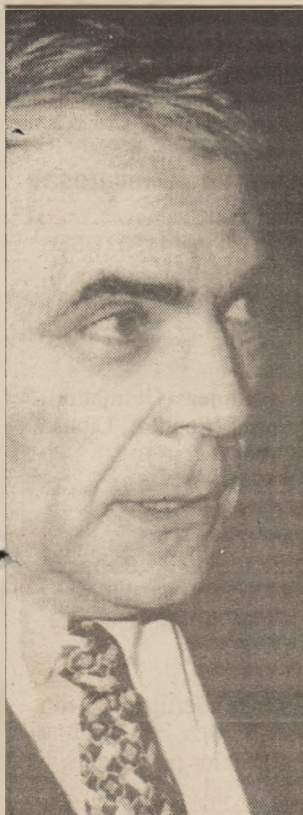
Un italian la
Curtea Veche

■ **literatură**

pag. 12-13

Memorialiști români
ION BĂLĂCEANU

**scrisori
cătrefe
editorialist**

Între afirmație și negație

Dintr-o experiență îndelungată la catedră, ca profesor de limba și literatura română la un liceu bucureștean, am desprins concluzia că numai rareori valoarea reală a unui scriitor este aceeași cu felul cum o percep contemporanii săi. Fie datorită unor considerente politice, ori unui debut târziu, fie modestiei scriitorului sau așezării sale defavorabile pe harta geografică a valorilor culturale, perceperea sa poate fi uneori deformată sau să lipsească.

(continuare în pag. 30)

Din arhiva lui **CORNEL REGMAN**

scrisori inedite de la:
Mircea Eliade,
I.D. Sîrbu,
I. Negoîtescu,
D. Țepeneag

Craiova, 16 ianuarie, 1975

Dragă Cornel Regman,

numai în provincie se întâmplă ca, într-o singură zi și noapte – să citești aproape toată opera (de o grea viață) a unui confrate al tău: iată, în 11 ianuarie, eu, Ion D. Sîrbu, la o „stelară” comandă (altfel nu pricep), ți-am citit cele două volume pe care le am în foarte paupera mea bibliotecă: *Confluente* și *Cică...* Am reținut, cu mîndrie și invidie, *teribila* acuratețe a frazei. Totul e atît de șlefuit, de perfect, încît aproape că sufăr pentru neglijența cu care dau bunul de tipar sau bunul de spectacol, la textele mele... Parcă nu aș fi ardelean ca și tine... Pareă... Regman, totdeauna te-am bănuît că ai talent, în plus că ai putea să întuneci, într-o frumoasă zi, *urîșă mea vocație* pentru ironie și grotesc. (...)

Gary Sîrbu

pag. 16-17

Ioana Postelnicu

pag. 15

Evocări spontane

Profil

Joc de lumini și umbre

SOMER în paradis, Reporter la conferința ingerilor... iată câteva titluri care pot rezuma, în ton oarecum paradoxal, o carte ce uimește și intrigă prin fiecare paragraf adăugat la autenticele file de poveste. Paul Miron scrie *Moștenirea astrelor* (Ed. Clusium, 2002) cu voce domoală și înțelepciunea călătorului printre pământeni; efortul cărturarilor dă la iveală manuscrisul voievodului Uriel, întocmit la porunca Domnului și completat de însoțitorul Rafael. „*Cartea în cinci capuri adună întâmplările omului după ce Domnul Dumnezeu l-a făcut și i-a suflat viață. Cel-de-Sus, milostivindu-se de faptele sale asemănătoare lui, a binevoit să nu treacă această scriere în lista celor din canon. Așa, în loc de asemănare, am deosebit și eu, cu capul meu tehu, moștenirea veacurilor.*” (p.5).

Cuvântul-înainte pare a anunța o parabolă biblică atent articulată; până la un punct, chiar așa stau lucrurile. Adam și Eva, alungați din grădina Raiului, sunt martori la gâlceava dintre Cain și Abel, Moise conduce poporul aflat în „jurisdicție” divină, Lot și Avraam fac legea pământului disputat de păstori, Gabriel și Mihail rânduiesc parte din aventura umanității după ieșirea din haos.

Încetul cu încetul, cititorul învață să urce și coboarea treaptă cu treaptă calea dorului de Cer. *Până la Dumnezeu, te mănâncă sfînții*, spune zicala din popor, iar înscrisul vine să ne amintească la modul fantastic-

realist eternitatea marilor adevăruri. Pildele se întretes inteligent într-o rețea mitologică de larg consum, cu termen de valabilitate nelimitat: „*Am ales episodul acesta, neînsemnat față de multe întâmplări scrise în Cartea sfântă*”, argumentează la un moment dat autorul deschis dialogului, „*pentru a se vedea că și strămoșii noștri n-au fost mai aproape de canonul ingerilor decât noi. Ca și în vremea de acum, sămânța corupției dădu foarte repede în floare.*” (p. 135)

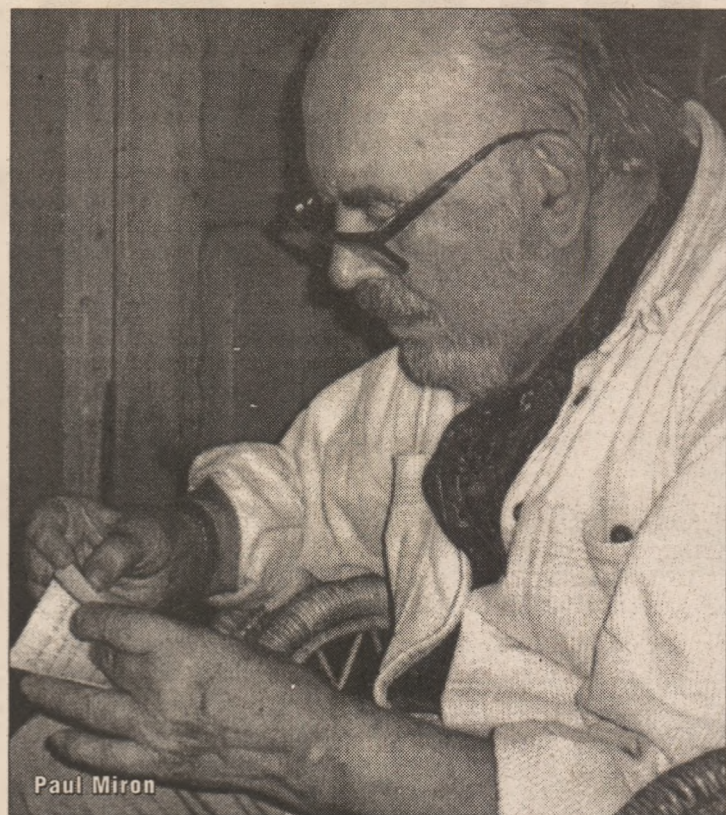
Asupra corupției spiritului se apleacă amănunțit raport prezentat de Uriel autorităților mai mult sau mai puțin celeste. Observația sa miroase adeseori a spionaj, lucru cât se poate de firesc odată ce ne plasăm în plină societate a intereselor supravegheate. *Moștenirea astrelor* se poate citi, în cheie sarcastică, drept critică senin-acerbă a totalitarismelor – nu totalmente – apuse. Cu un umor de situație excepțional, Paul Miron inserează în modelul Cărții Cărilor înfloritură postmoderne de stil și caracter, jucându-se cu stereotipurile religioase și consumeriste, hilar și arbitrar confruntate în actualitate. În vremi de perpetue reforme provizorii, predica moralizatoare devine cu ușurință conferință de presă, iar idoli mulțimii propovăduiesc la microfon cuvântări menite a epata reporterii însoțitori pe drumul credinței până la hanul situat la jumătatea drumului dintre rai și iad. *In vino veritas!*

Ca întotdeauna, mulțimea își reclamă reprezentanții. Noe însuși se prinde în jocul livresc al realității cu reflecția: ochiul magic îl surprinde la a cinci suta

aniversare, înconjurat de admiratori. Inevitabil, petrecerea capătă iz orgiastic, zvonacii se aștern pe treabă, adevărul se ascunde printre declarații și denunțuri contradictorii iar Noe, edil neprihănit până la proba contrarie, se strecoară printre autorizații de construcție și birocrație divină, devenind patron de restaurant. Nimic mai normal, odată ce în straturile superioare ale existenței „nimic nu e ca lumea”! Poștalionul lui Paul Miron (desprins *din vis* de astă dată) gonește printr-o țară a numărului, delimitată vag, la modul cocnret, de Codrii Vlăsiei sau Marea Neagră, dar indicată fără nici un dubiu de contextul general în care se scaldă, delăsător și lenes, județele destinului.

UTIA PANDOREI se revarsă coplesitor asupra cititorului bulversat de amestecul inedit de lumi și registre condus de un autor extrem de abil. Discursul nu-și pierde nici un moment interesul, îmbrăcând forme variate de prezentare: narațiune liniară sau focalizare selectivă în format și conținut adecvate memoriului, scrisorii sau poemului popular. Formalitatea sau lejeritatea adresării marchează, la rândul lor, trecerea între paliere stilistice și narative diferite; jocurile de cuvinte și calambururile ce exploatează limba de lemn a regimului flagelat cu zâmbetul pe buze fac deliciul lecturii. Cuvintele devin simboluri, inițitoare de referințe multiple sau generatoare de aluzii, fin mascate sub condeiul mesagerului ce-și petrece zilele în contemplație a ...coastei lui

Paul Miron

Adam!

Paul Miron nu își trădează natura poetică în favoarea satirei socio-politice, deși semnează o cronică voalat acidă a timpurilor noastre. Există momente de evadare lirică din cotidian, pasaje de inefabil atemporal, în care cinismul vremii se anulează în fața sentimentului. Ea/ Femeia/ Dragostea se abate ca o furtună peste sufletul solitarului, fiind singurul element ce se sustrage, măcar trecător, desacralizării. În urma ei stăruie, eminescian, lumina icoanei ce se stinge într-o înclăștare de *Luceafăr* a înaltului cu lumescul. Pia, personajul feminin ce captează atenția, transferă calitățile primordiale în imediat: onestă angajată în sistemul de alegeri, va descoperi neregulile evidente, funcționând simultan și ca intermediar abil în negocierile celui îndrăgît cu Cel-de-Sus.

Naratorul își mărturisește problema esențială: „*Pentru mine, timpul era un întreg fără*

gradație, fără înainte sau înapoi, nu apărea niciodată împărțit în trecut și viitor, între azi și mâine... De aici tot felul de pătării, unele hazlii, altele mai puțin.” (p. 128). Intercalarea timpului mitic cu cel istoric, interșanjabilitatea palierelor, întrepătrunderea limbajului realității cu cel al fanteziei duc la conturarea unor fascinante *O mie și una de nopți* ale depersonalizării. Chiar atunci când sursa biblică nu apare în mod explicit sau este denaturată în spiritul romanului, referința rămâne clară și se profilează ca ineluctabil termen de comparație. Minunata poveste a *Moștenirii astrelor* v-ar putea adormi copiii, cu gând uimit la regi și la poezi; dar ați dormi oare liniștiți dacă din slova scrisă ar rămâne doar povestea? „*Iubite cetitor, îți doresc ochi ageri și minte aerisită, ca să înțelegi și să tragi foloase duhovnicești*”... (p. 5)

Cristina Chevereșan

România literară

Director: Nicolae Manolescu

Revistă editată
cu sprijinul
Fundației
ANONIMUL

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU - director adjunct,
ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef,
MIHAI PASCU - secretar general de redacție.
ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,
MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU.
Redactori asociați: IOANA PÂRVULESCU,
CRISTIAN TEODORESCU, EUGENIA VODĂ.

Corectură: CONSTANȚA BUZEA (pag. 1, 5, 6, 7, 8, 25, 30, 31), SIMONA GALAȚCHI (pag. 15, 20, 21, 26, 27, 28, 29, 32), ECATERINA IONESCU (pag. 3, 9, 12, 13, 18, 19, 22, 23), NINA PRUTEANU (pag. 2, 4, 10, 11, 14, 16, 17, 24).
Grafică: MIHAELA ȘCHIOPU.

Tema numărului: *Povești netrimise Tatiane.*

Tehnoredactare computerizată: IONELA STANCIU,
EDUARD CANDET, MAGDA TUFEANU.

Introducere texte: GETA GHEORGHIU.

Administrația: Fundația „România literară”, Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, SV13759804450.

Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, SV11989444450 (USD) și SV11920914450 (EUR). Mihai Pascu (director executiv), Mirona Laudă (economist principal), Corneliu Ionescu, Gheorghe Vlădan (difuzare, tel. 212.79.81).
Secretariat: Sofia Vlădan.

Correspondenți din străinătate: Rodica Binder (Germania), Andreea Deciu (SUA), Gabriela Melinescu (Suedia), Libuše Valentová (Cehia).

e-mail: romlit@romlit.ro http://www.romlit.ro

Revista „România literară” este editată de Fundația „România literară” cu sprijin de la Fundația „Anonimul”, Uniunea Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor, Banca Română pentru Dezvoltare.

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

A fi chinez, lapon, hindus...

INE de fatalitate, ca să nu zic de hazard, de fatalitate, fiindcă de aceasta n-ai scăpare. Și hazardul e imperios, cu intervenții punctuale însă – la o cotitură de destin. În contencios, a fi, astfel, evreu este o decizie a fatalității, o dată ce ești, nu poți să nu mai fii, precum citeam în fragmentul de roman publicat în *R. L., Departe de zarea albastră*, de Carmen Riera.

Nu este, hotărât lucru, o problema de opțiune: ce ești și se citește pe fața palmei, dacă îți pumnul închis, peste liniile vieții. O ticăloasă epigramă din triste vremuri, într-o țară care a practicat holocaustul doar pe jumătate, lovea într-un excelent scriitor și om de caracter: „După nume, Sergiu Dan/ N-ai zice că e jidan./ După chip și-obraznicie/ Nu se poate să nu fie.” Mi-amintește de o veche și semnificativă întâmplare pe când trudeam ca stilizator într-un punct editorial al Ministerului Energiei Electrice. Arthur Dumbravă, directorul acestei înghetări circumstanțiale de tălmăcit în românește manuale de electricitate rusești traduse din limba germană, și unde lucrau doi evrei și doi români, m-a întrebat în trecere, cum mă chema înainte. În loc să-i șoptesc confidențial, *Șnabel*, am murmurat „tot așa” – iar schema s-a redus cu un post.

Să fii însă evreu, să n-ai habar, și să o afli nitam-nisam, poate constitui o dramă. Tatei îi trecuse pe la urechi că Tudor Vianu ar fi aflat de apartenența sa la vârsta de 12 ani – și că ar fi fost bulversat. Când, în anii manifestărilor antisemite ce au premers prigoanei sistematice, studenți bruscați (vezi *De două mii de ani*, Mihai Sebastian) și împiedicați să participe la cursuri, în delegație s-au plâns profesorului Vianu, primă răspunsul: „Dar și dumneavoastră, evreii, nu vă mai potoliți.”

La noi în casa, în luminosul hall ferestruit pe zidurile de colț, umbriți de un ficus uriaș, mi-l reamintesc pe profesor, ventripotent, foarte în largul său, povestitor de cel mai mare farmec, evocându-ne amurgurile unei șederi în Olanda, pe străzi de orașel, privind prin geamurile neperdeluite ce se întâmpla în odăile șirului de case – ca în tot atâtea pânze de epocă. Venise mai pe urmă vorba de un regretabil incident intervenit între dânsul și Dan Botta, traducător, în termeni evident personali, din Shakes-

peare. Ca membru în comisia de recepție (tradusese, la rândul său, dar mai cu blândețe, *Antoni și Cleopatra*), îi adusese o obiecție de amănunt, privind traiectul unei fraze. „Noi românii așa vorbim, îi replicase scurt, Dan Botta. „Auzi, domnule, comentase indignat, Vianu, parcă eu ce sunt?”

L-am zărit, în ultimul său an de viață, pe timp de încălzire, trecând cu paltonul larg deschis, prin dreptul cinematografului Scala, cu o distrată tristețe ce-i emana din întreaga ființă. Devenise, pare-se, tot mai preocupat de evreitatea sa.

POATE că m-am bucurat – sau nu – de a nu mă fi născut evreu, femeie, o dată ce multă vreme adormind îndată ce puneam capul în pernă nici un indiciu nu mijea că aș aparține unei spițe la fel de damnate și, de asemenea, sortită extincției – de către neiertătoarea logică a istoriei. Împlineam, în vara lui '44 încântătoare, vârsta a unei opțiuni politice din sentiment și m-aș fi putut de îndată înregimenta în batalioanele noilor forțe sociale care urcau vijelios spre putere – în Apărarea Patriotică, în U. T. M., și asta cu atât mai mult cu cât răspundea unor romanțioase vederi – ale vârstei.

Nici acum nu știu precis ce anume m-a împiedicat s-o fac – dacă nu cumva un noian de vreme mi-a albit memoria. Fapt este că a predominat în acele zile fierbinți decizia de a mai aștepta puțin. Factorul etic îmi pretindea ca înaintea unui pas decisiv să-mi fac un sever examen de conștiință. Pe când mă gândeam și mă tot gândeam, un factor nou a intrat în joc, cu devastatoare consecințe: am aflat de originea mea mic-burgheză. Pată de neșters, element nu doar dirimant, ci distrugător. Chiar primit în rânduri – dar cu rușinea trecută în autobiografie – soarta mi-era dinainte pecetluită. A fost o lovitură în plex, un șoc, mai grav decât un diagnostic de tuberculoză, o prăbușire de eșafodaj – un verdict de destin.

A fi mic-burghez însemna a aparține unei rase iremediabil inferioare, irecuperabile, impure, de ultimă treaptă, a fi un ins în care nu se poate avea pic de încredere, o pacoste socială, un parazit, iarba rea – da? – demoralizant pentru ceilalți, contagios. Și cum citisem tocmai atunci *Klim Samghin*, cras exemplu de mic burghiez, cu toate că ceva-mi spunea că personajul era rupt din Gorki

însuși, am simțit aripa neagră a deznădejdiei bătând asupra-mi. Cu un ultim curaj, am deschis un alt roman, tot sovietic, iar acolo ochii-mi căzură pe replica mai rusească cum nu se poate: „Ivan Ivanovici, ești un fărnac!” și-mi dădai seama că nu e nimic de făcut. Pe când, în acele frământate ceasuri, oricine era bine venit în rânduri, încă rare, rare, eu unul m-aș fi „strecurat”, de mine ar fi fost vorba când, în mijlocul ședinței, o voce ar fi răsunat fortissimo: „Tovarăși, dușmanul este printre noi”. Pentru că intențiile mele numai curate n-ar fi fost, precum se vedea în filme, spectacole de teatru, balet, în artele plastice.

Altfel ar fi stat lucrurile dacă aș fi aparținut marii burghezii, căreia i se rezervaseră locuri în fotoliile Frontului Plugarilor, nu zic de aristocrație care inspira respect gloatelor de ciocănari. Cum să procedeze însă un mic-burghiez, lepădătură jalnică a trecutului regim de exploatare, o dejecție socială, o javră schelăitoare, un hibrid dezgustător între proletar și marele burghiez? O condamnare fără apel, într-o lume care nu cunoștea recursul în anulare și nu-și storcea mințile cu nuanțe, diferențieri, excepții. Mic-burghiez m-am strecurat în facultate, mic-bur-

ghez afurisit și arrogant am fost îndepărtat – prin mijloace dosnice, de mică procedură. Cu sfatul de a folosi trotuarul de vis-à-vis.

RĂMAS de izbeliște, întindeam ghearele mele veninoase către câte o slujbușoară – în lipsa de vigilență a vreunei cumsecade matusi de la serviciul de cadre – repede pierdută, la prima pieptănare. Vedeam în jur mici burghezi cu evidență de teapa mea și încă mai pestilențioși, dar care săriseră cu abilitate în barcă și se țineau în draci de scândură, pe mai spumoase ori mai domoale talazuri. Ca să pară din rasa stăpânilor – o acei generali-maiori de câte un metru cincizeci și doi, ambulante butoaie pe care nici un centiron nu le-ar fi putut cuprinde, agitând mânuțe și mutând pantofiori, cefoși, cu năsuc! – se puneau pe îngrășat, mergeau aplecați pe spate. Făceau căsătorii norocoase, plecau în misiuni îndepărtate, în capitală cinau la un restaurant anume, cu sentinele la poartă.

Alții capotau și reveneau lângă mine, socotitori, pontatori, normatori, blestemându-și soarta, plini de invidie la adresa celor convertiți, marani cărora le mergea bine mai departe – și poate mereu, de-a lungul și de-a latul luptei de clasă, până când, într-o clipă de reverie, Ceaușescu a declarat încheiată lupta de clasă. Stigmatizat, înlăturat, șutuit, teșit, tuflit, turtit, micul burghiez câștiga, în fine, o șansă, puia, în dubioasele-i așternu-

turi, spre disperarea celor mai buni fii ai poporului, ajunși, între timp, în luxoase vile cu piscine la Șosea, în cochetele rezidențe de pe cucuiele Carpaților, în parcurile de vânătoare, înconjurați de colecții de artă și pereți cu panoplii cu flinte și pistoale – mari burghezi ce nu se cunoșteau, cu fii și nepoți gata să devină baroni.

Adio, atunci, luptă de clasă, la, la, la Lenin, bla, bla, bla Stalin, trecuse veacul de chin, lin te-nveșmânta uitarea. (În societatea fără clase/ dansai pe uliți, făceai pase/ și nas în nas cu Ipu ori cu Tase, beai bere lungă pe terase). În fine, desucheatul mic-burghiez se putea trage de șiret cu intelectualul de tip nou, bate pe burtă cu țaranul colectivizat, ciupi de gușă cu muncitorul progresist.

Printr-un miracol, eram acum și eu un strănepot vrednic al lui Burebista, al lui Mircea cel Bătrân, al harnicului Țepeș, iar dacă era prea târziu să mai râvnesc la un baston de mareșal – ranița mi-era numai găuri – eram liber să contemplan, cu cea mai îndreptățită mândrie sceptrel de aur al Conducătorului, să sper a avea și eu în dormitor un tablou de Sabin Balașa, albastru ca ochii băieților. Puteam închide liniștit ochii și dacă m-am înverșunat să n-o fac, a fost pe risc propriu și cheltuiala mea.

Hazardul operează. Fatalitatea se ținea deoparte. Număra firele de nisip din Cosmos.

Barbu Cioculescu

Nominalizări pentru *Marile Premii Prometheus* instituite de Fundația Anonimul

Literatură – Opera Omnia

1. Monica Lovinescu
2. Nicolae Breban
3. Alexandru George

Literatură – Opera Prima

1. Constantin Popescu
2. Cecilia Ștefănescu
3. Marius Chivu – Premiul I, Festivalul de Poezie PROMETHEUS, 2003

Arte vizuale – Opera Omnia

1. Vasile Gorduz
2. Ștefan Câlția
3. Mircea Spătaru

Arte vizuale – Opera Prima

1. Alexandru Rădvan
2. Bogdan Vlăduț
3. Câștigătorul Premiului I, Tabăra de Pictură și Sculptură PROMETHEUS, 2003

Muzică – Opera Omnia

1. Valentin Gheorghiu
2. Octavian Lazăr Cosma
3. Marin Constantin

Muzică – Opera Prima

1. Daniel Goți
2. Irinel Anghel

3. Eugen Țichindeleanu – violonist, Premiul I, Festivalul de Muzică Clasică PROMETHEUS, 2003

Artele spectacolului – Opera Omnia

1. Gheorghe Dinică
2. Marin Moraru
3. Andrei Blaier

Artele spectacolului – Opera Prima

1. Cristian Mungiu
2. Ana Mărgineanu
3. Ioana Calotă

Până la sfârșitul lunii septembrie, juriul (Andrei Pleșu – președinte, Dan C. Mihăilescu, Sorin Ilfoveanu, Elena Zottoviceanu și Sorin Marin – președintele Fundației Anonimul) va delibera și va desemna finaliștii din lista celor 24 de nominalizați.

Lista finaliștilor Marilor Premii Prometheus, în număr de opt, câte unul pentru fiecare secțiune și pentru fiecare domeniu artistic, va fi anunțată public la sfârșitul lunii septembrie, iar decernarea va avea loc în cadrul unei ceremonii, la începutul lunii octombrie.

Valoarea Marelui Premiu Prometheus pentru Opera Omnia este de un miliard de lei, iar pentru Opera Prima de o sută de milioane de lei.

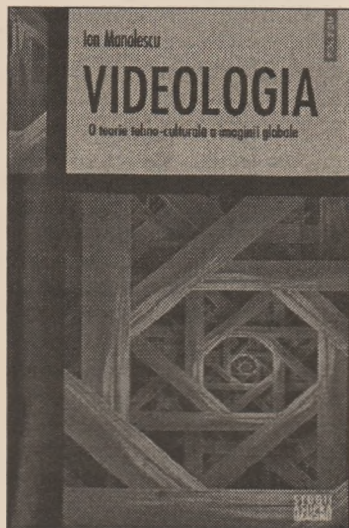

lecturi la zi

de Iuliana Alexa

Filosofia SF

ESTE vorba despre filosofia științelor umane și imagologiei în particular, dar și de viitorul SF al tânărului critic și universitar bucureștean Ion Manolescu. După romanul *Alexandru*, fractalic și contorsionat, după volumul colectiv apărut la Editura Paralela 45 și intitulat *În*

Ion Manolescu, *Video-logia. O teorie tehnoculturală a imaginii globale*, Polirom, 2003

*căutarea comunismului pierdut, după Noțiuni pentru studiul textualității virtuale din 2002, iată lucrarea de doctorat a autorului publicată la Polirom și intitulată *Video-logia. O teorie tehnoculturală a imaginii globale*.*

E o carte care mă îndeamnă să cred că autorul e cam singura autoritate de la noi pe acest domeniu, respectiv în câmpul interdisciplinar aflat la intersecția dintre literatură, film, filozofie, inginerie genetică, fizică, matematică, cibernetică și încă alte vreo două, trei științe, tratate din perspectiva implicațiilor lor asupra noului imaginărilor colectiv uman, revoluționat de tehnica și populat de zei noi.

Lucrarea are o structură fractalică ea însăși. Sunt excursiuni teoretice prima dată, documentate și neologice, asupra cyber-spațiului ca VR matriceală, incluzivă, elastică, interactivă, generată pe și între computere, „autosimilaritate fractală”, „proza postmodernă ca

„dimensiune fractală prospectivă și retrospectivă”, „indecidabilitate logică și iconică”, etc. Urmează privirea în perspectivă și în adâncime, decuparea fractalilor prin aplicații ficționale asupra prozei lui Donald Barthelme, Michel Tournier, Gheorghe Crăciun, Barth, Cărtărescu, Kurt Vonnegut Jr., Ray Bradbury etc. Autorul construiește cu migală dar și cu ușurință un eșafodaj teoretic solid, o carte ce poate fi citită ca „ficțiune utopică ori distopică”, o hologramă teoretică cu instrumente de „narațiune cuantică”. Oricum, ceva foarte nou, care cere și din partea cititorului o minimă erudiție interdisciplinară și putere de a abstractiza noțional lucruri care încă nu au avut parte de receptare și discuție teoretică la noi.

Cartea lui Ion Manolescu pune noi probleme criticii și teoriei literaturii la nivelul mijloacelor și grilelor de interpretare a textelor. Depășind deconstructivismul dar și ideologiile derivate, lucrarea lui Ion Manolescu propune instrumente teoretice noi, respectiv pe cele ale matematicilor celor mai recente și tehnologiei celei mai sofisticate. De menționat însă că nu orice text se pretează la o atare analiză. Ion Manolescu își alege corpurile de disecție dintre romanele postmoderne americane (*Neuromancer* a lui William Gibson, *Heavy Weather* a lui Sterling etc.) în general ceea ce se numește proză cyberpunk, respectiv epicul populat cu fantasmalele unei foste lumi familiare, afectată deja profund și negativ de tehnologie. Legătura cu paradigma tradițională de înțelegere este realizată de Ion Manolescu tot în termenii ezoterici ai teoriilor imaginărilor postmodern. De pildă, locul lui Dumnezeu în sistem:” Relația Dumnezeu cyber-spațiu, fie ea socotită ca metaforă a ubicuității sau ca metonimie a rețelei electronice globale apare în nenumărate ipostaze ficționale: perceperea cyberspațiului ca locație divină (Gibson, în *Count Zero*, 1987), înțelegerea divinității ca „mitoformă” matriceală (Gibson, *Monalisa Overdrive*, 1989), acceptarea divinității ca inteligență artificială generalizată), entitatea numită aleatoriu Wintermute din Gibson, *Neuromancer*, 1995), perceperea globală a rețelei ca sistem nervos electronic, al Divinității (Sterling, *Islands in the Net*, 1989), sau

chiar echivalarea Dumnezeu video, rug divin ecran electronic (Gibson, *Virtual Light*, 1995). Nu e mai puțin adevărat că, în anumite cazuri, teza extensibilității nelimitate a cyberspațiului fiind pusă sub semnul întrebării, și ideea nemuririi și omnipotenței unei divinități echivalente sau conținute în rețea devine chestionabilă.” Nu este o teorie a romanului SF, cum ar putea părea, nu este doar o teorie a unei noi mentalități colective și a unui nou imaginar sau bestiar postmodern și este o posibilă nouă filozofie alimentată de tehnica dezvoltată nelimitat, sau, dacă nu, o evidentă incarnare a Supramomului, a Autoconstrucției Corpului, a lui Antihrist, cum bine intuiește autorul în postfață. Este, de fapt, o apocalipsă tehnologică sau o transcendență tehnologică vidă.

Interesantă, din perspectiva literaturii încă decodabile cu instrumentele tradiționale mi s-a părut a fi apropierea narațiunii din romanele lui Robe Grillet, văzute ca „rulare cronotopică într-o dimensiune a viitorului anterior în care deja vî-ul se transformă în deja plus”, precum și accentul pus pe înfășurarea narațiunii într-o structură solenoidă încadrabilă în categoria atractorilor stranii (noțiune venită dinspre fizica meteorologiei). Efectul Fluture și teoria haosului sunt noțiuni prea de bon ton spre a nu fi valorificate critic. De altfel, demersul conceptual a fost precedat la noi de cel ficțional, și autorul recunoaște în *Orbitorul* lui Cărtărescu materialul argumentativ cel mai potrivit. Teoria imaginărilor propusă de Ion Manolescu se alimentează firesc din SF, film și literatură, matematici superioare, tehnicile video, realitatea virtuală. Nefiind într-o relație polemică la adresa paradigmei tradiționale, aceasta este totuși altceva, o dizolvare a percepției tradiționale binare (fie și deconstructivă la adresa binarității) în pluriperspectivismul infinit și relativ. În el se dizolvă noțiunea veche de mimetism, realul devine hiperreal prin ficțiune. Paradoxele postmodernismului se definesc circular și totuși valid în cartea lui Ion Manolescu, generând o paradigmă de interpretare complicată, nouă și permanent insuficientă sieși, aproximativă și precisă în aceeași măsură, în esență aproape agnostică.

Trivia

ATĂ și alt gen ce carte, o carte-marfă, editată pentru vânzare facilă și profit imediat. Titlul este incitant, condiția grafică excelentă, autorii anonimi și conținutul subtil. Oricum, nu este literatură, se autoexclue din această categorie. E genul de *self help book*, cum Humanitas a mai editat și altă dată, cu destul succes. Astfel am învățat noi cum se cuceresc bărbații, cum se face educație sexuală la adolescenți ș.c.l.. În schimb, această cărți-lie e plicticoasă și săracă în idei, deși încearcă din răspuseri să contureze idealul masculin cu papuci de piele și pijama de mătase, căruia nu-i miroso niciodată picioarele și nu poartă lenjerie intimă cu numele firmei inscripționat pe ea, ca să nu semene cu o oaie numerotată.

Aluziile livrești sunt menite a legitima cultural demersul educativ de la școala de bărbați bine. Modelul este, evident, Fred Vasilescu, obosit și accesibil pentru că a fost întors pe toate fețele în liceu, inaccesibil pentru că ambalajul de comparații savante din roman îl face să pară excepțional. Nu zic că n-ar fi, însă aparență, și fenomenul dandy este unul al aparenței, e circumscris lingvistic spre apărarea oarecum consistent moral. Cred că există la ora actuală un echivalent feminin al culturii dandy, ceva mai agresiv și mai cabotin însă, nițel mai redus deci, e vorba despre femeia Cosmo, cu care populația din România nu are șanse a se identifica vreodată.

Ca să cităm din Decalogul bărbatului frumos, deștept și cu bani: “luciditatea, ironia, onestitatea, stăpânirea de sine, vanitatea, principialitatea, candoa-

Mihaela Burda, Cătălin Cojocaru, *Sunt bărbat, dar mă tratez*, Humanitas 2003

rea, umorul. Astfel de atribute deja mă fac să visez. Morala de buzunar însă mă umple de înduioșare:2 A te privi atent în interior,, a realiza cine ești, cum gândești, cum trăiești, poate fi uneori, similar cu a privi Hidra drept în ochi, adică letal. O aventură este și încercarea de a ne păstraviata interioară neinvadată, pură, inaccesibilă. Așa că, atunci când vorbești despre aventură, nu te repezi la echipamentul de *bungee jumping*. Pentru început ajunge o oglindă în care să te privești interogându-ți conștiința.”

Educația sexuală e spectaculoasă: între encomioanele ușor ambigue din atâta stil contorsionat dedicate E, Parteneriei, și morala anti-carnetel de nume, intuim o concepție anume asupra sexului în toaletă, în pat sau pe birou. Educația vestimentară promovează managerul în costum și zâmbet studiat, ce să mai, totul e banalitate debitată cu emfază. ■

lecturi la zi

de Roxana Racaru

Rezerva de moraliști

ARTEA prezentată în debutul acestui articol ilustrează un gen dificil și, element care nu trebuie desconsiderat, ieșit din gustul autorilor de azi, din modă. E vorba de aforisme. În mod normal, văzând popularitatea de care se bucură genul scurt, în vest de exemplu, (e drept că mai curînd sub formă

de colecții de citate din autori consacrați decît ca opere de autor), ne-am aștepta ca specia maximelor și a aforismelor să capete o a doua tinerețe prin reciclarea ei în mediul pestriț și fecund al literaturii populare. Au început de altfel să apară culegeri de răvașe și epigrame, majoritatea însă reeditări sau traduceri. Rezerva noastră de moraliști pare pe terminate.

De aceea semnalăm un autor care încearcă să se mențină, de mai mulți ani, în perimetrul îngust al acestui gen. E vorba de Vasile Ghica, ultimul său volum fiind intitulat chiar așa: *Aforisme*.

Ce anume mai poate aduce un volum de aforisme? În primul rînd un anumit tip de meditație asupra unei lumi în care multe lucruri s-au schimbat. O luare (culturală) în posesie, dacă vreți. Regulile clasice ale acestei specii: concizia, percutanța (cultivată prin paradox, insolit, radicalitate), umorul, rămîn atuurile unei supraviețuiri fie ea și într-o epocă amorală. Ceea ce însă ar trebui să se schimbe e mai curînd punctul din care se privește.

Înfierînd lumea în care trăim autorul nu demonstrează decît că n-o înțelege și că lucruri regretabile ca misoginismul (și acesta face parte din ar-

senalul clasic al moraliștilor, din păcate), locurile comune sau obtuzități pasagere se strecoară prin poarta acestei neînțelegeri și a impresiei că în neobarbarie Cultura (cu majusculă) trebuie salvată.

Dar în rest, aforismele sînt delectabile *surisuri migdalate*: "de la Demostene încoace, niciodată nu știm ce au oratorii în gură", "secolul al XX-lea s-a spălat pe mîini de toate naivitățile noastre", "nu s-a crăpat încă de ziua în capul tuturor", "fiecare popor își scrie istoria pe care crede că ar fi meritat să o aibă", "din omul contemporan nu a rămas decît un pumn de enigmă".

Să bem vin, să spargem nuci

ANTOLOGIA de poezie a lui Dionisie Duma, cuprinzînd poeme publicate între 1975 și 1999, precum și o *Addenda* cu poeme neincluse în volume, ne arată un poet inegal, cu nostalgia prestigiului Poeziei și a poeziciei pe care practica anilor '60-'70 o făceau o ecuație simplă. Autorul, marcat de mediul (efervescent, magnetizant) care se formase în jurul lui Nichita Stănescu spre sfîrșitul anilor '70 (de altfel a și publicat de curînd un volum cu scrisorile primite de la Tatiana Stănescu, mama poetului), nu este totuși un modernist tipic.

Teme (și poncife, din păcate) naționale se strecoară nestingherite în versuri în care recunoaștem sunetul anilor '60, un poem *La Eminescu* se termină în sunet de trîmbițe ("Mai suntem încă! Și mai rămîn/ În constelații urmele

noastre:/ Limba Română, Poporul Român/ Și Cîntărețul «Florii albastre!»), un poem este închinat lui Sadoveanu, în altul se vorbește de virtuțile dactice. La ele se adaugă pe alocuri vocabule deja tocite (cel puțin astăzi): "cîntec" (pentru poezie), "pasăre albastră", lună, stele, aripi, lacrimă, păduri, frunză, rug, foc, păsări, "semințele țării", îngerii, Orfeu, Iov, etc. în romane, poeme galante și chiar poezii ocazionale (specie des cultivată în *no man's land*-ul literaturii noastre de raftul doi).

Unele din acestea resimt puternice influențe: sunete nichitastănesciene, eminesciene, reluări ale unor teme sau motive din Bacovia (din *Lacustră* sau *Stanțe burgheze*, de exemplu) și chiar, un (involuntar) pastel pillatian ("Eu n-am să uit cît voi trăi Năreștii/ Ce mi-au adus în gînd iluminare/ Cu veri abrupte și cu ierni polare/ Și cu Berheciul inundîndu-l peștii...etc.").

Poemele în care îl regăsim cu adevărat pe Dionisie Duma, nu sînt cele în care se oficiază, hieratic, cultul supremei Poezii sau al Patriei supreme, ci mai curînd în poemele de dragoste în care tiparul metafizic se relaxează: "Și ai să rîzi și ai să plîngi de-ajuns/ Și frig va fi-n tre sinii tăi, femeie./ Iar caldul mîinii mele nepătruns/ Va răsuși prin suflet altă cheie"; "Ți-e ochiul stins de-atîtea așteptări/ Și gura-ți arde de atîta sete/ O, cîte trenuri poposite-n gări/ Ți-or fi lăsat cenușa zării-n plete?". Sau cele sub semnul lui Bachus: "Cum eu veneam, cum tu veneai/ Prin unda verde de alcool/ Te risipeam, mă risipeai/ Ca vîntul mut prin cerul gol./ Pe stelele de-absint lucea/ Trupu-ți răsfrînt poate de-un semn/ Și eu vedeam cum curge noaptea/ În părul tău de untdelemn".

Imperturbabilă viața la țară

JURNALUL de la Filipeni al medicului Viorel Pătrașcu este, cum s-a semnalat și la prima lui ediție (tot la Editura Paralela 45, 2001), un cutremurător document.

Sînt însemnările unui medic stagiar, obligat în 1970 să aleagă o comună necunoscută în care să muncească (și să trăiască) timp de trei ani de zile. A ales comuna Filipeni, în județul Bacău. Aici descoperă din primele zile o sărăcie lucie, o mentalitate din care instrucția (igienico-sanitară minimă) lipsește sau e ignorată cu desăvîrșire. Situație probabil ti-

Viorel Pătrașcu - *Jurnal de la Filipeni*. Apostolat în "epoca de aur" urmat de un blitz după treizeci de ani, 1970-1973; 2001, ediția a II-a, Editura Paralela 45, Pitești, 2003, 180p.

pică în satele sărace: dispensar impropriu, fără telefon sau mașină (doctorului i se repartizează o căruță), asistente care trec vizite fictive, subalterni care sustrag medicamente, țărani care au egală încredere în vraci și trăiesc în insuportabilă mizerie.

Viața tînărului doctor este în condițiile acestea un calvar. La sărăcia și înapoierea din sat, se adaugă însă obtuzitatea și înapoierea autorităților, care au două obsesii: natalitatea (avorturile intră și în sfera de interese a oamenilor legii) și holera. Medicii sînt tratați ca și cum ei ar fi principalii vinovați de situația dezastruoasă din mediul rural: "Ședința lunară a fost dură. Ne-au vorbit Lezeriuc și Constantinovici, care ne-au amenințat de parcă am fi delincvenți" (4 mai 1971), "la ședința lunară ne-au făcut cu ou și cu oțet. Unul dintre inspecitori, nervos la culme, ne-a făcut «trădători». Asta datorită faptului că pe luna ianuarie mortalitatea infantilă a ajuns la 66‰" (5 februarie 1973).

Reușește, după mai multe intervenții (inclusiv a tatălui său), să se transfere într-un sat din Argeș, unde lucrurile stăteau cu mult mai bine. Revenit în 2003 în Filipeni, la 30 de ani de la plecarea sa și 13 ani de democrație și liberalizare, situația e cu mult mai proastă: dezinteresul e general, satul îmbătrînit are vechile case părăginite și părăsite.

Autorul încearcă, și în jurnalul din anii '70 și în *blitzul* din 2003, să păstreze un ton cît mai neutru cu putință. Să prezinte faptele așa cum i se întîmplau. Tocmai acesta este și meritul său. Fotografiiile adăugate în finalul cărții subliniază durința aceasta de mărturie asupra unei realități pe care încă nu vrem (sau nu putem?) să o luăm în discuție. ■

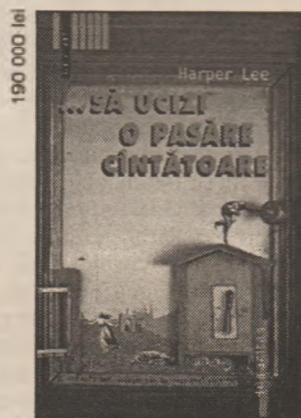

Vasile Ghica - *Aforisme*, Editura Școala Galățeană, Galați, 2003, 110p.

HUMANITAS

Cartea care dăinuie

În colecția Raftul întîi

HARPER LEE
... Să ucizi o pasăre cîntătoare

HANIF KUREISHI
Intimitate și alte povestiri

Dionisie Duma - *Al patrulea păcat. Antologie lirică*, Editura Scorpion, Galați, 2003, 140p.

lecturi la zi

de Tudorel Urian

Un olimpian al angoaselor

EMIGRAT în Franța cu puțin timp înainte de căderea regimului comunist (în prezent este angajatul secției române a postului de radio „Radio France International”), Dinu Flămând este, după Ana Blandiana, o dovadă în plus că sîngele de poet apă nu se face. El a revenit în poezia românească după o pauză de cincisprezece, în anul 1998, odată cu publicarea volumului *Viață de probă* la Editura Fundației Culturale Române (premiul Salonului Național de Carte Cluj-Napoca). Din acel moment cărțile de poezie ale autorului – aflat, de ceva vreme, într-o tot mai vivace navetă Paris-București – au început să curgă constant (deopotrivă și premiile) toate culminând cu recentul volum *Tags*, distins cu prestigiosul premiu al Uniunii Scriitorilor din România.

În *Tags*, ca și în celelalte volume de după 1989 Dinu Flămând scrie o poezie a angoasei. Se simte în versurile lui Dinu Flămând o derută existențială și tentativă disperată de a pune lucrurile în ordine cu instrumentele filozofiei și poeziei. Fi-rește un asemenea demers nu este în măsură să exorcizeze răul (existențial), dar poate până la un punct să îl explice și, eventual, să-l facă mai suportabil. Într-un fel, întreaga lirică a acestui volum se poate subsuma

binomului antinomic prezență – absență. Fapt explicabil pentru un scriitor obligat – ca noi toți – în epoca de rapide transformări, adesea contradictorii și maximă relativitate a postmodernității, la o vîrstă la care trecerea timpului începe să con-teze. În plus, prin stabilirea sa la Paris Dinu Flămând se află și nu se află în literatura română, este și nu este alături de familia sa și de prietenii din țară. Poezia devine în această situație șansa scriito-rului de a lăsa o urmă fermă a prezenței/absenței sale în/din lume. Poezia nu mai are însă, în lumea contemporană, locul și rostul pe care le-a avut în seco-lele anterioare. Iar poetul este conștient de faptul că gestul său de a lăsa urme scrise este, într-un fel, echivalent cu angoasa existențială a tinerilor – teribi-liști sau poate doar disperați – care încearcă să-și mărcizeze trecerea prin anumite locuri cu *tags* (plurarul francez al lui *tag*, definește o formă de graffiti – acele picturi murale din stațiile de metrou și chiar din interiorul vagoanelor, caracterizate printr-un grafism apropiat scrisului și care constituie un soi de marcă distinctivă a autorului respec-tiv). Într-o lume care și-a aban-donat sistemul de valori, tot mai alienată, filozofia și-a pierdut rostul, logica a devenit o relic-vă în calea nimicului, iar poezia este privită de cei din jur cu indiferență (uneori ușor mirată sau indignată) cu care călătorii

de metrou trec cu ochii peste *tags*, pentru ca la sfîrșitul vieții urmele poetului să fie șterse din amintirea celor din jur precum inscripțiile *tags* cu furtunul, la capătul liniei: „Vagoane de tren ies din beznă periferiei/ cu furioase inscripții pictate în tim-pul nopții/ cînd spre garile de triaj se strecoară frustrații suburbiilor/ să-și tatueze pe uși numele și uimirea/ de a se vedea în chiar ciclonul uitării – acolo unde/ a fi se zvîntă extrem de repede și devine a fi fost/ (...) *tags* pe crusta zidurilor citite numai de ochii orbilor/ și un fel ghemuit de a zgîndări inutili-tatea/ cînd fără-de-perechea se izbește de propriul ei umăr/ în singurătatea lumii – *Dasein*/ al foburgurilor și sictir al sictiri-tății/ nimicul sare capra peste spinarea logicii/ iar neantul ne-antizează dînd zor să afle/ de ce există ceva și nu mai degrabă nimic/ (...) poezie-incizie – pa-razit al transporturilor în co-mun/ viață pe hîrbuitele auto-buze – metaforă/ ajunse la capă-tul liniei și golite repede/ în de-pouri sub jetul chimic/ ce dizol-vă literele...” (*Tags*, pp. 41-42).

Excesiv de tehnologizată lu-me contemporană, agresarea continuă a biologiei și geneticii menită să modifice specii și comportamente milenare prin clonare și tot felul de alte experi-mente de laborator și presiunea mediatică permanentă, capabila să transforme realitatea în func-ție de sofisticatele rețete de *ra-tîng*, oferă ochilor unui intelek-tual format la școala valorilor tradiționale, imaginea unui pei-saj futurist demn de filmele *science-fiction*. Totul este gro-tesc, dezolant, absurd, contra-făcut, iar omul se simte înstrăi-nat, strivit sub povara unei rea-lități scăpate de sub control. Un foarte discret sentiment pas-calian în fața existenței într-un astfel de mediu se degajă printre rînduri: „... soarele bronzează egal cu ecran 25/ poți să alegi cinci nuanțe de roz pentru norii/ telecomandați pe linia orizontu-lui/ Îngeri blazați zboară inter-mitent prin aer trăgînd reclame/ pentru sîni de alge/ testicule de oțel/ inimi interșanjabile/ în ni-sipul de aur femeia veșnic tînară/ își îngroapă extatic fese-le... Vară!// Bătrînețea a devenit

Dinu Flămând, *Tags*, Editura Dacia Internațional, Cluj-Napoca, 2002, 72 pag.

o rușine tratabilă/ vitaminele/ ajută poliția mondială să vîneze cei din urmă microbi/ cu spada lui de foc binele alungă răul/ din toate cotloanele/ bivoli albi se tăvălesc prin mocirle curate/ și ies într-un nor de Chanel 5 la mal./ Greieri stereofonici anun-ță o seară calmă/ în peșteră Pla-ton privind la televizor/ crede tot ce vede...” (*În peșteră*, p. 26)

Angoasa generată de o lume exterioară imprevizibilă, aflată într-o foarte rapidă transformare după criterii și reguli care sfi-dează logica și bunul simț este dublată de o alta: cea născută din conștientizarea trecerii ire-versibile a timpului și a despăr-țirii definitive de cei care, cînd-va, i-au fost poetului compa-nioni de drum în viață. Și aici acționează o lege a dubletelor antinomice, nașterea fiicei scri-itorului (prezența) fiind simu-ltană cu moartea bunicului (ab-sența): „În ziua cînd s-a născut fetița mea Ana/ a murit bunicul meu Iacob/ întîmplarea/ a recurs la formula mediocră/ a falsei simetrii doar că/ viața și moar-tea se îngheșuiau efectiv în mine/ printre lacrimile plînse în cimitirul cu pruni/ (...) Între timp viața se reorganizează/ eu înot improbabil spre insula Anei/ (formă/ de relief abia per-ceptibilă/ în superba ei nepă-sare)/ și mă îndepărtez/ împreu-nă cu morții mei/ netransmisibi-li/ printr-un cilindru ca un in-cendiu/ de întunecime// Iar cum ajut la dispariția acestei lumi încep să aflu/ că viețile noastre asemănîndu-se/ vieții stelelor/ se telescopează-n întunecime/ diamant/ cristalizînd/ stingerea/ ca lumină...” (*Stingere* pp. 54-55)

Puține sînt în *Tags* momen-tele în care autorul părăsește starea de depresie, de derută existențială pentru a se bucura de viață, simbolizată ca la ro-mantici, prin renașterea primă-vărată a naturii. Chiar și în aceste situații rarissime este vor-

ba mai mult de un exercițiu cerebral, de autoimpunere a sentimentului de bucurie, decît de o trăire spontană, autentică. Entuziasmul este redus, experi-mentul eșuează și un poem pre-cum *Peisaj vertical* demarat în-tr-un cadru cu rezonanțe bucoli-ce („Încerc să fiu fericit/ țîșnesc din nou sevele/ tineri mesteceni își clatină în vînt testiculele subțiri/ filamentele lor perechi tremură în aerul dimineții/ coaja alburie tresare/ sub buzele in-finitului” – p. 20), își găsește fi-nalul în aceeași gaură neagră a existenței („plămîinii mei venti-lează un aer zgîrcit din care lip-sește aerul/ mi se recomandă să vin spre mine/ cu așteptarea/ în-ghit în doze mici verdele carni-vor. – p. 20)

În mod oarecum paradoxal, în pofida mesajului lor mai degrabă prăpăstios, poemele lui Dinu Flămând nu eșuează într-un melodramatism ieftin. Poe-tul își tratează angoasele cu su-perioritate, rațional, cu o atitu-dine olimpiană. Implicit sau ex-plicit în poemele sale apar tri-miteri livreseți către marii filo-zofi (Platon, Heidegger, Des-cartes, existențialiști), raționa-mentele sînt, adesea, surprîn-zătoare și strălucitoare, versurile au, în conturarea poemului, precizia unor incizii, aproape nici un cuvînt nu este inutil, iar complexitatea ideatică a poemelor nu poate fi demon-strată fără citarea integrală a acestora. Dinu Flămând caută și găsește de fiecare dată „le mot juste” ceea ce conferă angoase-lor sale un suprinzător echilibru emoțional. Anxietatea existen-țială (reală sau fictivă) este ți-nută în permanență sub control de o luciditate exacerbată care domină suveran sentimentele și exprimarea lor artistică. Poe-mele din *Tags* au o consistență estetică remarcabilă (de la lapi-daritatea enunțurilor din fiecare vers și compoziția perfect doza-tă ideatic și tehnic a poemelor, pînă la așezarea grafică a versu-rilor în pagină), ceea ce face ca Dinu Flămând să nu fie un pro-dus de serie în contingentul (prea) încăpător al poezilor angoaselor și depresiilor. S-ar putea spune că, mutatis mutandis, Dinu Flă-mând rescrie meditațiile amare ale lui Cioran cu uneltele poe-tice ale olimpianului Ștefan Au-gustin Doinaș. În felul acesta el nu este nici Cioran, nici Doinaș, ci un poet original, de mare for-ță expresivă, aflat aproape de pragul de sus al creației sale.

Prin publicarea volumului *Tags*, Dinu Flămând demonstrează că rămîne unul dintre poeții foarte importanți ai mo-mentului, în pofida faptului că locuiește la cîteva mii de kilo-metri de țară și a efortului unora de a-l trece cu vederea atunci cînd se vorbește despre poezia românească de azi. ■

am primit la redacție

Cărți

- Andrei Pandrea, *Cinci într-un Topolino*, „Note de drum din San Marino”, Editura Conphys, Râmnicu Vâlcea, 2002, 90 p.
- Augustin Popescu, *Convingeri*, eseuri, Craiova, Ed. MJM, 2003. 208 pag., 109.000 lei.
- Marina Spalas, *Întîlniri cu oamenii secolului XX. În căutarea României pierdute*, prefață de Dumitru Radu Popescu, București, Fundația Luceafărul, 2002 (interviuri). 234 pag.
- Ana Hompot, *Și a rămas poezia*, versuri, cu o postfață de Valentin Tașcu, Cluj-Napoca, Ed. Clusium, 2003. 98 pag.
- Elis Râpeanu, *Orizont reversibil*, București, Ed. Sagittarius, 2003 (versuri). 80 pag.
- Elis Râpeanu, *Anotimpuri în clepsidra*, București, Ed. Sagittarius, 2002 (versuri). 84 pag.
- Elis Râpeanu, *Fumuri*, culegere de epigrame, București, Ed. Sagittarius, 2002. 124 pag.

lecturi la zi

de Irina Marin

Memorie în culori luminoase

TOT sub semnul peregrinării și al memoriei stă și volumul lui Dan Ciachir *Când moare o epocă*. Dacă demersul lui Petre Răileanu avea ceva din impresia de sincronie dată de notația diaristului, în cartea de față tonul este mai degrabă

participanți nenumărați la cenaclul și seratele ținute în mod curent aici.

Epoca despre care se vorbește în titlu, cea postbelică, de până în 1989, este redată în culori luminoase, umbrele inerente fiind suprimate sau relegate în sfera anecdoticului și a hazului de necaz. Dan Ciachir, care a semnat fără întrerupere *Cronica ortodoxă* din revista *Cuvântul* între 1990-2002, imprimă acestor eseuri ceva din liniștea și încrederea datorite de credință.

diacronic-nostalgic. Dincolo de patina timpului pe care o poartă, eseurile cuprinse în acest volum sunt mărturie de epocă cu valoare documentară.

Descoperim aici, prin ochii adolescentului de odinioară, un Petre Țuțea răspicat la vorbă, în permanent conflict cu autoritățile comuniste: „A fost,” spune Dan Ciachir, „poate singurul om pe care l-am cunoscut, în epoca dictaturii comuniste, care spunea cu voce tare tot ceea ce credea. Nu se codea niciodată, nu se rușina de convingerile sale. Povestea fără nici o teamă cum fusese reținut câteva ore de Securitate și anchetat ... pentru trafic de valută. Parcă-l aud: „Iată-mă bișnițar la 75 ani!” Era în toiul afacerii Goma și Stăpânirea vroia să-l intimideze.”

Întâlnim mai departe un Iosif Sava plin de generozitate, oferind autorului, la vremea respectivă aflat de abia la începutul carierei sale într-ale condeiului, șansa de a apărea în emisiunea sa muzicală de prestigiu. Pura pe firul amintirii, pătrundem apoi în casa Ninei Cassian din localitatea 2 Mai, un avatar al Balicului interbelic, printre

Peregrinări prin trecutul Europei

EUROPA mon amour, cartea lui Petre Răileanu, se citește cu un amestec de invidie și resemnare. E poate modul cel mai visceral, cel mai necritic cu putință de a recepta un memorial de călătorie, așa cum este, parțial, cartea de față. Spun resemnare și invidie pentru că îmi dau seama ce produs de lux este experiența directă, fizică, palpabilă, a unor călătorii de felul celor pe care le face autorul prin Europa. Dar să revin la recenzia propriu-zisă: paradoxal, sau poate așa cum era de așteptat de la un filolog de profesie, eseurile adunate sub titlul de mai sus cuprind nu atât impresii de călătorie cât, mai ales, o aventură a imaginației, a memoriei culturale a autorului, peregrinajul turistic propriu-zis devenind pretext pentru un excurs erudit, hedonist. Sunt aici însemnări prozaice, de turist grăbit, parcurgând clasicul itinerariu al muzeelor locale, urmate de zăboviri sibaritice asupra vreunui detaliu arhitectonic izbitor precum cel din mica așezare italiană Atrani: „De pe celelalte trei laturi se poate accede către interiorul localității, pe mici străduțe, care, toate, sunt de fapt scări întortocheate. Ele se cheamă Via Campo, Via Arte della Lana sau Sopportico Marinella. Angajându-te pe una din aceste vie, descoperi o greu de imaginat imbricare de corpuri de case, care se răsucesc și se întortochează după capriciile terenului – aici, în afară de mare, nimic nu e plat și orizontal.”

Și pentru că vorbeam de memorie, trebuie spus că la Petre Răileanu aceasta este una proustiană, infinit asociativă și speculativă, o memorie a litera-

tului în care amănuntul factual îl cheamă mereu pe cel simbolic. Astfel, scrierile din acest volum sunt senzuale și intelectualizate deopotrivă, iar percepției directe a autorului îi replică în permanență, contrapunctic, citatul literar. Stilul, ușor pedant în descrierea comparatistă a picturilor din muzee, coboară în colocvial și se pliază pe conturul situațiilor prozaice, pentru a deveni mai apoi poetic și plastic.

În toate spațiile străbătute, atenția este reținută de fiecare dată de problema identitară: în Sicilia, de pildă, înclinația spre autoponegrire îi amintește autorului de propensiunea identică a românilor; în Elveția, țară ce pare a refuza, în mod inexplicabil, să se integreze pulsului Europei, în prim-plan apare dificultatea identității compozite, generată de un bilingvism ce pune probleme mai ales omului de litere

Petre Răileanu

Europa mon amour

© EDITURA FUNDATIEI CULTURALE ROMANE

Petre Răileanu, *Europa mon amour*, Editura Fundației Culturale Române, București, 2003, 174 p.

Dar poate cel mai grăitor, în această problematică a definirii de sine, este surprins paradoxul emigrării. Odată stabilit la Paris, autorul se vede mereu proiectat înapoi, spre locul de origine, prin ceea ce el numește *ritualul obligatoriu al declinării identității*. „Stabilirea într-o țară străină – nu intră aici în discuție motivele – este o opțiune clară pentru o situație în prezent, cu o concentrare ieșită din comun pentru a întrezări și construi zi cu zi viitorul. Or, ca nou venit într-un spațiu, ești constrâns, aproape zilnic, la o frustrantă întoarcere în trecut.”

Europa mon amour propune o viziune personală complexă asupra bătrânului continent perceput ca „patrie a exilului,” ca spațiu al peregrinărilor turistice și, lucrul cel mai important, ca spațiu de „înțelegere, definire, delimitare critică a propriei identități.” ■

Ce fragedă deșuchiere, ce naivă și bruscă aprindere

cerșetorul de cafea

de Emil Brumar

Stimate domnule Lucian Raicu,

CĂ-N fiecare din noi există un mic Raskolnikov care, chiar dacă nu pocnește-o babă cu topor-n cap, face el o porcărioară, e lucru cert. Tendința de-a ne socoti din categoria celor privilegiați, aleși, neobișnuiți, e prea seducătoare. Și-apoi mai este și *plăcerea* remușcărilor, tăvăleala-n noroiul propriului suflet, jubilarea de a-ți spune: „...sint un păduche estetic...” Vine însă clipa amară, lucidă și, aș adăuga, plină de umor, cînd te întrebi: „Oare s-ar fi băgat Napoleon sub patul unei babe?” Nu, nu s-ar fi băgat! Dar, stimate domn, vă rog să mă credeți, sub patul unei eleve, da, al unei eleve, de ce zîmbiți, s-ar fi băgat! Fiindcă și Napoleon, dați-mi voie s-o spun și s-o accentuez, ar trebui să recurgă la acest nevinovat tertip pentru a f... o fecioară! Bineînțeles că nu-i totuna să uciți o babă sau să dezvirginezi o crudelă! Numai că, stimate domn, există un element comun: *vărsarea de sînge!*

*

„Fetele cu buza-n flăcări și cu *sînu-atunci aprins* (s. n), „Cu roșafa pe figură și-n privire cu langoare, „Cu gurițele deschise și cu sînul lor descins, „Fetele ziceau: „Ne-aprindem!” – La Amor cereau răcoare!” Am citat din Depărățeanu! Ce fragedă deșuchiere, ce naivă și bruscă aprindere („cu *sînu-atunci aprins*”, mă face să mă gîndesc la gestul cu care apăs butonul-sfîrc pentru a aprinde becul-sîn!), ce inocentă bestialitate-n „gurițele deschise”, ce candidă recunoaștere a minusculei tresăriri clitoridiene („Fetele ziceau: „Ne aprindem”, ce cerșetorie suavă a umezelii orgasmului răcoritor („La Amor cereau răcoare!”))! Cuvintele au prospețimea, subțirimea și transparența roz-albă sau roz-vînată a întrepicioarelor „fetelor”!

*

Curios cit de grațios-rapidă, ca-ntr-un desen animat, e următoarea strofă, scrisă prompt, de Depărățeanu:

„Don Vergilios cel mare
„E de regele-arestat
„Pentru o neagră trădare
„Ce făcuse în palat”

Ne-am aștepta la un act politic infam, ceva împotriva regelui, poate chiar un complot de uzurpare a coroanei sacrosanctei! Stimate domnule Lucian Raicu, e vorba, ca să mă exprim eufemistic, de-un simplu futai!! Scandalul vine, se vede, de acolo că obiectul *negrei trădări* violase o doncelă foarte jună, nobilă și belă.

„Violase o doncelă,
„Pe-a mai jună din castel,
„Pe-a mai nobilă, mai belă,
„Pe seniora Isabel.”

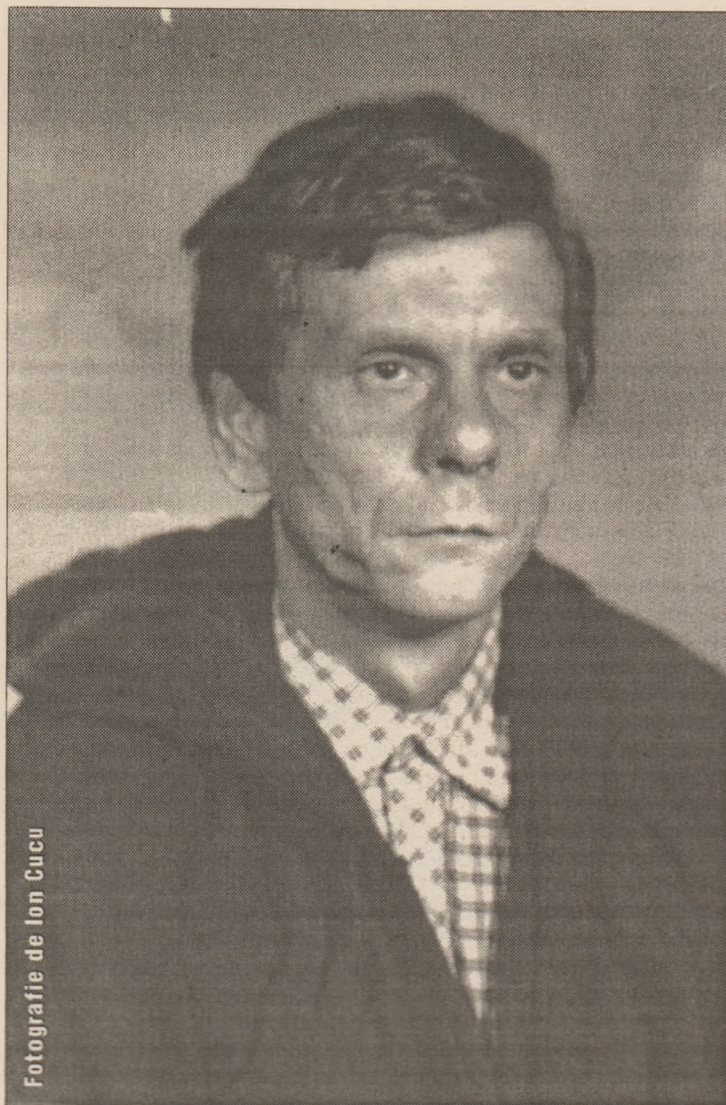
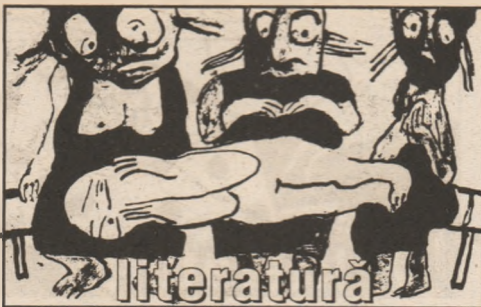
Iată și indignarea, de-un umor grav, înconștient, căzînd ca o lespede de puf peste asemenea inimaginabilă chestie, a lui Depărățeanu: „Faptă rea și nealeală!”

Și pentru că am dat-o pe Depărățeanu, să închei c-o strofă de-o mare frumusețe naivă, cu-n „copaciu” ale cărui frunze sint înlocuite de părul d-aur „al unei copilițe” așezate echivoc pe-o cracă sub care-un cavaler se uită și vede ceea ce toată lumea știe că poate zări în asemenea situații:

„Sus, p-o cracă, cavalerul
„O copiliță vedea,
„Răsfiratul ei păr d-aur
„Tot copacu-acoperea”

Emil Brumar

Cu stimă și afecțiune,
8 VIII 980

Fotografie de Ion Cucu

Octavian Soviany

Noi am fost apa

*
* *

Alte femei
își poartă
sexul sub pânțe.
La tine
sexul e pretutindeni
și fiecare fir de păr,
fiecare globulă de sânge,
fiecare celulă
e o altă femeie.
Numai tu poți fi pătrunsă
printr-un cablu de telefon.
Numai tu ai putea rămâne
însărcinată
cu un poem.

*
* *

Porți o cămașă
albă de noapte

și îți spui rugăciunea.
Camera-i luminată
de zâmbetul unui tigru.
(Orice bărbat tânăr
are un zâmbet de tigru.)
Deodată
măinile tale încep să ningă în
sus.

Prin corpul tău plutesc
pești albi și meduze.
Acum zâmbetul tigrlui s-a
făcut

un bob mare de rouă
ce planează prin cameră.

*
* *

Atingerea mâinilor
Atât. Doar atingerea mâinilor.
Îmi săruți mai întâi
globulele roșii,
apoi globulele albe.

Unghia ta
se topește
precum cositorul
și curge
pe fața de masă.
Zâmbești și îmi spui:
- Ai văzut? Adineaori
noi am fost apa.

*
* *

Mă plimb printre scaune. Spun
lucruri indiferente.
Privesc nepăsător pe
fereastră.
Privirile mele
vor să te ocolească,
dar mirosul tău aleargă spre
mine
ca un animal alb
și-mi mușcă până la
sânge plămânii.
Acum îmi pot auzi sângele.
Suie de-a lungul picioarelor
tale

ca o adiere de vânt
care-ți face rochia să foșnească
și-ți dezvelește genunchii.

*
* *

E sâmbătă sau duminică.
Eu stau pe marginea patului
și mă uit la
peretele cenușiu.
Număr
lucrurile pe care
le-au pierdut
oamenii. În ultima
săptămână. În ultimele două,
apoi trei

săptămâni.
Țin evidența
sinucigașilor.
Cei mai mulți se omoară
sâmbăta sau duminică.
Mai cu seamă în
duminicile ploioase.
Acum te simt ca pe-o ploaie
măruntă. Ești apa
care curge pe o vitrină,
sub lumina, puțin obosită,
a unui
felinar galben.
Ești peretele care
se uită la
mine. Lama de ras
pe cre o voi găsi în
ultimul meu pachet de
Chesterfield roșu.
Probabil într-o sâmbătă sau
duminică.

Afară
s-a făcut noapte.
Patul
pare așternut cu
cenușă.
Iar cenușa e caldă
ca un corp omenesc.

*
* *

La-nceput
unul e vânătorul,
iar celălalt prada.

Cuțitul de vânătoare
împrumută pe rând
cele șapte culori ale
curcubeului.
Când ajungem la indigo,
moleculele noastre
alcătuiesc un sistem solar
straniu
în care fiecare dintre noi e
pe rând

ba un soare, ba o planetă.
Acum nu mai există
nici pradă, nici vânător.
Timp de trei luni
noi am fost iarna.
Acum îți privesc mâinile
pe care sunt semne de muguri.
Primăvara sângele tău
clipocește atât de gingaș
încât ar putea să preschimbe
sexul unui bărbat
într-o crenguță de salcie.
Numai vântul și ploaia
te pot penetra
fără să te rănească.

*
* *

Port pe meninge
ca pe un tatuaj sângeriu
amintirile tale.
Cuvintele tale au
început să-mi iasă
noaptea
pe cerul gurii.
Așa cum pe palmele sfinților
apăreau altădată
stigmatul lui Hristos.

*
* *

Ești
cântec,
căldură
cutremur,
cuțit.
Ești numele meu
citit în oglindă
și ai degete
de cenușă și apă.
De cenușă și apă.

*
* *

Am iubit doar femeile
cu aer străvechi.
Femeile care beau
singure noaptea
și adorm
cu volume de versuri pe
pânțe.

Femeile slabe și palide
ale apașilor. Paharele
din care nu poți să storci
niciodată

ultima picătură.
Tu ești toate aceste femei
și mai mult decât ele.
Iubești toate obiectele
care pot să rănească.
Îmi împletești și-mi despletești
vene.
Parcă i-ai face codițe
unei fetei lungane și proaste
care tremură lângă tine

de bucurie și teamă.

*
* *

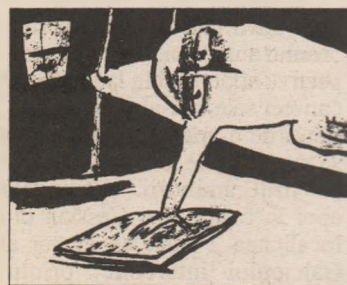
Numai
cine se taie adânc
te poate vedea.
Numai cine se taie
foarte adânc
poate face din tine
femeia lui
și doar pentru
o singură noapte.

*
* *

Nu fac
literatură
când scriu despre tine.
Scriu sentimente.
Tăceri încordate
ca mușchii unui
atlet.
Pline de
toate cuvintele,
așa cum oasele păsărilor
sunt pline de aer.
Scriu aerul
dintre noi,
care vibrează mereu
ca o lamă metalică.
Scriu niște păsări
tăcute ca peștii.
Genunchiul tău
e un pește fierbinte.

*
* *

Aveai în mână
un pahar cu
ceva brun.
Nu putea fi
bere. Căci berea
nu ia niciodată culoarea
lucrurilor pierdute.
Cu paharul în mână
te-ai apropiat de
masa la care beam
cu prietenii mei.
Mișcările tale
semănau cu rotația
unei
planete cufundate în
somm. A unei
planete întunecate.
Mi-ai privit buzele
pe care strălucea,
asemeni unor picături de
mercur,
saliva
altei femei.
Niciodată n-ai semănat
Atât de tare
cu moartea. ■

semn de carte

de Gheorghe Grigurcu

Un (post) expresionist

SE AFLĂ într-o neîn-
doielnică vogă pre-
fixul post. După post-
clasicism, postro-
mantism (spre a nu ne mai opri
la postistorie, posttotalitarism
etc.), vorbim îndesat despre
postmodernism, legându-ne
pe arcurile unui început care nu
se îndură a fi sfârșit și ale unui
sfârșit care nu se îndură a fi în-
ceput, de fapt ale unei continu-
ități concomitent inspiratoare de
anxietate și liniștitoare. Aproa-
pe orice fenomen literar se arată
gata a se angaja într-un prezent
și într-un trecut la fel de rela-
tive, întrucât sint interșanjabile.
De ce n-am considera în acest
fel și expresionismul? Inaugurat
la noi de Lucian Blaga, care-l
numea „noul stil”, definindu-l
drept o transcendere a obiectu-
lău astfel încât să rezulte „re-
lațiuni cu cosmicul, cu absolu-
tul, cu ilimitatul”, acesta nu su-
praviețuiește oare în destule
producții actuale, pe care, spre a
da satisfacție exegeților ce se
doresc cit mai „la zi”, le putem
boteza postexpresioniste? E
incontestabilă conservarea crea-
ției expresioniste în siajul unei
epoci sfîșiate de cele două con-
flagrații mondiale și de ororile
totalitarismelor ce le-au succe-
dat. Reflex, poezii ca și artiștii
plastici au reacționat la acest
cumplit context prin mixtura de
disperare și insurgență a unei
arte eruptive, sumbru anticon-
venționale. Sentimentul „meta-
fizic” de rătăcire, de risipire în
haos, de așteptare a unei cata-
strofe cosmice s-a precipitat în
nume conjunctiv, dînd naștere
astfel unui tipar mental și for-
mal, care, în circumstanțele cri-
zei istorice încă neîncheiate, nu
pare epuizat. E limpede că ex-
presionismul nu și-a trăit traiul,
indiferent cum sîntem dispuși a-
l denumi, cu sau fără prefixul la
modă. Unul din poezii ce-i adu-
ce ofrande este azi ieșeanul
Vasile Proca.

Poezia lui Vasile Proca de-
marează abrupt prin constatarea
unei desubstanțieri a realului,
într-o notificare a etapelor sale,
ceremonioasă, vag ironică.

Vasile Proca: *Duminică
din trăsnet*, Ed. Cartea
Românească, 2000, 64
pag.

Viziunea sa e de tot întunecată.
Nu numai în adîncul realului, ci
și în lumea viselor tronează ni-
micul pe care-l îngurgită cotidi-
an, măcar ca pe un leac home-
opatic. Viața se nimicește pe
sine, reducîndu-se la automatisme
(factori opuși „cutezanței
de-a trăi”, la modul lucid ori
simpatetic), animalizîndu-se:
„Una cu pămîntul dorm visele
în interiorul cărora/ nu e nimic
de găsit/ eu mi-am făcut din
băutul nimicului o ceremonie/
cu nuanțele ei zilnice/ urmează
pașii grăbiți în propriile noastre
adevăruri/ ca și cum sufletele
și-ar da o întîlnire importantă/ și
alte cîteva amănunte care mai
emoționează încă/... bob cu
bob incolțește în frica mea șue-
ratură grîului/ din steaua mortu-
lui: se trezește și indiferența
apei/ pe care plutește cutezanța
de a trăi/ apoi urc în suferință: la
periferia ei imagini/ care nu vor
să vorbească/... se mai spune că
ochiul vieții privește cum stai/
ca firul cu plumb/ agățat de
 imaginea Mielului care paște
bucata/ aceea verde de tăcere
grea/ viața de-a nimicul viața
de-a animalul/ așa într-o doară
așa” (*Ceremoniile nimicului*).
Odată stabilită această cheie a
suferinței de-a fi, proclamate în
generalitatea ei, producția se
desfășoară cu o omogenitate
constelată de termeni, precum
gol, sacrificiu, înfrigurare, po-
vară, umbră, oftat, frig. Un lexic
ce ne pare cunoscut. Bacovia-
nism? Într-un fel da, însă mo-
delul e retorizat, dezvoltat într-o
tramă explicativă, detaliat. Eco-
nomia de mijloace măturisito-
are trece într-o revărsare, într-o
învîrtire a verbului ce nu se
mai reține. Deși e invocat și of-
tatul, dicția se reazemă înde-
obște pe *strigătul* emblematic al
expresionismului, menționat la
rîndu-i, în orice caz pe o rostire
cu voce ridicată: „Trăiesc așa
cum trăiesc: gol de semnificații/
inutil sacrificiu/ strig în toate
umbrele care învelesc existența:
din cînd în cînd un oftat al
pămîntului/... toate înfrîngerile
îți vorbesc asurzitor/ fără înțe-
les: povară călcînd din zi în zi/
din respirație în respirație/ strig
în fiecare prăbușire a copacului/
din cînd în cînd gemutul picături
de apă care/ a hrănit cercu-
rile/... vorbesc așa cum vor-
besc: o rostogolire de/ pietre au-
zită ca o iertare care ți se dă/ o
dată în viață/ frig se simte din

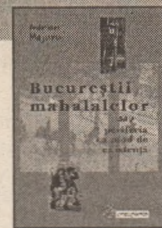
inima cuvintelor/ din cînd în
cînd uit că sînt om” (*Toate în-
frîngerile vorbesc asurzitor*).

DAR „golul de semnifi-
cații”, vidarea existenței
redușă la forme moarte
alcătuiesc doar pragul
moral al unei perspective ce se
înfrîpă estetic pe acest subred
suport, încercînd a-l consolida
prin sirurile de imagini. Antido-
tul vidului îl reprezintă materia
fantastă a acestora. Autorul își
trage din nimic temeiurile unei
afirmări halucinante, ale unei
fabulații avînd ca obiect dezas-
trul. Frînturile unui epos tene-
bros fișnesc din abisurile care
dovedesc că negația însăși
dorește a deveni fertilă. Anean-
tizării universale i se opune pro-
priul său spectru, impozant ca
anvergură plastică: „Nu crede în
capcanele de aur/ fiara care
mîncă anii: pas cu pas/ te
urmărește/ ea care te-a locuit și
noapte și zi: uită-i numele/ tu
care auzi în armele de foc hăi-
tașii și te temi/ ai fost în visul ei
omule bun/... afară din tine este
pustiul și libertatea unde/ vei
scutura sămînța spaimei: atunci
se vor arăta semnele de pămînt
și te vor lovi/ cu patimă cu sînge
cu noapte/ tu care auzi în
lacrima sălbăticiunii bubuitul
armei/... pașii Fiarei clipă de
clipă în limba pămîntului/ îți
strigă numele sub ceruri de
cranii/ ehei anii anii anii se duc
omule bun/ azi vei muri în
visul Fiarei: azi doi ianuarie”
(*Visul fiarei*). Scriind cu mîna
stîngă, demonică, poetul livrează
cu dărnicie imagini crunte,
inconfortabile, la modul perfor-
mant în care s-ar prezenta cuiele

unui pat de fakir. Voluptatea sa
e una categoric masochistă: „azi
trăsnetul/ în patul rîului va naște
femeia mea din sud” (*Petic
flămînd de infinit*). Sau: „...o
ploaie metalică îmi este căderea
și în spatele/ fiecărui copac aud
strigăt de bucurie/ este Moartea
sau un fel de imitație înnegrită/
închipuind un petic flămînd de
infinit” (*ibidem*). Sau: „soarele
avea privirea mortului” (*Sînge-
le cu gust de heroină*). Sau: „am
devenit cel care adună/ trăs-
nete” (*Cel care adună trăsnete*).
Avem astfel o „liricizare”, fie și
rebarbativă, a programării ex-
presioniste care, de la un punct,
prezintă, vai, riscul aridității, al
industrializării. Pe întinsul cîmp
conceptual specific pe care se
plasează, cîmp pîndit de rutină,
autorul se arată apt a cultiva, din
fericire, clipa imagistică, în care
identitatea sa pulsează cu atît
mai favorabil cu cît se relevă
congruență cu idealitatea poezi-
ei. Iată cîteva din somptuoasele
încrîncenări grație cărora dez-
nădăjdita declarativitate se
umple de sevă: „...spui că am
cerut legi de la vultur/ și am
trăit viața norului alb: acum mă
dezbrac/ de propria viață să simt
că este iarnă/ în sfîrși/... mă
cheamă la el un suflet uriaș pă-
zit/ de mari haite de lupi/ cînd
urlă ei se aude pînă în Moarte/
de acolo din cînd în cînd
răspunde urletul/ singelui meu
înzăpezit” (*Zodia capricomulu-*
lui). Ori: „iarnă/ roșie care as-
cultă soldatul cu o sută de răni
cum/ strigă în fiecare lumină
aprinsă: hei Dumnezeu/ lumi-
na asta a pămînt miroase”
(*Moartea furată*). Ori: „...mă
ascultă apa cum merg pe spina-
rea ei/ fiecare pas îi tulbură în-
fașșarea așa cum toți/ ochii
schimbînd ziua în noapte au de-
venit/ mlaștină...” (*Mlaștina*).

LEHAMITEA densă a
unui Ion Caraion (colec-
ție de miezuri autodis-
tructive) își prefără ecoul
într-un atare peisaj teluric mai
mult decît transcendent, în care
mizeria umană, neîndrăznind
parcă a-și ridica privirea spre

ceruri, se aliază cu superstiția:
„...noroii gri noroi greu noroi/
suflete obosite ca pietrele stau
sub el cu mîinile/ ridicate pur-
tîndu-mă ca un prapor/ eu um-
bră/ căzută pe spinarea Tisei
adun bucăți de țară/ aici stau și
scriu pe crucea morților în timp
ce/ Dumnezeu împarte lumina
precum porții de piine/ aici
unde El a semănat oameni și
legi nescrise/ pomi animale grî-
ne și vise/ lupul trăsnet trecea
urlînd prin duminica omului/
care murise” (*Cimitirul vesel*).
După cum cadența folclorică își
face loc, ca un paradoxal lumi-
niș întunecat, în desimea stihu-
rilor de ortodoxă constituție
expresionistă: „hai hai și iar hai/
fă Doamne o crîsmă-n rai/ ai
lichior de toporași/ spune
Doamne cui mă lași/ și-i bătută
și-nvîrtită/ și-i bătută și-nvîrtită/
moartea-i mîndră și gătită/ mîndră-i
moartea și horită/ să te bu-
cure ținîrime/ pentru-acela care
vine” (*ibidem*). E o sugestivă
întîmpinare a morții printr-o in-
tonație originală (rurală). Sfîrși-
tul și începutul își răspund. ■

17 x 24 cm
280 pagini
(32 de planșe)
240 000 lei

**BUCUREȘTII
MAHALALELOR**
sau
periferia
ca mod
de existență
de
**Adrian
Majuru**

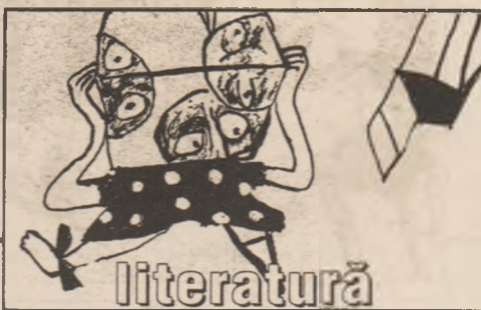
la
compania

Str. Prof. Ion Bogdan
Nr. 16 Sector 1,
71149 București
Tel.: 210 61 94
Fax: 211 59 48
compania@ft.ro
www.compania.ro

am primit la redacție

Cărți

- Rainer Maria Rilke, *Poeme alese*, în tîlmăcirea lui Dan Dănilă, Sibiu, Ed. Săcolum, 2002 (prezentare pe ultima co-
perță de Alexandru Lungu). 224 pag.
- Anișoara A. Mija, *Estetica artei actorului - în modernitatea
teatrului contemporan*, București, Ed. Tritonic, 2002. 314
pag., 80.000 lei.
- Viorica Stegeran, *Ferestre suspendate*, versuri, Cluj-Napoca,
Casa Cărții de Știință, 2003. 92 pag.
- Mihai Epure, *Evantai lirice*, București, Ed. Cartega, 2002.
142 pag.
- Marco Lucchesi, *Grădinile somnului*, poeme, ediție bilingvă
(româno-italiană), traducere și prefață de George Popescu,
postfață de Ettore Finazzi-Agro, Craiova, Ed. Scrisul
Românesc, 2003. 114 pag.

biografie

LA ÎNCHEIEREA celui de-al doilea război mondial, Emil Botta (născut la 15 septembrie 1911 la Adjud-Putna) era cunoscut atât ca actor, cât și ca scriitor. Totuși, timp de mai bine de două decenii, și anume până în 1966, el există exclusiv ca actor, întrucât regimul comunist nu are nevoie de literatura sa. Volumele de versuri *Întunecatul April*, 1937, și *Pe-o gură de rai*, 1943, care îi încântaseră la vremea apariției lor pe iubitorii de poezie, sunt scoase din circulație.

Ca actor, apreciat pentru gravitatea lui tenebroasă, pentru sensibilitatea ieșită din comun, aproape maladivă, Emil Botta repune mari succese, acceptate de autorități cu o anumită reținere. Joacă pe scena Teatrului Național din București în piese de W. Shakespeare, A. P. Cehov, A. N. Ostrovski, M. Davidoglu, Al. Voitin ș. a. Interpretează în aceeași perioadă și diverse roluri în filme nepropagandistice ca *Pași spre lună* de Ion Popescu-Gopo sau *Pădurea spânzuraților* de Liviu Ciulei, momentul culminant constituindu-l apariția sa în *Reconstituirea* lui Lucian Pintilie.

În 1966, prin publicarea volumului retrospectiv *Poezii* la Editura pentru Literatură, se relansează ca scriitor. Ulterior tipărește și texte noi, în ciclul *Vineri* din volumul *Versuri*, 1971, și în volumul *Un dor fără sațiu*, 1976, pe care critica literară le întâmpină cu entuziasm. Moare la 24 iulie 1977, din cauza unui stop cardiac.

De la ignorare la glorie

IN PERIOADA stalinismului, poezia lui Emil Botta a dispărut din conștiința cititorilor. S-a evaporat ca o stafie la venirea "zorilor unei vieți noi". Indiferent care ar fi fost atitudinea autorităților față de omul Emil Botta, chiar dacă, prin absurd, l-ar fi agreat și l-ar fi cooptat în rândurile nomenclaturii, poezia sa tot ar fi rămas în afara capacității de înțelegere a responsabililor cu literatura din epocă și nu i s-ar fi îngăduit să ajungă la public.

Dacă vrem să ne amuzăm trebuie să ne închipuim ce grimase ar fi făcut un propagandist al partidului comunist citind poeme din *Întunecatul April* sau *Pe-o gură de rai*. Nefericitul activist, abia alfabetizat, s-ar fi simțit, înainte de toate, îngrozit de vastitatea culturii poetului, de trecerile amețitoare de la parafrazarea folclorului românesc la invocarea personajelor lui Shakespeare și de la reprezentarea poetică a unor idei freudiene la parodiarea gesticulației romanticilor englezi. În *Cursul scurt de istorie a PCUS*, în cuvântările lui Gheorghe Gheorghiu-Dej nu existau indicații în legătură cu atitudinea pe care ar fi trebuit să o ia în fața unui asemenea "fenomen", extrem de suspect. Apoi, propagandistul ar fi constatat, cu stupeoare, că în versurile respectivelor se fac frecvente referințe la moarte, că, în viziunea poetului, nu partidul, ci moartea "e-n toate". În această privință el ar

fi știut însă cum să reacționeze. Și anume, ar fi dezaprobat energic atitudinea "demobilizatoare" a autorului, calificându-l, potrivit învățăturii din broșurile cu coperte roșii, drept "decadent".

Abia în 1966 poezia lui Emil Botta este repusă în circulație și i se organizează, de către criticii literari, o primire triumfală. Apoi, în 1971 și 1976, apar volume cu poeme scrise după război, care și ele devin obiectul unor studii apologetice, deși nu au frumusețea stranie a celor de altădată. Admirația vehementă și fără rezerve a criticilor literari reprezintă de fapt o sancționare tardivă a obtuzității forurilor culturale și o răscumpărare a păcatului de a fi simulat ei înșiși obtuzitatea ani la rând, de nevoie.

La campania de glorie înverșunată a poeziei lui Emil Botta au participat Petru Comarnescu, Șerban Cioculescu, Al. Paleologu, Ov. S. Crohmălniceanu, Nicolae Balotă, Cornel Regman, Eugen Simion, Mircea Iorgulescu, Al. Piru, Gheorghe Grigurcu, Al. Protopopescu, Ion Pop, Cornel Ungureanu - practic, toți criticii literari capabili să acrediteze o opinie în acea perioadă. Frenezia exegetică și apologetică a atins apogeul în 1984, când au apărut simultan două monografii scrise cu evlavie: *Emil Botta - despre frontierele inocenței* de Radu Călin Cristea și *Apocrife despre Emil Botta* de Doina Uricariu.

Cu acest prilej, despre poezia lui Emil Botta s-a spus tot ce se putea spune și mai mult decât atât. Drept repere au fost invocate nume ca Shakespeare, Cer-

vantes, Eminescu, Poe, Coleridge, Nerval, Arghezi și Bacovia. Cu excepția lui Nicolae Manolescu, care în *Metamorfozele poeziei* a făcut câteva observații exacte, pe un ton detașat ("El împrumută poza de «strigoi» de la Bacovia și o artificializează la maximum. Îl auzi monologând intermitent, vorbind pe mai multe voci, punând în scenă, strigând, exclamând, șoptind, declamând. Prima impresie este de afectare."), comentatorii au tratat textele lui Emil Botta ca pe niște mesaje enigmatice, dând importanță maximă fiecărui simbol. Și considerând simbol aproape fiecare cuvânt.

Poezia ca exhibiție

ELE două ample cicluri de poeme scrise de Emil Botta în ultima parte a vieții - *Vineri* și *Un dor fără sațiu* - sunt numai convențional delimitate unul de celălalt. Poetul a încercat să confere fiecăruia dintre ele o identitate. În legătură cu ciclul *Vineri* s-a pronunțat într-un interviu acordat lui George Arion și publicat în *Flacăra*, în 1976: "*Vineri* este un ecou palid al robinsonadei mele, umbra mea fidelă, alter-ego-ul meu, *Vineri* care m-a însoțit în ciudatele mele aventuri. *Vineri* este noaptea spre *Vineri* și ziua spre *Vineri*, dintr-o anumită săptămână din luna iulie, anul 1970. *Vineri* este și *Venus* cu «marmoreele brațe», zee născută din spumele mării materne." În legătură cu al doilea ciclu, *Un dor fără sațiu*, apărut într-un volum separat, nu s-a pronunțat, dar l-a prezentat implicit ca pe o construcție lirică unitară, autentică de cuvântul "dor", pe care diferiți filosofi ai culturii îl considerau pe atunci intraductibil și emblematic pentru spiritul românesc.

În realitate, între *Vineri* și *Un dor fără sațiu*, ca, de altfel, între toate cărțile lui Emil Botta, există o deplină continuitate. Toate formează un singur flux liric, neîntrerupt. Nu se întâmplă ca la Ion Barbu, care și-a schimbat de câteva ori de-a lungul vieții identitatea de poet. Sau ca la V. Voiculescu, care a "evoluat". Sau ca la Lucian Blaga, care într-adevăr a conceput cărți distincte. Din acest punct de vedere, Emil Botta seamănă cu Tudor Arghezi și Nichita Stănescu, utilizând ca și ei un mod de a scrie infinit productiv.

Singura "schimbare" produsă de-a lungul timpului constă într-o treptată și, la urma urmelor, firească încetinire a funcționării fabricii de versuri. *Vineri* și *Un dor fără sațiu* sunt opera unui poet obosit.

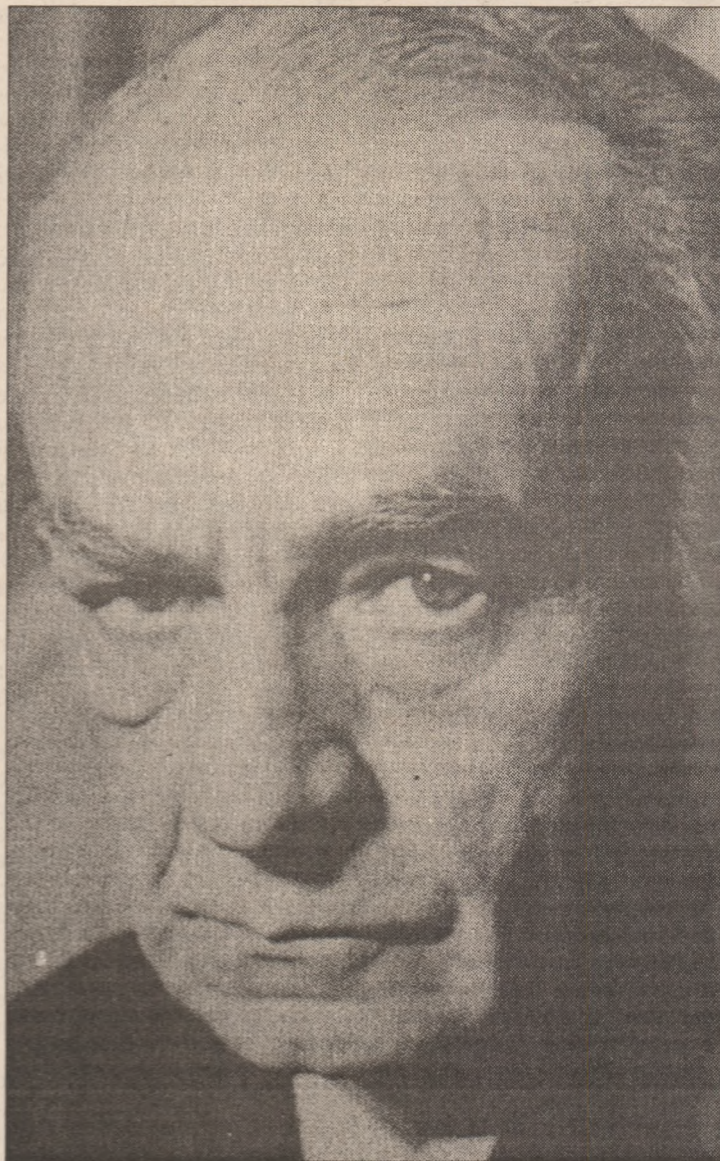
Principala caracteristică a

la o nouă lectură

de Alex. Ștefănescu

Emil Botta

versurilor din volumele care l-au făcut pe Emil Botta cunoscut - *Întunecatul April*, 1937 și *Pe-o gură de rai*, 1943 - este *exuberanța*. Poetul vorbește mult despre moarte, însă întreaga lui retorică funebă are un avânt care transformă până la urmă moartea într-un cuvânt ca oricare altul sau chiar într-o interjecție a bucuriei de a trăi. Înțelegem repede că personajul liric rătăcește singur prin pădurile întunecoase mai mult în căutare de senzații tari decât pentru că starea lui sufletească ar fi compatibilă cu un decor funerar:

"Singur umblam prin desime,/ prin al Rusalelor codru vestit./ Negru de tristețe, tristeței sortit,/ singur umblam prin desime./ Când auzit-am auzit/ glas ca de zimbri, metalic, ascuțit:/ Briareu!! Aici în desi-

me nu-i nime./ doar păgânească treime./ tăcutele doar elocinți vegetale și ziulica și eu./ Ah, e codrul, titanul cu brațe o mie./ strămoșul codru e Briareu." (*Briareu*).

Este vârsta la care Emil Botta nu doar își joacă tristețea, ci se și joacă. Permanentă stare de grație în care se află face ca poezia să apară din nimic. Poetul este un fel de magician, mereu inspirat:

"Numele meu a fost scris pe o apă/ care curgea în oceanul înfuriat./ Acum, plimbându-mă pe plaje aurii/ mă aud chemat." (*Idila*).

Această voioșie artistică (necontrazisă de scenografia sepulcrală a multora dintre poeme), acest curaj somnambulic de a merge pe cele mai înalte și periculoase acoperșuri ale poeziei se reduc foarte mult în anii

senectuții. Dintr-o politețe care îi stă bine unui om de lume, dar nu și unui critic literar, Florin Manolescu găsește o justificare estetică pentru această involuție: "economia de mijloace este mai mare și ceea ce s-a pierdut la suprafața poeziei, ca varietate aparentă, este câștigat în adâncime, pe căi elementare mai greu de explicat."

De fapt, nu s-a "câștigat" nimic. La Emil Botta nu există un *dincolo de aparențe* care să compenseze pierderile înregistrate la suprafață. Poezia sa este ceea ce se vede, este exhibiție, astfel încât, dacă spectacolul sărăcește, sărăcește și poezia. Se poate spune în schimb altceva: că s-a păstrat în diferite poeme ceva din fervoarea de altădată.

Literatură de gradul doi

ÎN ACEASTĂ perioadă se diluează lirismul și se accentuează caracterul *cultural* al poeziei lui Emil Botta. Poetul nu mai folosește aproape nicio-dată drept materie primă pentru creația sa realitatea. Preferă o realitate prelucrată artistic, de alții. "Ia" dragostea din Shakespeare sau Eminescu, moartea din *Biblie*, dorul din folclor și

așa mai departe. Folosește elemente gata artistizate, realizează o artistizare de gradul doi. Trăiește exclusiv *livresc*, ca Ion Minulescu, dar nu în registru clownsesc, ci melodramatic.

Un poem ilustrativ în acest sens și, în același timp, un poem valoros, memorabil este *Mauzoleul*. Poetul descrie o scenă de pe câmpul de luptă, însă nu așa cum a văzut-o în realitate, ci așa cum o descoperă într-un tablou. (Am putea spune că, de data aceasta, este nu *livresc*, ci *pitoresc*, dacă termenul "pitoresc" nu ar fi dobândit între timp o altă semnificație decât aceea etimologică.) Ca de obicei, autorul își *recită* descrierea, vorbind despre sfârșirea sufletească pe care o simte ca spectator al suferinței și făcând o gesticulație lamentuoasă (aproape că-și smulge părul din cap):

"Un aer crud în peisagiu vibra/ și eu, mut de spaimă, priveam la eroul/ acela căzut,/ muncit de săbii./ cu scutul pierdut./ Și degetele fibroase,/ acele sârme ghimpoase/ mă oboseau./ Regimentul se zărea în zare/ fantomatic./ Și era o groaznică agitare/ în acea groaznică nemiscare./ Comandantul era împietrit/ ca un stâlp de mirare/ și într-o supranemiscare/ era ținut."

Observăm cu ușurință că, treptat, suferința reală, evocată de pictor, este obturată de o su-

ferință artificială, nemăitrată vreodată cu adevărat de o ființă omenească: suferința de a fi captiv în prezentul etern al unei opere de artă. Să recitim:

"Și era o groaznică agitare/ în acea groaznică nemiscare./ Comandantul era împietrit/ ca un stâlp de mirare/ și într-o supranemiscare/ era ținut."

Cu aceste versuri, poetul ne transportă într-un fel de spațiu cu patru dimensiuni, într-o lume a emoțiilor imaginare.

Artificialitatea trăirii devine și mai frapantă în momentul în care ne amintim că tabloul însuși (după cum reiese din primele versuri ale poetului) a avut o soartă vitregă:

"Prin ziduri de foc, prin baia de sânge,/ trecuse tabloul/ și pânza lui abia se ținea."

Cu alte cuvinte, personajele reprezentate de pictor sunt prizonierii unui tablou care și el se află la discreția unei realități ostile, pentru a nu mai vorbi de faptul că și personajele, și tabloul, și realitatea ostilă vor rămâne pentru totdeauna închise în rama unui tablou de Emil Botta.

Pentru poet, tot acest joc de planuri reprezintă o scamatorie banală. În cazul său, cultura *chiar este* o a doua natură. Rătăcit în spațiul poeziei lui Emil Botta, orice element "natural" se denaturează instantaneu, devine o ficțiune. Iată ce se întâmplă, de exemplu, cu un cuc nimerit în camera poetului:

"A venit cucul, singur cuc!/ L-am și zărit aici în odaie./ închis în mataua-i sură de pene./ Era modest și părea lucrător/ venit să repare ceva,/ clavecinul sau orga,/ tocmai din Stuttgart venea." (*Cuc*).

În textele scrise în ultima parte a vieții, această artistizare rapidă este de multe ori și ieftină, rezultatul unui automatism. Poetul produce un fel de *romane-horror* pe bandă rulantă:

"Un călător/ urca pe munte./ în marețe locuri natale./ Nu, el nu e în apele sale,/ din morți a înviat./ îmi ciripi ciripitoarea./ E un milord, un senior englez din veacul al XVI-lea/ navigator pe oceanul de piatră./ la meza, în loteria vântoaselor./ căutând-o, neînfricatul, pe Gloriana./ prin ținutul acesta.../ Dar, Doamne, eram eu,/ eu eram nebunul profet fără țară" etc. etc. (*În arătare*).

Parodie și melodramă

A deseori versurile au o tentă parodică, pe care Emil Botta știe s-o facă în mod spectaculos compatibilă cu melodramatis-

bibliografie

POEZIE. *Poezii*, pref. de Petru Comarnescu (*Folclor și universalitate în arta poetică a lui Emil Botta*), Buc., EPL, 1966 (cupr. aproape toate poemele din *Întunecatul April* și *Pe-o gură de rai*, plus poemul inedit *Nenumărați*) • *Versuri*, Buc., Em., 1971 (cupr. poeme alese din volumele anterioare, plus un ciclu de inedite intitulat *Vineri*) • *Poeme*, Buc., Alb., col. "Cele mai frumoase poezii", 1974 (cupr. texte selectate din toate cărțile anterioare plus un ciclu de *Inedite*) • *Un dor fără sațiu*, Buc., Em., 1976 (ed. a II-a, rev. și ad., a apărut la aceeași editură în 1978) • *Poezii*, pref. de Valeriu Râpeanu, text îngr., note și var. de Aurelia Batali, Buc., Em., col. "Poeți români contemporani", 1979 (cupr. aproape întreaga operă poetică a lui Emil Botta) • *Cavalerul cu Melc de aur/ Le Chevalier à l'Escargot d'or*, ed. bilingvă franco-română, trad. de Dan Ion Nasta, pref. de Doina Uricariu, Buc., Min., 1985 (ant.).

PROZĂ. *Trântorul*, proză poetică, pref. de Ov. S. Crohmălniceanu, Buc., EPL, 1967 (cupr. cinci din cele șase texte ale vol. cu același titlu publicat în 1938 plus *Aplauze*, *Rondul de noapte*, *Linistiți și nelinistiți* și *Hop-lă*) • *Trântorul*, pref. de Dinu Pillat, postf. de Ileana Malancioiu, Buc., Lit., 1993 (cupr. materia volumului anterior plus, la *Addenda*, scrieri dinainte de război, recuperate: *Mab*, *Meridian I*, *Meridian II*, *Elogiul ipocriziei*; prefata este un studiu publicat de Dinu Pillat în rev. *Secolul 20* în 1968, iar postfața - un text al Ilenei Malancioiu apărut în rev. *Tribuna* în 1979 cu titlul *În vizită la Emil Botta*).

Scrieri, vol. I-II îngr. de Ioana Diaconescu, pref. de Al. Piru, Buc., Min., 1980 (cupr. aproape întreaga operă, în versuri și în proză, a lui Emil Botta).

mul de fond al poemelor. El nu mai are verva de parodist esoteric de altădată, dar reușește, totuși, să smulgă aplauze unui cititor binevoitor:

"El Burlador, striga un glas,/ în decorul stins al stinsei alei,/ glasul nestins al iubitei femei./ Pană de cocor! El Burlador!/ Și intru în al pădurii cavou,/ mă pierd în pădure,/ mă pierd în uitarea/ fără ecou./ Sunt acum cel mai trist don Juan,/ m-am închinat cucului,/ ce anotimp sur! Codrul îmi spune: Frunză de mohor.../ Ah, șarpele, ah, milostivul!/ Ia-n auzi-i râsul:/ Pană de cocor, El Burlador!" (*El Burlador*).

Reminiscente (nu numai sonore) din *Corbul* lui Poe, ca și o vagă pantomimă de don Juan intră într-o compoziție burlescă, despre care nu poți să-ți dai seama dacă îți pretinde să râzi sau să plângi.

Această indecizie constituie, până la urmă, farmecul poeziei lui Emil Botta, inclusiv al poeziei sale de după război. Chiar dacă poetul este mai puțin exuberant, chiar dacă pare istovit de sutele de roluri interpretate (în teatru și literatură), atitudinea lui de arlechin tragic continuă să facă impresie. El pare să fi descins în lumea noastră dintr-un alt spațiu, selenar, al spiridușilor care chicotesc, al luminii în care fizionomiile devin cadaverice,

al scheletelor angajate în dansuri macabre și deșuchete.

Suprema probă de virtuozitate a parodistului o constituie clamarea caricaturală a deznădejzii de-a fi fost atins de moarte:

"Vezi ce-mi facu dolenta moarte,/ cu ce răni mă pecetlui,/ ca pe nimica mă dobândi!/ Hi, căluțele, hi,/ mă tot îndemna dolenta moarte/ și merșerăm, merșerăm/ noapte și zi/ prin ale nopții coclauri,/ prin dărăpănațele nopții galerii,/ prin miraculoasele bălării,/ regi subpământeni/ purtând coroane dărăpănate,/ clopuri ca noaptea, frunți străvezii." (*Chemarea*).

Șarjarea tragediei este până la urmă mai tragică decât tragediă însăși, semnalând existența *conștiinței de sine*, despre care se știe că nu face decât să intensifice suferința.

Imaginarul preluat din folclorul românesc nu este - în cazul lui Emil Botta - manifestarea unui spirit tradiționalist, ci un capriciu de est. Poetul a avut, dimpotrivă, o sensibilitate futuristă. La vârsta de nouăsprezece ani scria articole de susținere entuziastă a cinematografului și sportului. Iar în poezie a preferat toată viața cocteilurile lirice excentrice și periculoase, de genul amestecului de hașis și cofeină experimentat de artiștii americani în epoca jazzului. ■

Desen de Silvan

GEOGETA Filitti, istoric foarte avizat, eminentă editoare a discursurilor lui Mihail Kogălniceanu, în ediție critică (7 volume în decursul anilor), bună traducătoare a *Memoriilor Principelui Nicolae Suțu* și a scrierii autobiografice a lui Matila Ghyka, intitulată *Curcubeie*, semnând la început Georgeta Penelea și acum Georgeta Filitti, ne-a oferit recent și prima versiune românească a *Amintirilor politice și diplomatice* ale lui Ion Bălăceanu, după manuscrisul în limba franceză, păstrat la Biblioteca Academiei Române, pe care autorul le-a dictat ginerelui său Pierre Nicot de Villemain. Textul era cunoscut specialiștilor, însă nu și marelui public. Avem de astă dată un memorial politic și diplomatic, mai puțin semnificativ din punct de vedere literar, dar excepțional ca document istoric pentru întreaga epocă, începând cu revoluția de la 1848 și până în pragul secolului XX, adică aceea a formării României moderne.

Memorialistul, care știe să relateze, trădându-și pe alocuri harul de povestitor, este personal direct implicat în evenimente capitale, precum revoluția amintită, Unirea Principatelor, în demersurile pentru aducerea pe tron a Domnitorului Carol I (aceasta în mod special), apoi, în importante funcții publice pe care le-a deținut atât în țară, cât și mai ales în străinătate. Sincer patriot, a avut și el opțiunile lui politice care i-au determinat o anumită optică, amicitii și inimizități, de unde, un firesc subiectivism și judecarea prea severă, până la eroare, a unora dintre marii lui contemporani.

Ion Bălăceanu aparține vechii familii boierești a Bălăcenilor, atestată documentar în Țara Românească din secolul al XIV-lea. Născut în 1828, a început să învețe cu un preceptor francez și a urmat, cum se obișnuia pe atunci și încă multă vreme pentru copiii înaltei societăți, cursurile celebrului liceu *Louis le Grand*, la Paris. Printre examinatori, l-a avut pe St. Marc Girardin, „elenistul de prim rang”, pe care-l va avea ca președinte al comisiei de bacalaureat și Al. Odobescu. Împreună cu I. C. Brătianu și C. A. Rosetti, cunoscuți acum, îi audiază pe Jules Michelet și Edgar Quinet, însușește, cum se știe, de idei libertare și cu simpatie pentru micile popoare europene înrobite.

Când se întoarce în țară, în 1847, tânărul de-abia de 20 de ani participă la revoluție, guvernul provizoriu numindu-l prefect la Câmpulung (Muscel), unde ră-

Restituiri

Un memorialist necunoscut: Ion Bălăceanu

mâne câteva luni. De pe acum se dovedește un bun diplomat în discuțiile încordate cu marii boieri ai locului, care se mirau că unul de-al lor se află printre revoluționari. Dar Ion Bălăceanu era un moderat și totodată patriot, abordând eșarfa tricoloră și impunându-le și subordonaților să poarte cocarde. Se spun lucruri cunoscute despre evoluția evenimentelor, intervenția armatei turcești, încercarea unor fruntași ai revoluției de a lua legătura cu Statul Major al generalului Bem din Ardeal. Ion Bălăceanu ajunge la Belgrad, unde se întâlnește cu Bălcescu, aflat în drum spre Constantinopol. Pentru autorul *Istoriei Românilor sub Mihai Voievod Viteazul* are calde cuvinte de prețuire: „excelentul meu prieten N. Bălcescu, unul din caracterele și una din inteligențele cele mai deosebite ce mi-a fost dat să întâlnesc în viață”.

ANTIRUS, ca mai toți pașoptiștii, Bălăceanu trece Carpații, solicitându-i generalului Bem să-l înroleze într-un regiment de husari. I se dă și îmbracă o uniformă, dar generalul îl avertizează că nu-și ia nici o răspundere. Când husarii vor afla că e român, îl vor uide. Trista și vechia problemă a conviețuirii celor două naționalități, incitate nu o dată una împotriva alteia. Dezamăgit, Bălăceanu e nevoit să renunțe.

Pagini aproape emoționante scrie (mă rog, dictează) memorialistul despre Unirea Principatelor. După dubla alegere ca domn a lui Cuza, „au urmat zile de bucurie nebună și de entuziasm delirant”. Bălăceanu ține să pună în lumină rolul important pe care l-a jucat împăratul Franței, Napoleon al III-lea, „pentru care Unirea Principatelor reprezenta una din premisele politicii sale orientale”. Cuza îl numește prefectul poliției Bucureștilor. Cum îi apare acesta memorialistului? „Era un om cinstiți, căruia nu i se urcase deloc la cap situația neașteptată la care fuse-

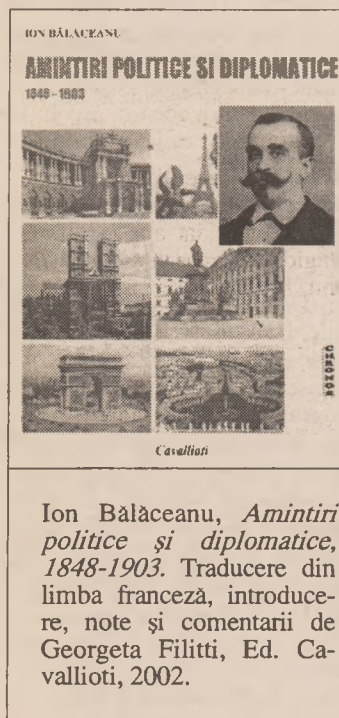
se înălțat... Nu era prea cultivat, în schimb era foarte inteligent... nu s-a lăsat amețit de bogăție, cu toate că personal era lipsit de avere”. Bălăceanu se bucura de întreaga sa încredere.

Napoleon al III-lea îi ceruse lui Cuza să trimită un corp expediționar în ajutorul maghiarilor în timpul războiului franco-austriac. Domnitorul român îi răspunde, reitând sentimentele de recunoștință ale României pentru faptul că Unirea Principatelor a fost opera împăratului francez, dar îi atrage atenția că în Ardeal trăiau 3 milioane și jumătate de români „pe care ungurii se încapățânează să-i considere și să-i trateze drept maghiari... Aș vrea ca Împăratul să știe că realizarea dorințelor sale depinde de rezolvarea prealabilă a problemei Transilvaniei sau alt fel spus, româno-maghiare. În ziua în care existența națională a românilor din Ungaria va fi asigurată, cauza maghiară va triumfa neîndoios, căci aflată în mâna românilor, Transilvania va fi de nebiruit”. Cum se vede, orizontul politic al pașoptiștilor și uniuniștilor cuprindea întreaga românie, ei prefigurând într-un fel marea Unire din 1918. Oarecum în acest sens pledează și Ion Bălăceanu în fața contelui Cavour în timpul campaniei din Italia (1859) și a lui Kossuth, unul dintre conducătorii revoluției din Ungaria: „...trebuie rezolvată o problemă prioritară, aceea a raporturilor între naționalitățile română și maghiară, sortite să trăiască împreună”. Propune ideea revenirii la titulatura de „Marele Principat al Transilvaniei”, care să aibă drept principe pe regele maghiar, cu aceleași prerogative pe care le are împăratul Austriei în Ungaria. Kossuth pare să fie receptiv și răspunde: „Multă vreme am fost socotit un mâncător de români. Ei bine, domnule, eu, Kossuth, mă declar că mă raliez formal (categoric) la propunerile Dvs., numai să le discutăm în amănunt și pentru aceasta vă stau la dispoziție”.

Memorialistul comite însă,

cum spuneam, și injustiții în privința comilitonilor, ajunși mari oameni politici. Una din victimele sale este Kogălniceanu. Începe totuși cu o caracterizare pozitivă: „om de inteligență remarcabilă și căruia marile talent de scriitor și orator îi conferise o influență considerabilă”. Dar îl crede versatil, vernal și lacom de avere, mai târziu arțăgos, „autor nefericit al lovituri de stat de la 2 mai 1864”. Cuza însuși nu-și va păstra aureola inițială. După asasinarea lui Barbu Catargiu, șeful primului guvern conservator, care se opunea improprietății țăranilor, domnul Unirii, constată memorialistul, afișa veleități de „domnitor absolut”. Lupta se ducea în problema legii rurale. Pentru a o impune, Cuza îl cheamă pe Kogălniceanu să formeze guvernul, „socotit drept executorul gândurilor sale”. Bălăceanu se dovedește din ce în ce mai moderat, ca să nu spun ultraconservator. Treptat, rupe relațiile cu domnitorul și se va alinia celor care intenționau să-l detroneze. El nu scoate o vorbă în memorii despre importante reforme inițiate de Cuza pe multiple planuri. Dimpotrivă, în privința legii rurale amintite îl acuză.

Domnitorul nu se crampona de putere, el însuși îi scrie lui Napoleon al III-lea, ne informează tot Bălăceanu, că „singurul mijloc de a restabili înțelegerea între partidele gata să se sfâșie între ele și să scape România de marasmul ce o amenință îl constituie aducerea unui principe străin ereditar. Domnitorul îl ruga să desemneze acest principe...”. Ca dovadă că lucrurile stăteau așa, în momentul arestării, descris de Bălăceanu, Cuza avea „la îndemână două pistoale splendide cu patul de fildeș încrustat cu aur” și deși era în legitimă apărare, n-a făcut uz de ele „împotriva celor patru ofițeri care au năvălit în camera sa”. Iubitorul sexului frumos, care era Cuza, ne mai spune Bălăceanu, în noaptea respectivă nu se afla singur, ci „cu doamna Obrenovici, mama celui care a

Ion Bălăceanu, *Amintiri politice și diplomatice, 1848-1903*. Traducere din limba franceză, introduce-re, note și comentarii de Georgeta Filitti, Ed. Cavallieri, 2002.

fost regele Milan al Serbiei”.

DUPĂ detronarea domnitorului Unirii, Ion Bălăceanu este însărcinat de guvernul provizoriu să plece la Paris, ca emisar, și să intervină iarăși pe lângă Napoleon al III-lea în vederea alegerii unui domn străin, în spiritul dorinței formulate de divanurile ad-hoc din București și Iași. Împăratul francez respinsese ideea inițială a guvernului provizoriu de a i se face propunerea contelui de Flandra. Poate cea mai importantă parte a *Amintirilor politice și diplomatice* o constituie demersul deloc ușor al lui I. Bălăceanu pentru găsirea prințului dorit de țara deocamdată rămasă fără domnitor. Și de data asta, Napoleon, care considera Unirea Principatelor ca opera sa personală, le-a oferit sprijin românilor. Prin doamna Cornu, o prietenă devotată a Împăratului, Bălăceanu ajunge să-l cunoască pe prințul Carol de Hohenzollern, fiul prințului Anton de Hohenzollern, guvernatorul militar al Renaniei, cu reședința la Düsseldorf. Pe linie maternă, Carol cobora din Beauharnais, care se înrudea chiar cu Napoleon al III-lea; prin tată era strănepot al lui Murat, fostul rege al Neapolului. Bălăceanu face naveta între Paris și Berlin, unde e primit în audiență de cancelarul Bismarck ce urma să-și dea și el asentimentul, întrucât prințul Carol era ofițer al armatei prusace; apoi între Paris și Düsseldorf, unde are destul de lungi conciliabule cu cei doi prinți Hohenzollern. Până la urmă, Carol e convins și acceptă să vină ca principe domnitor în România.

Întâmplarea (oare numai întâmplarea?) face ca în același timp să se afle la Paris și I. C. Brătianu, șeful partidului radical,

al „roșilor”, care nu se găsea în cele mai bune relații cu Balăceanu. Era la curent cu demersurile acestuia, îi cere știri de ultimă oră, fără să obțină prea mult de la emisarul care nu vrea să divulge secretul misiunii sale, ce ar fi dat apă la moară gălăgioasei prese liberale. Brătianu, la rândul său, întreprinde și el o vizită la Düsseldorf ca să-i „forțeze mâna” prințului Carol, dar fără prea mare succes, notează memorialistul.

Și povestirea devine din ce în ce mai palpitantă, având un arome aer polițist, în descrierea călătoriei pe Dunăre. Prințul Carol, însoțit de nepotul lui Balăceanu, Philippe de Linche, se ferea să-și dezvăluie identitatea față de autoritățile austriece, ostile Prusiei, — era, cum s-ar zice, un călător clandestin. Ajuns la Bazias, îl apucă o groaznică durere de dinți, e nevoit să caute un doctor și deci să întârzie. Iarși întâmplarea face (repet, să fi fost chiar o întâmplare?) să se întâlnească pe puntea vaporului care-i duce la Turmu-Severin, cu același enigmatic Brătianu, pe care Balăceanu vrea cu orice preț să-l excludă din această afacere. „A fost deci ușor — notează el — pentru zia-rele liberale ale lui Brătianu să creeze legenda că șeful partidului liberal l-a adus pe principele Carol în România”. Dar nici nu fusese deloc străin de amintirile demersuri, cum o spune însuși memorialistul. Adevărul e că Brătianu avea un handicap. Cărând audiență împăratului francez, acesta îl refuză, întrucât omul politic român „fusese implicat în așa-numitul complot de la *Opera Comique*, care urmărise drept țintă asasinarea lui Napoleon al III-lea”. Într-adevăr, șeful partidului liberal fusese legat de cercurile mazziniene europene, socotite autoare ale unor astfel de acțiuni.

Odată împlinită această misiune dificilă, aducerea în țară a prințului Carol, care avea „o înfățișare modestă” și care vorbea „într-o franceză mai mult decât mediocră”, observă mordant memorialistul, relațiile lui privesc în continuare viața politică a României din acele decenii și nu mai puțin pe cea internațională, Ion Balăceanu fiind mai tot timpul agent diplomatic (trimis extraordinar și ministru plenipotențiar) în marile capitale ale continentului: Paris, Roma, Viena, Londra și Constantinopol.

URÂND, memorialistul începe să fie nemulțumit și de noul domnitor, care, influențat de eternul Brătianu, trecuse la acte „fățiș ostile Franței, lipsite de respect pentru Împăratul Napoleon”. Carol crease nemulțumiri și în țară, ce ar fi dus la organi-

zarea unei „vaste conspirații”, ceea ce nu se confirmă. Numeroase pagini descriu agitata scenă politică (punerea sub acuzare a guvernului Lascăr Catargiu, în 1876, tratativele diplomatice din timpul războiului de independență). Multe lucruri sunt cunoscute, însă unele comentarii dezbat probleme fundamentale. Iată cum explică autorul *Amintirilor politice și diplomatice* cedarea Basarabiei în 1812: „Dorind să pună capăt războiului ruso-turc, pentru ca armata rusă să pomească contra lui Napoleon, Anglia a intervenit în 1812 la Constantinopol și ea a impus pacea turcilor, cu prețul cedării Basarabiei”. Așa se face că Moldova cădea victimă unui interes politico-strategic al marilor puteri, care i-a venit Rusiei pravoslavnice ca o mânășă.

Ion Balăceanu a fost un om politic și un diplomat înzestrat cu un veritabil talent, având foarte dezvoltat simțul demnității și al onoarei. S-a pus toată viața în slujba țării, nu fără a comite greșeli în evaluarea unor evenimente politice și mai ales a unor oameni pe care efectiv i-a antipatizat, cum ar fi deja amintitul M. Kogălniceanu și P. P. Carp socotit, nici mai mult nici mai puțin, ca un „parvenit”.

EDITOAREA, autoarea introducerii și a comentariilor, Georgeta Filitti, lămurește lucrurile, în spiritul adevărului. Să luăm, de exemplu, numai cazul Kogălniceanu, un soi de „*bête noire*” pentru memorialist: „în relatarea unor evenimente, notează ea, Balăceanu nu ezită să inventeze cu bună știință sau să omită. Astfel vorbește de o convenție româno-rusă, semnată de Kogălniceanu, după încheierea propriu-zisă a ostilităților (din 1877-1878 — n. n.) ce ar fi autorizat trecerea, vreme de doi ani, a trupelor rusești prin România spre Balcani. În același timp însă ignoră apărarea desperată făcută de I. C. Brătianu și M. Kogălniceanu în fața areopagului european la Berlin în iunie 1878, a Basarabiei, apărare însoțită de o impresionantă documentație...”. Asta nu înseamnă că memoriile omului politic și ale diplomatului atât de prezent în evenimentele veacului său, și-ar pierde cumva din valoare. E meritul ce trebuie încă o dată subliniat, al Georgetei Filitti de a ne fi dat o versiune românească fluentă, parcă păstrând înădins unele franțuzisme, ce vor fi fost specifice vorbirii absolventului de la Liceul *Louis le Grand* și diplomatului care a conversat o viață în limba lui Voltaire, pe atunci limba relațiilor internaționale.

Al. Săndulescu

Estivale

Epigrame în formol

IN 1938 Carol al II-lea a dezvelit, în Piața Palatului, statuia ecvestră a lui Carol I, operă a celebrului Mestrovici. La căderea pinzei, surpriza: regele era înfățișat în uniformă, dar fără chipiul reglementar! Prilej pentru Victor Eftimiu, prezent la ceremonie, să improvizeze următorul catren:

*Cînd unu-i mort și altul viu,
Eu din dilemă astfel scap:
Prefer pe cel fără chipiu
Acelui fără cap!*

Catrenul are 20 de cuvinte; explicația introductivă — 44. Aceasta e soarta multor epigrame care au strălucit ca niște artificii în clipa lansării lor, dar n-au trăit decât o clipă. Este, poate, o lege a genului: ca succesul cel mai viu să-l obțină piesele hărăzite uitării. Ele nu vor intra nicicînd în antologii, pentru că ar necesita lămuriri fastidioase, strivind prin întindere textul însuși.

În ședința din 27 mai 1992 a Camerei Deputaților, într-o vreme cînd Frontul Salvării Naționale și Convenția Democratică își descoperiseră interese comune, militînd deopotrivă pentru ținerea cit mai grabnică a ale-

gerilor, intervenția caustică a unui deputat independent a culminat epigramatic:

*Golit de orișice idee,
Mă tot întreb și mă tot mir:
Ori Trandafirul e sub Cheie,
Ori Cheia e sub Trandafir.*

Risete, aplauze. recitate astăzi, versurile sună a cimilitură; nimeni nu mai înțelege nimic.

La 3 mai 1994, discuție aprinsă în Camera Deputaților: se anunțase că fostul suveran va face o „vizită particulară” în România. Un deputat a ținut să releve caracterul pleonastic al formulei: foștii șefi de stat nu pot efectua decît vizite particulare, ei înșiși nefiind altceva decît persoane particulare. Remarca i-a iritat pe regaliștii din dreapta sălii, care și-au manifestat zgomotos nemulțumirea. Vorbitorul nu și-a pierdut cumpătul, ci a ripostat în versuri:

*Rumoarea cînd se-ncege iarăși
Și voci din sală nu-mi dau pace,
Eu vă declar, iubiri tovarăși,
Că asta-i muzica ce-mi place!*

Punct ochit-punct lovit: nostalgia coroanei erau, în parte, foști membri PCR, reciclați politic după '89, așadar adresarea

cu „iubiți tovarăși” li se potrivea de minune. Iar versul final al catrenului „recicla” la rîndul său o frază a prințului Carol, rostită la Calafat în primele zile ale războiului din 1877, cînd un obuz turcesc explodase în preajmă. Cum s-ar zice: „Ale tale dintru ale tale”.

La 29 septembrie 1994, camerele reunite dezbăteau un voluminos raport asupra corupției (772 de pagini). Lectura documentului i-a inspirat unui vorbitor „două sentimente complementare: indignarea și teama. Indignarea că lucrurile au ajuns unde au ajuns și teama că ele nu se vor opri aici. Și putem fi siguri că nu se vor opri aici, după elocventa declarație de ieri a domnului senator Cutărescu.” — Nu senator, ci deputat!, a intervenit Adrian Năstase, care prezida lucrările ședinței. — Aveți dreptate, domnule președinte!, s-a scuzat vorbitorul.

*Că face parte din Senat
Toți membrii Camerei ar spune,*

*Căci să-l zărească le e dat
Doar în ședințele comune.*

Ris exploziv: toată lumea știa că deputatul vizat deține recordul absențelor. Dar mecanismul epigramei n-ar fi putut funcționa fără colaborarea oportună a președintelui. Nu s-a aflat pînă astăzi dacă fusese sau nu aranjată.

Ștefan Cazimir

Răsfoind scrisori primite la redacție

Mize mici

„Ilie-Ștefan Rădulescu este un valoros și respectabil profesor de română din Călărași care, invitat la diverse lansări de cărți ale unor scriitori și publiciști din partea locului, se prezintă în fața publicului cu un fel de recenzii ale cărților în cauză. Aceste recenzii sunt fără excepție elogioase și convenționale (și, probabil, nici n-ar putea fi altfel, întrucît lansările se desfășoară în prezența autorilor și a rudelor lor).

Faptul în sine că un profesor ia parte la viața culturală a orașului în care locuiește merită privit cu simpatie. Dar ideea lui de a păstra cu sfințenie textele unor cuvîntări ocazionale — sau de a le transcrie de pe benzi magnetice — și de a compune din ele un volum este neinspirată.”

Aceste observații ale mele, scrise, după cum se vede, pe un ton prevenitor și respectuos (și inserate într-un volum recent apărut, *Ceva care seamănă cu literatură*) au provocat, în mod neașteptat, o adevărată furtună de indignare în sufletul lui Ilie-Ștefan Rădulescu. Într-o lungă scrisoare, profesorul din Călărași (oraș despre a cărui viață culturală am de altfel cea mai bună părere) se victimizează patetic și mă acuză că l-am ținut la stălpul infamiei, că privesc cu dispreț provincia etc. Am roșit — pentru Ilie-Ștefan Rădulescu — citindu-i scrisoarea și nu am publicat-o, pentru că nu obișnuim să publicăm luări de poziție ale unor autori în legătură cu propriile lor cărți, dar și pentru că nu voiam să-l pun pe sem-

natarul ei într-o postură ridicolă. De curînd, autorul a revenit, cu o nouă scrisoare, pe care, din aceleași motive, nu intenționez să o publicăm.

Tot o victimă se consideră și Ion Beldeanu, din Suceava, care constată că dintr-o scurtă prezentare, la rubrica noastră *Am primit la redacție*, a revistei *Contemporanul* lipsește numele său (deși se număra printre colaboratorii la acel număr). Explicația — banală — este următoarea: noi prezentăm, prin tradiție, *extrase* din sumarul fiecărei reviste, nu sumarul în întregime. Cel care a făcut nota nu a considerat necesar, poate și din rațiuni de spațiu, să consemneze toate numele participanților la anchetă.

Ion Beldeanu însă are versiunea lui, cu totul fantasmagorică. Crede că este vorba de o manevră a unei poete din Suceava, care ar fi instigat-o împotriva lui pe o poetă din redacția *României literare* etc. etc. Și conchide, luându-și o poză de martir, de un irezistibil comic involuntar: „E trist că asemenea animozități, întreținute cu grijă la focul unor orgolii exacerbate, tind să capete tente vindicative. În ceea ce mă privește, sunt obișnuit cu interdicțiile...”

Și Ilie-Ștefan Rădulescu, și Ion Beldeanu fabulează considerându-se nedreptățiți. Dar și mai dezolant este, în cazul lor, faptul că pierd timpul cu probleme mărunte. În literatură nu se poate câștiga jucînd la mize atât de mici.

Alex. Ștefănescu

prepeleac

de Constantin Toiu

Galeria șoaptelor

ÎN JURUL vârstei de 15 ani, Thomas De Quincey fuge de la liceul din Manchester. Fire neliniștită, el avea să plece și în timpul unui examen de la Oxford, mai târziu, ca de peste tot. Întraga sa viață încercase să nu se atașeze de nimic. Până și căsătoria îi fusese o grea povară.

În *Confesiunile unui opiomani englez*, autorul amintește, (ca de un simbol al hătărârii nestrămutate de a fugi), de *Galeria șoaptelor* vizitată la catedrala Sf. Paul din Londra. Descriind monumentul într-o notă la subsolul paginii, nu pomenește nimic de bazilica san Pietro de la Roma, opera lui Bramante, Michelangelo, Bernini, unde există o asemenea galerie acustică, anterioară, desigur, celei londoneze. Ciudat. Să nu fi auzit de ea De Quincey?... De coridorul circular din partea superioară a impunătorului lăcaș, unde orice turist poate să se convingă de fenomenul acustic potrivit căruia înălții prelați ai epocilor, plimbându-se pe galeria recreativă, se spionau unii pe alții ascultându-și șoaptele amplificate printr-un joc al construcției. Să nu fi auzit de această invenție, De Quincey? Sau zelul anglican, inamicul Romei catolice, i-ar fi interzis orice referință, ilustră de altfel?

Oricum, în josul paginii, autorul explică: „Pentru cei care nu au vizitat niciodată *Galeria șoaptelor* să precizez (...) că o vorbă sau o întrebare, rostită la un capăt al galeriei în cea mai înceată șoaptă, e transmisă la celălalt ca o bubuitură de tunet.”

Autorul descrie locul unde „se puteau vedea fluturând emfatic... numeroase drapele capturate în Franța, Spania și Olanda, simboluri ale destinului schimbător” – tot atât de schimbător ca al gândurilor omenești – ceea ce îl face să mediteze asupra deciziei luate de a-și părăsi brusc școala. „Era un gând ce se învârtă în jurul nenorocirilor iremediabile care urmează adesea după o alegere greșită.” (Exact de ce se temea elevul cu gândul de fugă).

„Ca un oracol amenințător, – scrie De Quincey – mi-am amintit de impresionanta maximă romană *nescit vox missa reverti* (un cuvânt o dată rostit, nu-l mai poți lua înapoi) care m-a obsedat sub multe forme și m-a oprit să mă las tentat de speranțe prea optimiste (...) Sentimentul acesta de reținere în fața unui cuvânt sau gest asupra căruia nu se mai putea reveni, mi-a fost brusc trezit... de senzația impresionantă pe care am trăit-o în *Galeria șoaptelor*. La un capăt al galeriei, prietenul meu a șoptit foarte încet o maximă solemnă. Reflectată de-a lungul pereților, maxima solemnă a ajuns până la mine, aflat la celălalt capăt, ca o amenințare asurzitoare rostită cu urlete de vijelie. Iar acum, în aceste clipe ultime de zăbavă... încă o dată s-a abătut asupra-mi precizarea amenințătoare de la Londra, ca ieșită dintr-un nor negru și de două ori mai puternică...”

De Quincey notează momentul despărțirii, în stilul romancierului *care ar fi putut fi*, după decizia, în fine, asumată:

„Am privit în jur... scaunul, căminul, masa de scris și alte obiecte ce-mi deveniseră familiare; și lacrimi mi-au picurat pe ele, știind prea bine că le priveam pentru ultima oară. Acum, când scriu aceste rânduri (nota autorului la subsolul paginii: *Scrise în august 1821*), s-au scurs nouăsprezece ani; și totuși văd și azi, de parcă s-ar fi petrecut ieri, conturul și înfățișarea obiectului pe care mi s-a fixat privirea de adio. Era tabloul unei încântătoare doamne; ... gura și ochii erau atât de frumoși încât de mii de ori lăsasem tocul sau cartea jos, căutându-i mângâierea... M-am înălțat până la portret, l-am sărutat, apoi am ieșit fără zgomot și am închis ușa pentru totdeauna.”

Poate că greșesc; dar mie, acesăa forță a obiectelor ca și a fizionomiilor de a ni se impune și de a stăruia în noi îmi aduce aminte de Proust.

(Thomas De Quincey, *Confesiunile unui opiomani englez*, traducere de Corneliu Rudescu, prefată de Virgil Nemoianu).

ÎN LIMBAJUL politic și publicistic actual, folosirea termenului *baron* cu un sens figurat-cliseizat e un fenomen recent, impus cu mare rapiditate. În DEX 1998 nu există nici o indicație a unui asemenea sens (*baron* este doar “mare senior”, “titlu de noblete”). În ziarele actuale, se găsesc însă zeci de atestări, dintre care unele reiau replici ale politicienilor zilei: “*Baroni, baroni, dar să-i știm și noi*” (*Lumea magazin*, nr. 7, 2002); “În orice ziar, în orice jurnal de știri, actualitatea românească pare dominată de *baroni*” (pcreport.ro); “pe *baroni* vicepreședintele amintit îi împarte în buni și răi, după natura activităților la care s-au dedat” (*Ziua*, 7.01.2003); “La ce s-a referit președintele executiv al PSD atunci când a spus: «Nu mai vrem așa-zisi lideri, nu vom mai permite altora să fie *baroni* locali»?” (romanioliberal.com). Sensul metaforic mai general al termenului – “persoană importantă din punct de vedere politic și economic” – e puternic marcat de conotații negative și ironice: bogăția baronilor e suspectă, puterea lor e banuită de abuz și corupție. Contextul explicitează diverse presupuziții și oferă echivalențe negative: “În timp ce șeful statului îi critică pe «noi parveniți», Năstase le ia apărarea, susținând că aceștia nu sunt «baroni locali», ci «oameni independenți sub aspect material»” (cotidianul.ro, 26.08 – 01.09.2002); “bănuielile cele mai des întâlnite atunci când se aduc în discuție nume de «*baroni*» sunt în legătură directă cu fenomenul corupției” (ziuadevest.ro, arhiva, 2.02.2003); tonalitatea discursului variază de la insinuare la pamflet: „«*Baronii* locali», niște escroci și în același timp niște satrapi în județele lor, au defilat recent prin fața conducerii P.S.D., iar concluzia a fost «nepriceperea» lor de a-și imacula imaginea” (aliatacivica.ro).

E vorba și în acest caz de un fenomen de internaționalizare a limbajului politic și publicistic. Cu aproximativ aceeași formă și mai ales cu un sens metaforic cliseizat asemănător, cuvântul există în mai multe limbi moderne de circulație. Îl găsim în engleză (de unde e probabil să fi fost preluat acum în română), folosit pentru a desemna un “magnat al industriei sau al comerțului” (sens modern, indicat de *Oxford English Dictionary* ca fiind de origine americană); generalizat și familiar apare și sensul “persoană care dispune de influență și putere (în orice domeniu)”. Există și în franceză (“om puternic sau important”, în italiană (unde e înregistrat de

păcatele limbii

de Rodica Zafiu

Baroni

prin 1969), cu ideea de putere, dominație și abuz (în finanțe, medicină, Universitate) etc.

În limbajul publicistic românesc, *baron* substituie termeni mai puțin eleganți – *ștab*, *grangur*, *barosan* – păstrând conotația lor ireverențioasă și suspicioasă. În presă apar deja tipologii ale baronilor: cei locali și cei de la centru (“a fost întrebat cine sînt *baronii* de la centru la care a făcut referire”, EZ 26.06.2003), *baroni roșii* – “veți regăsi elita foștilor «baroni roșii» ai culturii” (*Lumea magazin*, nr. 7, 2002). Un articol recent despre “Baronul local” (EZ, Ediția de Vest, 6.03.2003) se bazează pe interviuri cu oameni politici din diverse zone, propunând în glumă o clasificare geografică: *Baronul de Timiș*, *Baronul de Arad*, *de Hunedoara* etc. Răspunsurile reproduce întăresc lectura negativă a termenului (se vorbește de corupție, nepotism, totală dependență de ierarhie; cineva “caracterizează «*baronul local*» ca pe un om gras și fără cuvînt”). Termenul se pretează unor jocuri de cuvinte – “ar trebui să arate ca *baronul Münchausen*”, “nu există *baroni* în județul Mureș”. «Aici nici nu

este uzitat acest termen. La noi se folosește *grof*”; “*Grofi* locali ai puterii nu ies în evidență”. Se pare că pentru unii termenul nu s-a instalat suficient în limbă, răspunsurile dovedind o ignoranță reală sau simulată: “Termenul de *Baron* este anacronic, nu știu ce înțelege presa prin acest apelativ, dar cred că baronii aparțin unor timpuri trecute”; “Nu vreau să mă pronunț, e ceva neclar, nedefinit și venit din istorie”.

Pentru pasiunea neologică a ziariștilor, în schimb, termenul la modă e foarte firesc, sensul său extinzându-se deja în familia lexicală a lui *baron*: *baronet* (“Ar mai fi libere cîteva locuri de baroneti”; “un baronet care aspiră din greu la titlul de baron local” ib.) și *baronesă* (“nu știe dacă există «baronese», însă «ar da o culoare plăcută scenei politice»”) și mai ales producînd creații noi, ad-hoc: “Ehee, dacă au lăsat totul la mîntea unui *baronaș* local, așa lă trebuie!” (*Ziua*, 4.02. 2003), “*Baroniada* Cozmâncă”; “Președintele executiv al PSD, Octav Cozmâncă, are de gînd să declanșeze o a doua «baroniadă»” (EZ 26.06. 2003). ■

am primit la redacție

Reviste

- *Curierul românesc*, revista românilor de pretutindeni. Editor: Fundația Culturală Română. Anul XV, nr. 6 (197), iunie 2003. Redactor-șef: Liviu Bleoca. Din sumar: *Alexandru Ardelean, diplomat ungur, fost translator de română al lui Janos Kadar* de Ioan Matei, Budapesta; *Alexandru Paleologu - 84 de Tudorel Urian, Părintele Dumitru Stăniloae* de Dan Ciachir, *Condiția copilului în emigrație* de Ilie Traian etc.
- *Caligraf*. Nr. 6/ 2003. Apare la Drobeta Turnu-Severin. Director: Romulus Ciojocar. Număr dedicat lui Nicolae Grigore Mărășanu. Poezii publică Anghel Dumbrăveanu, George Virgil Stoenescu, Viorel Mirea. Cronica literară de Constantin Cubleșan. Din lirica universală (Borges, Zvonimir Golob, Mario Benedetti) traduc Elena și Mircea Micu. Proză semnează Nicolae Dan Frunteletă. Semnalăm, în context, prezența unui articol despre comunismul românesc semnat de Adrian Cioroianu.
- *Lettre internationale*, revistă trimestrială, ediția română (apare sub auspiciile Fundației Culturale Române), nr. 46, vara 2003. Redactor-șef: B. Elvin, Antonin J. Liehm. Din sumar: Francis Deron: *Ilustre foarte strict încadrate din Coreea de Nord*, Lawrence Wright: *Omul din spatele lui Ben Laden*, Rodica Culcer, *Excepția cubaneză*, Svetlana Aleksievici – Paul Virilio, Armin Wertz: *Febra Mekong*, Adina Popescu: *Psihoza uraniului*, Gabriel García Márquez: *A trăi pentru a-ți povesti viața*, Ján Johanides: *Cea mai tristă baladă din Orava*, Adrian Cioroianu, *Eroii - chipurile cu măști ale istoriei*, Kjell Espmark, *Uitarea*, Cristian Teodorescu, *Un bine pentru literatura română*, Adam Michnik, *Viața secretă a lui Jan Kott*, John Cheever, *Falconer*, Jonathan Coe, *Clubul putregaiurilor*, Salman Rushdie, *Harun și Marea de povești*, Patrick Modiano, *Micuța Bijou*.

Ioana Postelnicu

Evocări spontane

OMEMORAREA celor 60 de ani de la dispariția din viață a criticului E. Lovinescu împropătează amintiri dureroase în sufletul meu. Mi-e greu să trezesc în mine emoțiile aceluia ceas, când Șerban Cioculescu m-a anunțat la telefon că E. Lovinescu a pierit pentru totdeauna din lumea pămîntescă. Pentru a-i cinsti memoria prefer de aceea să evoc unele întâmplări legate de prezența sa.

Îmi amintesc de acea seară cînd E. Lovinescu m-a anunțat că voi face și eu parte dintre musafirii de seamă invitați de către scriitorul Victor Eftimiu la inaugurarea grandiosului său apartament, aflat pe strada Marcovici, lângă grădina Cismigiu. Era la cîteva zile după ce am pășit înția oară pragul cinaclului „Sburătorul”. Invitația aceasta fusese adresată de către Victor Eftimiu vechiului său prieten E. Lovinescu în amintirea timpului petrecut în prima tinerețe a lor, pe vremea cînd marele critic își prepara teza de doctorat la Sorbona. Eram atît de tînăr și de naiv în fața aceluia eveniment la care luam parte. Gazda m-a purtat prin imensul apartament împodobit cu tablouri din care îmi amintesc doar de o lucrare a pictorului Dărăscu. De asemeni mi-a arătat mobila care împodobește încăperea uriașă ce da într-un loc amenajat anume pentru a găzdui toaletele splendide ale Agepsinei Macri, soția scriitorului, excepționala actriță. Făceau parte din garderoba prețioasă achiziționată pentru rolurile importante pe care ea le intruchipa pe scena Teatrului Național. Cum de am reținut eu în acea seară amănunte de care îmi dau acum seama că nu ar fi fost chiar demne de atenție? Din splendoarea acelei serii populată de musafiri care erau scriitori de seamă și personalități ale culturii, eu nu am reținut decît aceste obiecte precum și dorința lui E. Lovinescu de a mă prezenta și a mă lansa pe scena literară.

Din uriașul cuprins al sîpetului meu plin cu amintiri voi desprinde momente dispartate fără a putea reda cu claritate ceasul în care ele s-au săvîrșit. Îmi amintesc prin urmare de prezența mea, într-o seară, la premiera unei piese de teatru reprezentată pe superba scenă a Teatrului Național. Lumea elegantă a serilor de premieră pâr-

trundea prin largile uși ale somptuosului hol de la intrare, într-o grăbire, plină de voieșie. Am intrat și eu, însoțită de soțul meu, în holul vast luminat de candelabre. Eram îmbrăcată într-o rochie albă, lungă pînă la gleznă, o splendidă toaletă cumpărată la Cairo, oraș în care s-a ținut un Congres de specialitate, la care luase parte și soțul meu. Am deslușit în mijlocul unui grup de personalități, prezența ziariștilor și a cronicarilor care erau nelipsiți de la serile de premieră. Am primit salutul unora dintre ei, între care se aflau: Mircea Ștefănescu, Carandino și alți tineri gazetari. Între ei am descoperit silueta masivă a lui E. Lovinescu. Nu-mi venea să cred. E. Lovinescu nu ducea o viață socială, nu frecventa spectacolele nici unui teatru din capitală, în afara rarelor apariții în loja specială oferită de directorul Teatrului Național, Liviu Rebreanu, la vreun matineu, cînd o însoțea pe fetița lui Monica de aproximativ 10-11 ani. De data aceasta E. Lovinescu venise la cea de-a doua premieră care se anunțase a fi o reprezentație ieșită din comun. Prezența lui mi se părea ireală. E. Lovinescu a făcut o mișcare spre noi purtînd în expresie un zîmbet în care se citea satisfacția pentru surpriza pe care mi-o pregătise. Îmi ghicise emoția, bucuria, trăite cu o mirare și o exaltare tinerească și cred că se fi văzut asta și în obraji mei îmbujorați.

Ori de cîte ori aveam ocazia îi relatam lui E. Lovinescu atmosfera premierelor teatrale la care nu lipseam și era încîntat să îi dau amănunte despre toaletele purtate de frumoasele soții ale oamenilor de vază care onorau cu prezența lor reprezentația. Îi dădeam amănunte și despre toaleta pe care aveam să o arboriez eu. Mă asculta cu o atenție subliniată de un zîmbet ambiguu pentru că se și amuza de ceea ce îi povesteam, satisfăcîndu-i curiozitatea de mondenități pe care altfel nu le frecventa. Se mulțumea cu povestirile mele. Nu-mi mai aduc aminte de nimic din ce s-a întîmplat în acea seară de la Teatrul Național, nici de piesa ce s-a jucat, nici de momentul în care la sunetul clopotului care anunța începerea spectacolului, Lovinescu a dispărut îndreptîndu-se spre loja directorului. Impresiile despre acea întîmplare s-au topit în adîncul amintirilor mele vechi de mai mult de 60 de ani.

Fotografie de Ion Cucu

DIN imensul tezaur al amintirilor îngîmădate de-a lungul nenumăraților ani pe care i-am trăit desprind imagini legate de o excursie pe care am făcut-o într-o vară în munții din Marginea Sibiului. Am pornit din satul meu de baștină spre o așezare ciobănească numită Sălăne și de acolo mai departe pe drumul ce urma spre alte sălăse ale ciobanilor, răspîndite pe culmile Carpaților. Am înnoptat înveliți în cojoace miștoase oferite de ciobani, simțînd adierea răcoasă a aerului care pătrundea printre birnele de copaci din care erau construite stînele. Am mîncat din balmușul savuros, am băut jîntiță proaspătă și zer de lapte de oi înregistrînd în ființa mea detalii care poate răspundeau unei amintiri pierdute în clipa în care mama mea mi-a dat viață în satul Poiana. Nu pot să contabilizez cu exactitate cîte zile am petrecut în munți și cînd am ajuns într-o așezare citadină osteniți și uzi pînă la piele, unde ne-am adăpostit în sfîrșit sub acoperișul unei modeste gospodării așezate mai spre cîmpie. Ne-am uscat îmbrăcămintea udă de ploaia rece, care nu voia să înceteze, la căldura răspîndită de plita unei sobe mărunte. Am solicitat binevoitoarelor gazde cîteva foi, pe care le-a rupt dintr-un caiet de școală și m-am așezat la colțul unei mese, începînd să înșir o scrisoare către Maestrul E. Lovinescu. Înșirăm cu stînjeneală cuvintele lipsite total de inspirație și de valoare, cu gîndul de a ajunge cît mai devreme în capitală. Am umplut opt sau zece pagini cu povestirea unor peripeții nesemnificative, lipsite de orice intenție literară, scrise parcă de o minte agramată. Nu credeam că relatarea acelor întîmplări banale de drumetrie, înșirate în grabă, ar putea trezi interesul cuiva. Tîneretea mea și a soțului ne îndemnasera să facem acea excursie înșirată pe foile caietului cu o stîngăcie primară și cu gîndul că poate scrisoarea nu va ajunge la destinație. Mă descărcasem de

niște impresii, un gest de care aproape mă rușinam.

Am revenit la București și mi-am reluat locul în plenul cinaclului. Lovinescu a receptat revenirea mea cu interes și cu plăcere, iar eu am uitat cu totul de scrisoarea nefericită pe care i-o trimiseseam. Ședințele se desfășurau după tipicul cunoscut. Lovinescu invita pe cite un scriitor, pe un scaun aflat în fața biroului său. Așezat acolo trebuia să citească manuscrisul adus cu sine. Sufeream că un ciine de invidie. Nici un semn nu putea să vină din partea lui E. Lovinescu spre mine după cum eu însămi simțeam că nu prea mai am cu ce să mă afirm în latura creației. E drept că-mi apăruse în „Revista Fundațiilor” o năvelă care s-a bucurat de aprecierea lui E. Lovinescu și a cinaclului, dar trecuse de atunci ceva timp și prezența mea la ședințe se rarea din pricina călătoriilor mele în străinătate. Trecuseră cîteva săptămîni de la întoarcerea mea din faimoasa excursie prin munți. Prezența mea la ședințe mi se părea fără rost prin lipsa de atenție arătată de E. Lovinescu. Trebuia să scriu, să creez, să mă afirm, lucru care întîrzie. Lovinescu continua să mă oprească la masă după încheierea ședințelor, așa cum o făcea destul de des cu unii scriitori. Faptul, totuși, nu mă mulțumea, din motivele arătate.

DEODATĂ, într-o ședință, într-un moment cu totul neașteptat, Lovinescu m-a pofțit cu un gest fluturat de mîna lui albă să iau loc pe scaunul din fața biroului său. La început nu am înțeles gestul pe care mi l-a adresat, apoi m-am trezit că mă îndrept spre scaunul din fața biroului și mă așez. Am întrebă din priviri rostul invitației, căci nu adusesem cu mine nici un manuscris. L-am văzut pe E. Lovinescu deschizînd sertarul biroului și scoțînd epistola scrisă de mine cu mult timp înainte, a cărei amintire o pier-

dusem cu totul. Anunță cu glas tare că urmează o lectură dintr-o scrisoare primită dintr-o expediție înfăptuită pe înălțimile Munților Carpați și cu un gest căruia nu îi puteam opune nici o rezistență, mă pofți să citesc. Am amuțit în acea clipă. Mental am realizat catastrofa, nu înțelegam motivarea actului de a face cunoscut un eșec în plenul cinaclului. Inima îmi bătea în piept cu gîndul la insuccesul penibil la care mă putea supune invitația neprevăzută de a citi scrisoarea. Părea un examen în care mi s-a pregătit o cursă din care nu puteam ieși cu fața curată. Totuși, cu o mișcare se protest și de nemulțumire, m-am aplecat asupra paginilor și am început să citesc. Sunetul glasului meu îmi era străin, nu-l recunoșteam. Dar și ceea ce înșirasem, fără pretenții, în acele pagini de caiet în casa modestă, îmi suna altfel, mai sincer, mai bogat, mai plin de prospețime. Percepeam și interesul celor care mă ascultau, atenția lor neslăbită.

Credeam că visez. Bucuria de a mă afla din nou în fața lui E. Lovinescu și a membrilor cinaclului mi-a redat în chip magic încrederea în puterile mele. Prezența mea în acel laborator de creație, pe care crezusem că nu-l mai pot onora, își avea deci o îndreptățire. Bucuria mea se îngemăna cu expresia privirii lui E. Lovinescu, plină de o stenică mîndrie care venea din adîncul prețioasei sale ființe. Cu tact, marele critic pregătise descătușarea, revenirea la creație după momentul de stagnare.

Intuiția lui E. Lovinescu în ce privește cariera mea literară cred că am confirmat-o mai tîrziu, cînd am forjat epopeea Vlașinilor, nu fără legătură cu începuturile mele privegheate de marele critic în ambianța cinaclului „Sburătorul”. Fapt pentru care așed la cenotaful nevăzut, dar sădit în adîncul inimii mele, imensă recunoștință.

Mă opresc aici la posibilele viitoare evocări închise în bogatul sîpet al amintirilor spunînd că un creator nu dispare de pe firmamentul de cultură al unei națiuni prin dispariția lui în neant. El se înscris în zestrea pe care o lasă în urma lui ca o dîră luminoasă reprezentînd bogăția originalității.

Am început să dictez de zece luni de zile devotatei mele Roza materialul evocărilor mele, în vederea apariției lor. Nădăduiesc să o pot face mai departe.

Sunt plină de forța amintirilor, cu teama de a nu le pierde în vîlmășagul timpului hărăzit mie de destin.

Bacău
30 iunie 2003

istor

Din arhiva Corne

S-AU împlinit de curând patru ani de la moartea lui Cornel Regman. Cu acest prilej, doamna Zorina Regman, căreia îi mulțumim, ne-a încredințat spre publicare câteva interesante documente epistolare și fotografii existente în arhiva lăsată de critic. Sunt scrisori primite de Cornel Regman de la Mircea Eliade, I. D. Sîrbu, I. Negoîtescu și Dumitru Țepeneag. Publicăm totodată un grupaj inedit de „Reflexii și reflexe”. (Red.)

Craiova, 16 Ianuarie, 1975

Dragă Cornel Regman,

numai în provincie se întâmplă ca, într-o singură zi și noapte – să citești aproape toată opera (de o grea viață) a unui confrate al tău: iată, în 11 ianuarie, eu, Ion D. Sîrbu, la o „stelară” comandă (altfel nu pricep), ți-am citit cele două volume pe care le am în foarte paupera mea bibliotecă: *Confluențe* și *Cică*...

Am reținut, cu mîndrie și învidie, *teribila* acuratețe a frazei. Totul e atît de șlefuit, de perfect, încît aproape că sufăr pentru neglijența cu care dau bunul de tipar sau bunul de spectacol, la textele mele... Parcă nu aș fi ardelean ca și tine... Parcă...

Regman, totdeauna te-am bănuit că ai talent, în plus că ai putea să întuneci, într-o frumoasă zi, *urîșa mea vocație pentru ironie și grotesc*. Tu ești singurul dintre noi (toți am fost grefați cu glanda critică a antiridicolului, a antiimposturii) care ai scris așa cum ai trăit. Eu, spre rușinea mea, mi-am consumat acizii satirei, *trîind în plin ridicol* și realizînd, cu eroism, un exil – și penibil și absurdo-inutil,

Bucuria mea – între multele altele – legată de un cuvînt, de o joacă, de un foarte elegant „mizdăpășii” (expresie local-craioveană) – s-a desăvîrșit în articolele scrise

de tine despre două lichele pe care îi cunosc: Baconsky și Ivasiuc. Unul se leagă de anii („Oda către lăptăreasa mea”) cînd Stalin devenise „Genialissim” (citez pe marele futurolog: Pavel Apostol), iar celălalt, Ivasiuc; (grotescul prozei făcute prin bateri la mașina de scris.) Scriitură, bine zici; dumnezeule, ce ușor se poate scrie cînd nu ai scrupule... De nici un fel. Din contră.

Acum, eu, ce am zis: pe rînd, fără să te sperii, îți trimit operele tipărite (vax!) și manuscrisele acceptate și netipărite. Am trei volume de proză, și acum, în 2-3 săptămîni, îmi iese primul mare volum de teatru. 4 piese jucate. Am alte cinci piese, ne jucate: foarte sincere, curate și de straniu viitor.

Ți le voi trimite.

Dar te rezerv (după ce am citit studiul tău despre Caragiale, despre Satiră în general) *ca prim-lector al volumului meu* (450 pagini) care va aduna cele circa 12 nuvele satirice ale mele... Titlul: „*Satirele duhului meu*”; și adun aici otrăvuri literare, sine ira et studio, scrise între 1948-1974...

Acum le transcriu, le scriu, le bat la mașină. În 2-3 luni sunt gata. Îmi plac! Constat că nu semăn (în această proză) cu nimeni. Deocamdată.

Vă sărută pe toți,
Gary Sîrbu

Köln, 19 aprilie 1983

Dragă Cornel, îți mulțumesc iarăși pentru noutăți și corpurile revuistice. Eu însă, ce să-ți spun, n-am în bagaj noutăți comunicabile. Poate că doară numai faptul de a fi citit cu mare voie bună și satisfacție estetică majoritatea prozelor lui Ion D. Sîrbu. Unele sunt chiar capodopere ce-l fac mare scriitor (înfine!) – ca de pildă *Șoarecele B* sau *Cimex lectularia*, după care aș pune poate imediat *Doi intelectuali de rasă* (apropo, aici e în prezent un festival al cavalerilor cu steaua roz, care se încheie duminică 1 mai cu manifestare) – nu că nu mi-ar place *Bivolilele*, *Cazul disciplinar*, *Sculptatul divin*, *Fesul ori fustanela?*, m-a dezamăgit însă *Enuresis nocturna*, păcat! Desigur, va avea parte de o critică foarte bună, chiar din partea noilor generații, căci e o adevărată revelație, și chiar dacă pentru noi amestecată cu neagră duioșie.

Anul ăsta se umflă iarăși Rinul și ajunsse pînă la locul unde se pierdu Zorina (nu fu niciodată invers!). Eu, aproape înecat, plutesc pe operele complete ale lui Borges. În timpul liber, îmi pregătii cursul noului semestru, care începe peste o săptămînă, căci voi vorbi și despre romanele populare, și despre *Istoria hieroglifică*, și despre *Copilăria unui netrebnic* etc

etc etc etc etc etc etc etc etc etc etc etc

Nego (mor de nerăbdare a te citi în V. Rom.)

3 Februarie 1971

Dragă Domnule Regman,

Tare aș vrea să citesc și eu *Cică niște cronicari*... Ți-aș rămâne recunoscător dacă mi-ai trimite un exemplar. Și spune-mi, te rog, ce cărți de-ale mele te-ar interesa. Ți le voi trimite cu cea mai sinceră bucurie.

Mulțumindu-ți anticipat, al dtale îndepărtat, dar atent, cititor,
Mircea Eliade

Paris, 23 III, 1971

Stimate dle Regman,

Am primit cărțile pe care ai avut amabilitatea să mi le trimiți și-ți mulțumesc foarte mult.

Nu știu să spun care e cea mai bună carte de critică din ultimul timp (în România), dar, pentru mine, cea mai plăcută la lectură a fost cartea dumată. Unele dintre articole le știam din *Tomis*, ceea ce nu m-a împiedicat să le recitesc cu aceeași plăcere. Probabil că secretul unei asemenea cărți este că te cucerește chiar și atunci cînd nu ești de acord cu ideile pe care le conține. E o critică dusă pînă la

polemică, o înverșunare ca ipso facto – proiectează într-o carte într-un plan de gratuitate de farmec. Pericolul pentru o menea carte ar fi cu timpul, uii detaliilor situației literare la care referă; și atunci gratuității i adăuga inactualitatea.

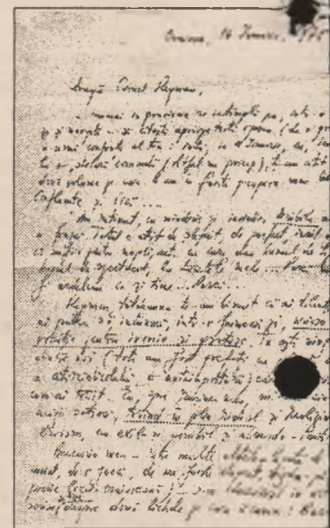
Bineînțeles că n-am fost a egoist încît să păstrez numai tru mine posibilitatea unui de lecturi.

Respectuoase complimenți dnei Regman.

Al dtale, cu s

D. Țepe

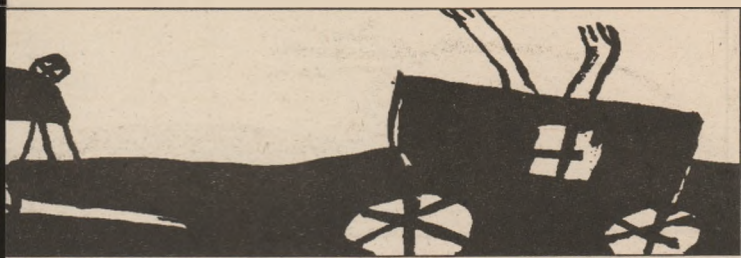
Ce face „prietenuțului tuturor” Negoîtescu? De ce nu răspunde scrisori?

Ovidiu Cotruș, Cornel Regman, Ștefăniță Regman – 1973

Ion D. Sîrbu, Ovidiu Drimba, I. Negoîtescu, Ion Oana, Radu Stanca, Romeo Dăscălescu, Cornel Regman – 1942

erară

Regman

„Reflexii și reflexe”

D-ale tranziției

Cum vedeți intrarea României în Europa și în NATO?

– Bine ar fi ca Speranța să bată la scor Nădejdea.

*

La spălarea banilor, mafioții noștri răspund cu spălarea dosarelor.

*

Comuniștii uitau cu ușurință adevărul, dar țineau la perfecție minte propriile minciuni.

*

Bătrâni înțelepți? Dimpotrivă, o să-i avem o vreme din ce în ce mai săraci cu duhul – baza lor de aprovizionare fiind vidul celor 45 de ani de comunism.

Poeților – impertinența.

*

În structura intelectualului creator intră constructiv o doză de fraiereală, fără de care el n-ar fi ce este, ci contrariul, un gol carierist triumfător.

Esențiale

Viața? O stare de răsfăț și jubilație a materiei.

*

A iubi omenirea nemotivat e la fel de aberant pe cât este de a urî motivat.

*

Morții – cunoscuți ce s-au mutat din oraș.

Istorice

Realitatea e că sub umbrela KGB-ului s-au adăpostit multe capete arabe, făcându-se că plouă.

*

Concesie ardelenescă de 1 Decembrie: – De fapt, gândindu-ne bine, România nu era completă fără Vechiul Regat.

*

„Necesitatea istorică” și fabricarea „asentimentului popular” au fost cele două invenții ale comuniștilor cu care au supus popoare, mai teribile decât berbecul folosit în vechime pentru sfărâmarea porților la cetăți

Moftologice

În țara câinilor cactuși ajung stejari.

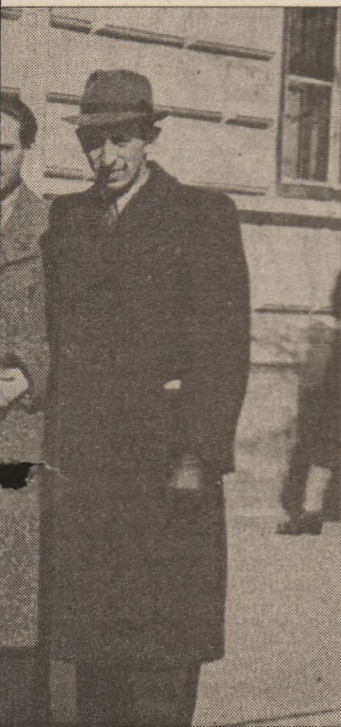
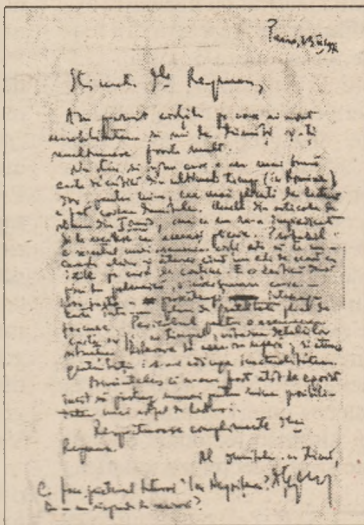
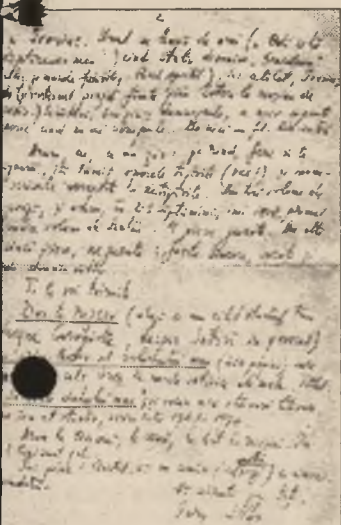
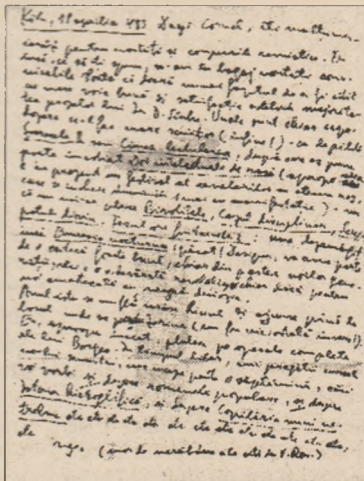
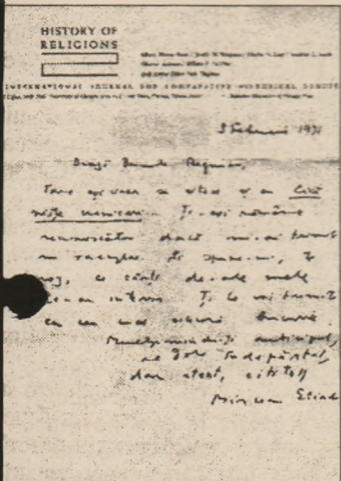
*

Culmea contradicției în geometrie: o masă rotundă cu capete pătrate.

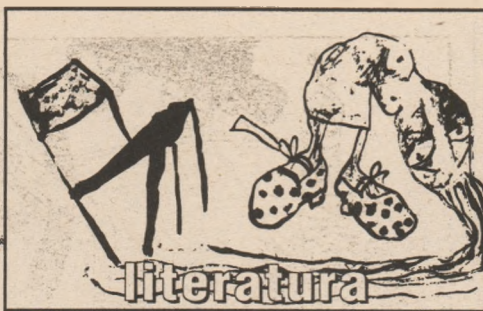
*

Mi-ar plăcea ca, laudându-mă cineva, să greșească scriind că activitatea mea est „prestidigioasă”.

Cornel Regman

Cu Virgil Mazilescu, Adam Puslojić, Nicolae Ioana în anii '70

Mateiu Caragiale văzut de un cercetător italian

Flacăra rece a unei flori negre

GIOVANNI MAGLIOCCO își pregătește licența în Limbi și Literaturi Străine (franceză, română și engleză) la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Calabria (Italia). Traduce din franceză și din română; a publicat recent traducerea în italiană a volumului poetului libanez de limba franceză Alain Tasso, *Fragments chaotiques / Frammenti caotici* (L'Harmattan Torino / L'Harmattan Paris, 2003), prefată de Gisèle Vanhese. În curând urmează să-i apară traducerea în italiană a unei antologii din opera poetului libanez francfon Jad Hatem. Studiile sale literare se îndreaptă acum mai ales spre literatura comparată și în particular spre poezia modernă franceză (Yves Bonnefoy, Philippe Jaccottet), română (Lucian Blaga) și libaneză (Georges Schéhade). Lucrează la o teză despre mit și retorică în opera lui Jad Hatem. Scrie și poezie, din care a publicat o scurtă antologie tradusă în limba franceză în *Peristyles, cahiers littéraires et artistiques 3-4* (Beirut, primăvara-toamna 2002). (Rodica Zafiu)

RAȘELICA NACHMANSOHN este una dintre cele mai negative figuri din universul feminin al *Crailor de Curtea Veche*, întruchipând tipul femeii fatale și distrugătoare. Creând acest personaj, Mateiu I. Caragiale a fost fără îndoială influențat de reminiscențe din literatura romantică târzie și din cea decadentă.

În portretul Rașelicii converg cel puțin două tipologii feminine: în primul rând tipul „femeii orientale”, deja prezente în Romanticism și care, legată de imaginea unui Orient de lux și desfrâu, exemplificată în celebra pictură a lui Eugène Delacroix, *La mort de Sardanapale*, i-a fascinat pe mulți dintre poeții și romancierii epocii, realizând visul lor dublu de exotism în spațiu și în timp; în al doilea rând, tipul mai recent al unei „dark lady”, albe ca ceara, cu gene de mătase și ochi catifeleți, caracterizați de o flăcără rece, oximoron în care nu e greu să identificăm și o influență eminesciană. Oricum, din punctul nostru de vedere, Rașelica este înaintea de toate un personaj de clară ascendență baudelaireană, pentru că în unele poezii din *Florile răului*, în mod special în cea de-a treizeci și doua (*Une nuit que j'étais près d'une affreuse juive*), putem găsi în formă embrionară personajul dezvoltat ca aproximativ șaptezeci de ani mai târziu de Mateiu I. Caragiale. De fapt în acest sonet apare singura dată în întreaga operă poetică a lui Baudelaire figura unei evreice. Cripica similitudine dintre „l'affreuse juive” și Rașelica nu este pur și simplu etnică; citind sonetul descoperim alte surprinzătoare afinități: „majesté native” pare să facă ecou la acea „trufie fără margini a stirpei alese” pe care personajul matein a moștenit-o de la străbunele ei, iar în terțina finală se definește ca-

litatea privirii femeii „juive”: „Si, quelque soir, d'un pleur obtenu sans effort / Tu pouvais seulement ô reine des cruelles! / Obscurcir la splendeur de ta froide prune”, care este aceeași „flăcără rece” pe care naratorul o surprinde în ochii impasibili ai Rașelicii.

Acestui prim strat, care constituie nucleul, i s-au adăugat alte trăsături, derivând tot din poezia baudelaireană, care au precizat și au fixat definitiv personajul matein; nu este de fapt greu să identificăm în Rașelica unul dintre cele două tipuri feminine care domină întreaga operă a lui Baudelaire: tipul negativ al femeii pasionale și senzuale, întruchipat de frumusețea exotică a lui Jeanne Duval: „Cu pași mlădioși, ea se îndrepta spre masa noastră ca să-și ia mantaua din cuierul vecin. (...) Trezita asemenea a femeii cu floarea – o floare neagră de tropice, plină de otrăvă și de miere – o deștepta fără voie mierea caldă ce se răspândește, amestecată de pătimăși, la fiecare din mișcările ei”¹ – pasaj care face ecou sonetului al douăzeci și șaptelea: „Avec ses vêtements ondoyants et nacrés, / même quand elle marche on dirait qu'elle danse...”, ca și poeziei *Parfum exotique*.

De pură derivație baudelaireană, cum a remarcat și Marian Papahagi², este și asemănarea femeii cu o floare tropicală plină de miere și otrăvă, metaforă în care putem întrezări dualismul care stă la baza personajului: mierea, de multe ori asociată cu laptele, este simbolul plenitudinii, al bogăției și al blândității prezente în femeie, dar în Rașelica această însușire este îmbinată indisolubil cu opusul său: amărăciunea otrăveii. Din acest intim dualism derivă sentimentul pe care Rașelica îl provoacă în narator, care devine purtătorul de cuvânt al întregului univers masculin: femeia trezește în Crai un dublu sentiment de atracție și repulsie, căci

pe de o parte el se simte atras morbid de frumusețea ei orientală, dar pe de cealaltă parte presimte deja acea otrăvă pe care această femeie o ascunde și care i-ar putea fi fatală.

În realitate este evident că antiteza atracție/repulsie izvorăște dintr-o dinamică dialectică mai adâncă: este vorba despre Eros/Thanatos, tânără femeie întruchipând Erosul care omoară și, în același timp, Moartea care se folosește de Eros pentru a nimici. Aceste opoziții converg într-o aluzie biblică la figura Evei: „dânsa avea ceva respingător, în ea se simțea, mai mult decât în alte femei, Eva, străina, dușmana neîmpăcată și veșnică, împrăștiătoare de ispită și de moarte”³, în care putem descoperi și un alt dualism, fundamental în perceperea femininului în literatura decadentă: este vorba de antiteza pur/impur, care provine tot din poezia baudelaireană. Femeia devine o creatură diabolică, o nouă Evă care împarte păcat și moarte, căreia îi putem atribui considerațiile pe care Walter Pater le exprimă despre Gioconda lui Leonardo da Vinci. Rașelica este o ființă „veșnică” pentru că a trăit nenumărate vieți și morți, a cunoscut plăceri și dureri, a străbătut veacurile încarnându-se de mai multe ori în multe trupuri; este o femeie „sintetică”, una care închide în ea voluptățile, dar și răutățile tuturor femeilor din trecut, este cea care va determina căderea finală și moartea lui Pașadia, așa cum prima Evă a provocat pierzania și căderea lui Adam. În victoria finală a Rașelicii percepem esența sa cea mai profundă: tânără femeie a absorbit și a metabolizat necruțătoarele dușmance care au apărut în istoria și literatura tuturor timpurilor, devenind o ființă perfectă în negativitatea sa. Mateiu Caragiale reușește să creeze un tip feminin deja anticipat de către anumiți predecesori ai săi (de la Algernon Charles Swinburne până la Gabriele D'Annunzio): acela al „supra-femeii”.

Supus vrajei acestei „supra-femeii” este de fapt Pașadia, singurul dintre Crai care arată clare atitudini de „supra-om”. Cu toate acestea, interesul Craiului față de Rașelica este profund bivalent; oare Pașadia a hotărât să îndepărteze „femeia” de la masa Craiului pentru că se teme de prezența „supra-femeii”? Interesantă este lectura pe care ne-o dă Ovidiu Cotruș, care consideră cele două ființe înzestrate cu

energii echivalente și vede în privirile lor care se încrucișează începutul luptei dintre două flăcări având aceeași putere distrugătoare⁴. Criticul pune accentul și pe ambiguitatea comportamentului naratorului și al autorului față de Rașelica. Privirea autorului este caracterizată de o binevoitoare admirație: chiar dacă misoginia impregnează opera și în pofida faptului că Rașelica aparține societății destestate de Mateiu Caragiale, femeia este prezentată ca o natură puternică, arătând măreție până și în crimă. Este vorba, fără îndoială, de aceeași admirație pe care autorul o manifestă față de toate acele ființe „excepționale”, în care și imoralitatea și perversitatea sunt considerate un semn de superioritate. Este oare acesta motivul pentru care femeia va fi triumfătoare? De ce Pașadia sucombă, chiar dacă și el este înzeștră cu însușirile excepționale ale Rașelicii? În realitate, ca și supra-omul lui Gabriele D'Annunzio, personajul matein este minat de tainice tendințe dezagregante ale Eului său adânc, care se manifestă printr-o dedublare propriu-zisă a personalității. Dincolo de figura titanică a lui Pașadia se ascunde cea a eroului decadent, corupt de o boală neidentificată bine și peste care se întinde stăpânirea cruntei seducătoare, a femeii chinuitoare și dușmance, asemenea unui vampir, gata să-i sugă ultimele reziduale energii vitale și să-i decreteze moartea.

ESTE cel puțin un element care pune în legătură cu Rașelica înaintarea bolii misterioase a Craiului: este vorba de munte, „acel tainic Horeb”, unde se pare că Pașadia s-ar fi retras adesea în mod misterios. Episodul are în sine ceva sacru nu numai datorită faptului că, încă o dată, naratorul introduce în urzeala narațiunii, printr-un toponim, o aluzie biblică, dar și pentru că muntele [la montagne] „en tant qu'elle est haute, verticale, élevée, rapprochée du ciel, elle participe du symbolisme de la transcendence; en tant qu'elle est le centre des hiérophanies atmosphériques et de nombreuses théophanies, elle participe du symbolisme de la manifestation”⁵. Cu toate acestea, motivul enigmaticelor plecări nu este provocarea unei teofanii sau a unei manifestări supranaturale, ci mai curând este vorba de căutarea unei stabilități emotive și mintale, pentru

că „la montagne exprime aussi les notions de stabilité, d'immuableté, parfois même de pureté”⁶; de fapt, naratorul însuși, chiar dacă este conștient că taina nu va fi rezolvată niciodată, ne spune că „ar fi fost firesc să presupun că făptura otelită (...) mergea să caute în aerul balsamic al înălțimilor și în singurătatea lor adâncă pacea și odihna și mi-aș fi mărginit presupunerea la atât, dacă demult, fiind copil, n-aș fi auzit, la matusa mea, de la o cocoană bătrână, cam rubedenie cu Pașadia, că acesta avea, în răstimpuri, furii, „pandalii” groaznice, dar că, simțindu-le când îi vin, se-nchidea el singur înainte și sta ascuns până-i treceau. Între aceste lucruri se făcuse în capul meu o legătură la care nu mă puteam gândi fără să nu mă cutremur”⁷. Într-adevăr, chiar la începutul ultimei părți a romanului se spune că plecările spre munte devin din ce în ce mai frecvente, iar dacă ipoteza noastră este valabilă, în sensul că muntele, care simbolizează „stabilitatea”, are un efect tămăduitor asupra bolii mintale a lui Pașadia, putem afirma că înmulțirea plecărilor către munte este în legătură cu înrăutățirea stărilor Craiului, datorate evident prezenței dușmancei. Femeia și muntele sunt așadar legați, dar într-o dinamică antitețică: prima se hrănește cu energiile Craiului, iar cel de-al doilea i le redă purificându-l.

Lumea Vechiului Testament o regăsim și în imaginea finală a femeii: „Vrednică de marea sa străbună Iudita, Rașelica nu-și pierduse firea, își desprinsese părul din mâinile calde încă ale mortului, se îmbrăcase cu îngrijire și netulburată se dusesse la comisarul de poliție să ceară să ia măsuri pentru ridicarea leșului”⁸, dar din punctul nostru de vedere comparația cu figura Iuditei, în contrast cu cea a Evei, are în cazul acesta rădăcini nu în Sfintele Scripturi, ci exclusiv în acel tărâm decadent al putreziciunii din care a încolțit floarea vestejită și scilpitoare a lui Mateiu Caragiale. Rașelica nu are nimic din evreica văduva care îl seduce și apoi îl ucide pe Oloferm pentru a-și elibera orașul, în ea vedem mai curând dușmanca din celebrele picturi ale lui Gustav Klimt, „Iudita I”, și „Iudita II (Salomé)”. În mod special în „Iudita II (Salomé)”, în care cele două figuri biblice se confundă ambiguu, trăsăturile femeii, intenționat înăsprițe și masculinizate, până a o face să

Ilustrație de Vasile Kazar la *Crani de Curtea Veche* (detaliu)

devină un tulburător androgin, ne revelează faptul că nu suntem în fața unei figuri biblice, ci a femeii fatale. Mateiu Caragiale, ca și Gustav Klimt, o alege pe Iudita pentru că ea este simbolul pedepsei chinuitoare pe care femeia o dă bărbatului și pe care acesta trebuie să o ispășească prin moarte; în Rașelica, la fel ca în „Iudita I” și „Iudita II (Salomé)” nu vedem emblema perfectă a curajului și a hotărârii în slujba unui ideal, ci numai „teribilul orgasm” al unei anti-eroine castratoare care își oficiază ritualul mortuar prin Eros.

Rașelica se înalță metamorfozându-se în figura femeii vampir, și prevestirea sfârșitului se întinde deja de la prima întâlnire; ochii Rașelicăi sunt cei ai vampirului care, înainte de a-și anihila victima aleasă, o „absoarbe”, o „înglobează” cu privirea, și, cum am afirmat deja înainte, în esența lor vampirică, sunt și ochii Luceafărului. Amândouă privirile sunt înflăcărâte dar reci, ard și îngheață în aceleași timp, deoarece provin din Întuneric. Putem să presupunem că și ochii Rașelicăi sunt negri, pentru că „par leur puissance concentrée, les yeux noirs se reliant à la thématique du feu. Ceux qui les possèdent – héros

romantiques, êtres surnaturels ou lucifériens – sont des «centres extatiques d'action et de fascination, des foyers de l'être» selon l'heureuse expression du critique J.P. Richard⁸; observăm că această definiție se potrivește din plin personajului matein: și Rașelica este o ființă „luciferică” aparținând categoriei „marilor scelerai”, și ea este „un centre extatique de l'être” și „un foyer de l'être”.

Ovidiu Cotruș a demonstrat foarte convingător o legătură directă între „flacăra rece” care arde în ochii femeii și vampirismul său sexual, afirmând că Rașelica „dezintegrează focul care unea într-o alcătuire vie diversele componente ale ființei parterului ei” și, în special, că această „dezintegrare” totală este posibilă datorită faptului că „flacăra rece a Rașelicăi mistuie tot ce-i iese în cale, fără ca ea însăși să se consume, de parcă și-ar absorbi din moartea altora substanțele necesare pentru întreținerea arderii”⁹; ceea ce înseamnă nu numai că focul rece care însufletește femeia are nevoie de multe victime pe care să le sacrifice pentru a continua să ardă, dar și că, în esența sa rece, el este mult mai puternic și distrugător decât focul lui Pașadia,

pentru că s-a hrănit cu focul tuturor bărbaților care l-au prece-dat și pe care „strașnica muiere” i-a distrus și „înglobat”, luându-le „forța” și devenind din ce în ce mai de neînvinș. Este cazul sârmanului Mișu, care apare lângă Rașelica la începutul romanului și în al cărui portret nu este greu să întrezărim figura „vampirului pasiv” condamnat deja la moarte: „un fel de țingău adus din spate și cam deșelat, cu ochi încercânași și sticloși, cu obraji aprinși de o roșeață nesănătoasă”¹⁰.

Elementul implicat în lupta dintre cele două ființe excepționale, „supra-femeia” Rașelica și „supra-omul” Pașadia, este așadar unul singur: focul, elementul masculin prin antonomază. Neîntrebându-se de lupta între apă, elementul feminin, și foc, putem afirma că, din punctul de vedere al „arhetipurilor” și al „poeticii elementelor”, romanul ascunde, în structurile sale simbolice mai adânci, o ambiguitate. De ce Rașelica este reprezentată simbolic prin foc, fiind un foc care nimicește chiar mai mult decât focul masculin, astfel încât este triumfător la sfârșitul romanului? În primul rând trebuie să considerăm faptul că într-adevăr și femininul poate fi implicat în simbolismul focului, așa cum a demonstrat convingător Gaston Bachelard în *La psychanalyse du feu*. Cu privire la focul sexualizat, filosoful redă o afirmație interesantă a unui anonim din secolul al XVII-lea, după care dintre cele trei tipuri de focuri existente, cel „natural”, cel „nenatural”, și cel „împotriva naturii”, focul feminin are aparținut celui de-al doilea tip, care hrănește trupurile și acoperă cu aripile sale goliciunea naturii, apărând în forma unei „fumée blanche”, care ne amintește clar „flacăra rece” a Rașelicăi. Ulterior Gaston Bachelard însuși asociază arhetipul focului cu femeia, caracterizându-l ca o căldură care atacă lucrurile din afară și diferențindu-l de focul masculin, care este mai intim și care atacă lucrurile dinăuntru: „au cœur de l'essence”¹². Deci, dacă este adevărat că focul feminin este în legătură cu concepția după care: „le principe

feminin des choses est un principe de surface et d'enveloppe, un giron, un refuge, une tiédeur”¹³, pe când focul masculin derivă din faptul că: „le principe masculin est un principe de centre, un centre de puissance, actif et soudain comme l'étincelle et la volonté”¹⁴, focul Rașelicăi, în imensa sa putere distrugătoare, ne va apărea foarte departe de acea „tiédeur” acordată de Bachelard principiului feminin, fiind în realitate mai curând manifestarea mai năvalnică a unui foc „masculin” dar „dublu”, pentru că „dezintegrează” în același timp dinlăuntru și din afară.

Din acest motiv putem afirma că și în structura sa mai lăuntrică Rașelica este produsul unei construcții decadente a femininului: însușindu-și, cum am mai spus, „focul” bărbaților pe care îi distruge, femeia reușește să le înghită și *animus*-ul pe care focul îl reprezintă simbolic. Mărindu-și și potențându-și *animus*-ul prin „înglobarea” *animus*-urilor victimelor sale, ea se „masculinizează” din ce în ce mai mult, devenind invincibilă și făcând ca focul și *animus*-ul său să-i devină mai puternice decât cele ale oricărui bărbat. În același timp, credem că ea sfârșește prin a deveni și proiectarea *animus*-ului celui mai excepțional dintre Crai: Pașadia. De aceea concluzia noastră este că Pașadia a fost nimicit în realitate de *animus*-ul său proiectat în afară și materializat în femeia fatală; această afirmație ne permite să explicăm una dintre multe enigme pe care naratorul nu le rezolvă: enigma „mâinii misterioase” care după

moartea Craiului arde toate scrierile sale. Într-adevăr, Pașadia îi spune naratorului: „Ai văzut că în cabinetul meu de lucru dulapurile sunt ferecate în zid și au perdele. E pentru că să nu se vadă că nu au fund: sunt deschise pe o galerie. Înainte ca prin față să se pună sigilii sau să se deschidă, pe din dos, nevăzută, mâna își va face datoria”¹⁵.

Obsesia focului arzând scri-sori, documente, scrieri este prezentă de la începutul romanului: naratorul își arde scrisorile părinților, Pantazi își arde polițele ascunse în casa unchiului său mort, dar numai prin Pașadia focul cucerește o valoare simbolică mai adâncă. În cursul vieții, Craiul a citit foarte mult; cu privire la aceasta Gaston Bachelard afirmă că: „L'animus lit peu, l'anima lit beaucoup (...) Mais quand après avoir tout lu, on se donne pour tâche, avec des rêveries, de faire un livre, c'est l'animus qui est à la peine”¹⁶; urmărind această teorie, în setea de lectură s-ar revela *animus* lui Pașadia, pe când în ceea ce privește îndemnul scrierii pe care el îl simte s-ar implica *animus*-ul său; dimpotrivă, din punctul nostru de vedere, în cazul lui Pașadia *anima* îndeplinește nu numai „oficiul” lecturii, ci și pe cel al scrierii, casa lui Pașadia nefiind de fapt decât o proiectare simbolică a Eului său, în care „mâna” credincioasă care pătrunde din galerie și arde scrierile sale reprezintă *animus*-ul care nimicește, prin elementul care îl întru-chipează, opera care a fost împlinită de către *anima*.

Giovanni Magliocco

Note:

¹ Mateiu I. Caragiale, *Opere*, Editura Național, 2001, p. 70.

² Marian Papahagi, „Figurile ambiguității” în *Mateiu Caragiale interpretat de...*, Editura Eminescu, 1985, p. 221.

³ Mateiu I. Caragiale, *op. cit.*, p. 70.

⁴ Ovidiu Cotruș, *Opera lui Mateiu I. Caragiale*, Editura Minerva, 1977, p. 131.

⁵ Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dictionnaire des symboles*, Edition Laffont, 2000, p. 645.

⁶ Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *op. cit.*, p. 645.

⁷ Mateiu I. Caragiale, *op. cit.*, p. 101.

⁸ Mateiu I. Caragiale, *op. cit.*, p. 164.

⁹ Gisèle Vanhesse, „„Luceafărul” d'Eminescu: „zburător” ou démon romantique?”, în *Aspecte și probleme în receptarea operei literare, Momentul Eminescu*, Editura Eminescu, 1987, p. 195.

¹⁰ Ovidiu Cotruș, *op. cit.*, p. 131.

¹¹ Mateiu I. Caragiale, *op. cit.*, p. 70.

¹² Gaston Bachelard, *La Psychanalyse du feu*, Editions Gallimard, 2002, pp. 95, 96.

¹³ Gaston Bachelard, *op. cit.*, p. 96.

¹⁴ Gaston Bachelard, *op. cit.*, p. 96.

¹⁵ Mateiu I. Caragiale, *op. cit.*, p. 130.

¹⁶ Gaston Bachelard, *La poétique de la rêverie*, Quadrige/PUF, 1999, p. 56.

EDITURA PARALELA 45 - DEPARTAMENTUL DESTIN

NOI APARIȚII ÎN COLECȚIA ODISEU

Livius Ciocârlie

„...pe mine
să nu conțaji”

format 14 x 20, 144 p., 75.000 lei

Alexandru Lungu

Misterul poeziei.
Între turnul de fildes
și zgomotul istoriei

format 14 x 20, 230 p., 99.000 lei

Reduceri de 30% pentru comenzile prin telefon sau e-mail.

Comenzile se primesc pe adresa:

Pitești, str. Frații Golești, nr. 128-130

Tel/fax: 0248 214 533; 0248 631 492

e-mail: comenzi@edituraparelela45.ro

ochiul magic

Întrebarea

AIGNORA poezia și chiar a o urî e ca și cum te-ai arăta, cu orgoliu, ateu. Cum când apare, a nu o citi cu bucurie și folos, orb, surd și nevolnic echivalează cu a-l alunga pe bunul Dumnezeu.

Cândva am gândit și am scris, despre poezie, o întrebare, încercând în răstimpuri să răscolesc cu ea inima tulbure a celor ce nu-i acceptă originea divină, ci iau insistent în derâdere cuvântul ei smerit, punându-i în preajmă bruiaje, estetici ale urâtului și derizoriului nerușinat, ca s-o acopere și s-o întunece, texte nebunești ce plac la nebulie nebunilor bolnavi de plictiseală.

Întrebarea mea, ca pentru fiecare, căutat și găsit în singurătate, în propria lui conștiință, este: „Și tot mai crezi că poezia se face din nimic? Că nimeni din cer nu asistă la naștere? Plini de mister,

de scamă, de număr sunt sâmburi ei. Numai Dumnezeu știe cât chin, câtă jertfă și câtă iubire cere cuvântul la convertire, îngrozit că pornește și nu mai ajunge”.

Pornește și nu mai ajunge, țintele sunt întruna mișcate, în aer e o derută programată. Și totuși, încă n-am ajuns să mă tem că lucrul meu se face în zadar, că singura mea viață și singura mea dragoste sunt neroditoare. Cu cât vor fi tot mai puțini aceia care citesc bine poezie, și cu cât vor fi tot mai mulți aceia care scriu în neștire versuri sărace, va fi socotit acest lucru semn de încercare, un rău rebel ce trebuie privit ca firesc și al lumii, și res-

pins cu înțelepciune.

Scris-cititul nu mai e la modă? Scris-cititul pare, dar nu e la îndemână tuturor și nu pentru înțelesul și folosul tuturor. Ca un drept democratic, ca presa, ca un bun de distribuit tuturor, în porții egale împărțite între egali. Când, vai, lumea nu urmează cu plăcere pildele bune, ci și le face uitate (și nu-i urmează pe cei aleși, ci mai degrabă îi strivește). Când, vai, lumea adoră succesul de-o zi al stricașilor și tâlharilor și nu se hrănește, ci se îmbuibă cu chipirul a ceea ce i se oferă gata mestecat.

Este, oare, îndreptățită lumea, astăzi mai mult ca oricând,

să se plângă și să sufere prinsă într-o umilitoare și deznădăjduitoare criză de timp? Unde sunt liniștea și sănătatea fiecăruia după o viață în care nu ni s-a ascuns că suntem vremelnici? Și unde mulțumirea că și în vremuri de restriște ne-am priceput, ca mucenicii, ce să facem, să facem totul bine și să nu ne lăsăm urmașii, nici cărțile, în neorânduială, predându-ne roada și cuvântul stăruind nu într-o memorie sălbatică, ci într-una iubitoare și bine întemeiată. A celor ce ne vor citi.

Simțul și gustul zădărnicii? Funcționează înșelătoare și diferit de la caz la caz. Cu adevărat

tristă, dar nu de neînălțat, ideea că poezia se scrie cumva degeaba. Că e un lux inutil. Că tot nu o citește nimeni acum, din lipsă de timp, din ignoranță, dintr-un dispreț demonic dirijat împotriva celor blânzi, care merg încet, care mănâncă puțin, hrană uscată. A celor care nu se simt nefericiți și singuri rămași în urma tuturor. Ci milostivi în sărăcia lor, oferă și stăruie în ceva ce nu stă nicidecum, acum, în prețuirea, ci mai degrabă în dezgustul lumii.

Întrebarea mea își conține răspunsul, ușor de dedus, la îndemână. Poezia este har, este duh, este dar, și atunci când poetul o zidește pe hârtie și atunci când cititorul o găsește și o prețuiește. În ipostaza lucrului bine făcut, în ipostaza comunicării posibile între egali și asemănători, în ipostaza darului deplin și rar unii către alții, în ipostaza jertfei într-o împăcare.

Constanța Buzea

calendar

2.08.1864 - a murit *Ioan Maiorescu* (n. 1811)

2.08.1915 - s-a născut *Gellu Naum* (m. 29.09.2001)

2.08.1927 - s-a născut *Gertrud Gregor-Chiriță*

2.08.1928 - s-a născut *Veronica Șuteu*

2.08.1928 - s-a născut *Cornel Bozbiaci*

2.08.1937 - a murit *Pavel Dan* (n. 1907)

2.08.1950 - s-a născut *Val Condurache*

3.08.1927 - s-a născut *Beke Gyorgy*

3.08.1932 - s-a născut *Ion Pascadi* (m. 1979)

3.08.1943 - s-a născut *Aurel Turcus*

3.08.1943 - s-a născut *Cornel Ungureanu*

4.08.1889 - a murit *Veronica Micle* (n. 1850)

4.08.1908 - s-a născut *Sidonia Drăgușanu* (m. 1971)

4.08.1915 - s-a născut *C.S. Anderco* (m. 1975)

4.08.1931 - s-a născut *Nicolae Ciobanu* (m. 1987)

4.08.1941 - s-a născut *Cezar Ivănescu*

5.08.1867 - s-a născut *Iuliu Valaori* (m. 1936)

5.08.1922 - s-a născut *Marin Preda* (m. 1980)

5.08.1923 - s-a născut *Suzana Delciu*

5.08.1926 - s-a născut *Gheorghe Bejancu*

5.08.1929 - s-a născut *Hajdu Győző*

5.08.1937 - s-a născut *Viorel Căcoveanu*

6.08.1887 - a murit *George Crețeanu* (n. 1829)

6.08.1912 - s-a născut *Ion Marin Iovescu* (m. 1977)

6.08.1915 - s-a născut *Al. Voitin* (m. 1986)

6.08.1935 - a murit *George Vâlsan* (n. 1885)

6.08.1938 - s-a născut *Serafim Duicu*

6.08.1941 - a murit *Izabela Sadoveanu* (n. 1870)

6.08.1981 - s-a născut *Linda Maria Baros*

6.08.1982 - a murit *Cristian Păncescu* (n. 1908)

7.08.1848 - s-a născut *Ieronim G. Barițiu* (m. 1899)

7.08.1907 - s-a născut *Ion I. Zamfirescu*

7.08.1917 - s-a născut *Horia Lovinescu* (m. 1983)

7.08.1922 - s-a născut *Aurel Mihale*

7.08.1931 - s-a născut *Emilia Căldăraru* (m. 1988)

7.08.1941 - s-a născut *Anatol Ghermanschi*

8.08.1892 - s-a născut *Mihail Sevastos* (m. 1967)

8.08.1902 - s-a născut *Sașa Pană* (m. 1981)

8.08.1911 - s-a născut *Orest Masichievici* (m. 1980)

8.08.1912 - s-a născut *Liviu Bratoloveanu* (m. 1983)

8.08.1922 - s-a născut *Vladimir Pop Mărcanu*

8.08.1926 - s-a născut *Horia Stancu* (m. 1983)

8.08.1975 - a murit *Mihai Sabiu* (n. 1935)

9.08.1907 - s-a născut *Virgil Fulicea* (m. 1979)

9.08.1921 - s-a născut *Claudiu Moldovan* (m. 1996)

9.08.1934 - s-a născut *Romulus Cojocaru*

9.08.1947 - s-a născut *Marcel C-tin Runcanu* (m. 1987)

9.08.1948 - s-a născut *Radu Anton Roman*

9.08.1977 - a murit *Ion Marin Iovescu* (n. 1912)

9.08.1991 - a murit *Cella Delavrancea* (n. 1887)

10.08.1910 - s-a născut *Vladimir Cavarnali* (m. 1966)

10.08.1921 - s-a născut *Ion Negoitescu* (m. 1993)

10.08.1925 - s-a născut *Petre Stoenescu*

10.08.1927 - s-a născut *Barbu Cioculescu*

10.08.1937 - s-a născut *Dan Laurențiu* (m. 1998)

10.08.1942 - s-a născut *Nicolae Prelipeanu*

10.08.1943 - s-a născut *Ivo Muncian*

10.08.1968 - a murit *Eugen Schileru* (n. 1916)

10.08.1980 - a murit *I. Peltz* (n. 1899)

11.08.1884 - s-a născut *Pannait Istrati* (m. 1935)

11.08.1900 - s-a născut *Ștefan Lupașcu* (m. 1988)

11.08.1929 - s-a născut *Modest Morariu* (m. 1988)

11.08.1930 - s-a născut *Teodor Mazilu* (m. 1980)

11.08.1961 - a murit *Ion Barbu* (n. 1895)

12.08.1816 - s-a născut *Ion Ghica* (m. 1897)

12.08.1912 - s-a născut *Ion Olteanu*

12.08.1924 - s-a născut *Nicuță Tănase* (m. 1986)

12.08.1937 - a murit *Al. Sahia* (n. 1908)

12.08.1993 - a murit *Vasile Spoială* (n. 1935)

13.08.1864 - s-a născut *Spiridon Popescu* (m. 1933)

13.08.1917 - s-a născut *Ovidiu Bârlea* (m. 1990)

13.08.1917 - a murit *Al. Mateevici* (n. 1888)

13.08.1928 - s-a născut *Ion*

Lăncrânjan (m. 1991)

13.08.1943 - s-a născut *Florin Muscalu* (m. 2001)

13.08.1956 - a murit *Victor Papilian* (n. 1888)

14.08.1869 - s-a născut *N. Burlănescu-Alin* (m. 1912)

14.08.1870 - s-a născut *I.A.I. Rădulescu-Pogoneanu* (m. 1945)

14.08.1905 - s-a născut *Ștefan Tita* (m. 1977)

14.08.1914 - s-a născut *Mihail Novicov* (m. 1992)

14.08.1921 - s-a născut *Ion Manițiu*

14.08.1925 - s-a născut *Cezar Drăgoi* (m. 1962)

15.08.1837 - s-a născut *Neculai Schelitti* (m. 1872)

15.08.1883 - s-a născut *Corneliu Moldovanu* (m. 1952)

15.08.1894 - s-a născut *Ion Chinezu* (m. 1966)

15.08.1908 - s-a născut *Constantin Miu-Lerca* (m. 1985)

15.08.1936 - s-a născut *Adrian Munțiu*

15.08.1937 - s-a născut *Marcel Mihalăș* (m. 1987)

15.08.1937 - s-a născut *Constantin Novac*

15.08.1942 - s-a născut *Horst Fassel*

15.08.1948 - s-a născut *Lucian Avramescu*

15.08.1954 - a murit *A. Toma* (n. 1875)

Editura AULA

Nicolae Manolescu

Literatura română postbelică (Vol. 1-3) 1.324 p. 240.000 lei

Istoria critică a literaturii române. Vol. 1 432 p. 99.000 lei

Despre poezie 208 p. 50.000 lei

Lectura pe înțelesul tuturor 256 p. 50.000 lei

Iulian Boldea

Poezia clasică și romantică 272 p. 70.000 lei

Simbolism, modernism, tradiționalism, avangardă 208 p. 55.000 lei

Mircea A. Diaconu Poezia postmodernă 192 p. 55.000 lei

Mircea Moț Titu Maiorescu (breviar) 128 p. 35.000 lei

Andrei Grigor Eugen Lovinescu (breviar) 96 p. 35.000 lei

I. L. Caragiale Teatru (texte comentate) 224 p. 45.000 lei

Florin Iaru

Poeme alese (1975-1990) 208 p. 55.000 lei

Alexandru Mușina

Sinapse 224 p. 60.000 lei

Antologia poeziei generației 80 400 p. 90.000 lei

Matei Vișniec

Istoria comunismului povestită pentru bolnavii mentali 176 p. 60.000 lei

Proza secolului XIX (antologie) 400 p. 75.000 lei

Basmul românesc cult (antologie) 112 p. 35.000 lei

Cărțile pot fi comandate la:

Tel./Fax: 0268/31.86.47; 32.66.47; www.aula.ro

Editura AULA O.P. 14 C.P. 13.67 Brașov 2200

Colegilor noștri aflați
la început de drum,
ca motiv de optimism

ITESC volumul de publicistică al lui Mircea Cărtărescu și nu înțeleg cum, strânse laolaltă, articolele risipite prin diverse gazete se leagă atât de bine între ele încât îți dau senzația unei cărți de memorii pe care nu o poți lăsa din mână. Un soi de calendar literar propriu și un bilanț al ciocnirilor poetului de pragul de sus al realității. O carte în care nu încap nimic provincial și care ar fi putut să fie scrisă de orice mare scriitor de azi, din orice colț al lumii. Nimic balcanic, în tot volumul, deși "aventura conștiinței" poetului începe într-un sat dunărean uitat de lume, Chirnogi, unde, la sfârșitul clasei a X-a, în timp ce citea ca să-și umple timpul, a avut pentru prima dată revelația că *există*.

Ca multe dintre episoadele povestite de Mircea Cărtărescu, și vara lui de angajat la IAS din Cum m-am trezit pe lume mi-a amintit de o secvență analogă trăită de mine, din păcate fără norocul vreunei revelații. A fost una din primele întâmplări din seria de lucruri inutile și de păcăleli pe care mi le-a oferit viața. Era o modă, o "directivă" sau pur și simplu o nevoie financiară cea care-i făcea pe unii liceeni să se angajeze în timpul vacanței. Cred că alternativa era munca "voluntară" (și gratuită) cu școala. Am profitat de faptul că tatăl celui mai bun prieten al fratelui meu, om generos, a acceptat să ne angajeze pe toți trei o lună de zile, la întreprinderea unde era director. În mapa mea cu documente se afla o fișă de angajare ca *muncitor sezonier* (sic!) la IPA, Întreprinderea de Preindustrializare și Achiziții, pe vremuri DCA, adică ceva legat de colectarea deșeurilor. Mă trezeam pe la 5-6 dimineața, luam troleibuzul pînă la marginea orașului, treceam de linia ferată și de mirosul cumplit de la Abator și intram într-o clădire cenușie. Îmi amintesc doar că stăteam într-o încăpere în care o tânără doamnă își pensa zilnic sprîncenele în dreptul ferestrei, comentînd pe larg operația, un individ vesel spunea bancuri dintre care pe cele mai multe nu le înțelegeam, o altă persoană completa hîrtii pînă cînd, ca jucăriile cu arc care sar brusc din cutie, toți își etalau pe birou mîncarea. Nu-mi amintesc ce aveam de făcut pentru cei 6 lei și 80 de bani pe care urma să-i primesc pe oră, dar ziua nu se mai sfîrșea, mă simțeam înstrăinată pînă la anulare, deși încercam și eu să citesc în timpii morți. După două săptămîni și ceva, m-a învins lehamitea mi-

cronica optimistei

de Ioana Pârvulescu

Parada păcălelilor

Lucas Van Leyden - Jocul de șah (1508)

rosului de la Abator, a operației de pensare la care tînăra doamnă ne făcea părtași și a completării migăloase de formulare, astfel încît am refuzat, cu orice risc, să mă mai duc la serviciu.

Tot zadarnice pentru mine au fost cel puțin vreo zece materii care apar pe diploma mea de absolvire a liceului cu tradiție Andrei Șaguna. După doi ani "buni", toate liceele teoretice din România s-au transformat cu forța în licee semi-industriale. Tocmai din clasa a XI-a, cînd mă hotărîsem să dau la Facultatea de Litere, am început să studiez la școală: tehnologia materialelor, desen tehnic, rezistența materialelor, tehnologia meseriei, mașini-unelte (prescurtat M.U.), tehnologia prelucrării prin așchiere, scule dispozitive și verificatoare (prescurtat S.D.V.), acționări și automatizări, organizarea întreprinderii și legislație economică. Examenul de bacalaureat mi-a consacrat calitatea de *prelucrător prin așchiere*. Am rămas și azi cu capacitatea de a desena un strung universal, în două variante, întreg și în secțiune, precum aviatorul din *Micul prinț* serpii boa întregi și despicăți.

În schimb, o altă hîrtie, de la terminarea facultății de data

aceasta, n-a mai avut nimic amuzant. În ziua repartitiei știam că toate orașele mari erau "închise". Probabil ca să nu ne traumatizeze cu perspectiva de navetiști în eternitate, unora dintre noi ni s-a dat așa-numita dublă repartitie. Ne-am amăgit (ca să nu spun am fost amăgiți) cu speranța că după stagiu (un an, doi) avem un post de cercetare asigurat la nu mai tîn minte ce Institut din București. Cum eu nu aveam nici un atu ca să revin în București (nu sporisem procentul membrilor de partid din grupa noastră, 51, care, de altfel, cred că a avut numărul cel mai mic de membri din istoria facultății, nu aveam activitate ASC, deci nici puncte în plus la medie), faptul că figuram totuși pe lista cu dubla repartitie citită de decan îmi dădea un sentiment reconfortant. După un an sau doi de navetă (50 de km pe zi cu un autobuz gata să se dezmembreze, doar dus, alți 50 întorsul, în picioare, agățată de o bară, într-o înghesuială care doar iarna, pe ger, era de folos), cînd m-am interesat așadar de posturile cu pricina din București, singurul răspuns a fost un zîmbet de milă. Nu pentru ce făceam, ci pentru naivitate. Atunci am înțeles prima dată bine oxi-

moronul eminescian "nenorocit noroc".

Noroc am avut totuși să nimeresc la o școală civilizată, a cărei directoare, profesoară de română, în epoca tovarășelor și a tovarășilor, era numită absolut întotdeauna *Doamna*. Numele avea deplină acoperire, în mare nu regret anii aceia, dar seria lucrurilor fără sens și a păcălelilor a continuat, căci nu depindea nici de noi, nici de directoare. Veneau tot soiul de inspectori, mulți complet idiști, pe care nu-i interesa decît partea politică a activității școlii. La un moment dat, ca variație, ni s-a reținut tuturor o sumă bunicică din salariu și am ajuns, care pe unde, pasămite "co-proprietari" de fabrici și cooperative. Cred că, dacă hîrțile de atunci nu s-au anulat prin vreo lege, fiind între proprietarii nu știu cărei fabrici de pîine (plătite de mine cu bani peșin), aș avea dreptul măcar la un covrig gratuit pe lună.

În privința experienței agricole cred că generația noastră e imbatabilă și nu mai poate fi ajunsă din urmă. Din păcate nimeni, după cîte știu, n-a ajuns agricultor. Am cules (și sortat), ca elevă, cartofi, sfeclă, mere, morcovi, varză. Saci grei, grămezi, lădițe. Ploaie, lapoviță,

ceață, mizerie. Saptamîni în șir, neincluse în vreun program de învățămînt. În facultate, timp de trei ani, am fost la cules de struguri, doi ani la Ostrov (asta se întîmpla după Cochirlenii lui Cărtărescu) și unul la Odobești. La Ostrov am fost cazați într-o fostă închisoare, cu dormitoare de 40 de persoane, cu pasarele metalice, pe care orice pas se auzea puternic, ca la Sing-Sing sau la alte așezăminte de gen din filmele americane. Cum practica se făcea înainte de facultate, se poate spune, simbolic pentru epoca în care trăiam, că închisoarea ne-a reunit pentru prima oară, pe colegii mei și pe mine. După facultate m-am specializat în culturile de șes: culesul porumbului și, în zilele norocoase, al fructelor de pădure (măceșe și coarne din arbuști plini de spini). Caldură, praf, sete. Tot atunci am consumat multă energie didactică cu viermii de mătase, care creșteau ca gogoșa din poveste și se întindeau în tot mai multe clase. M-a uimit ce cantitate enormă de frunze de dud înghiteau și, de cîte ori deschideam ușa vreunei clase se auzea o larmă specifică, de viermi mîncăcioși, destul de neliniștitoare. După tot chinul aflam că, din cine știe ce motive, viermii nu supraviețuiseră. În fine, am cules sute de găbenele în curtea școlii, astfel că și acum, dacă le vîd prin piață, simt parcă sucul lor lipicios și neplăcut în palme. Și toate astea, vorba poetului, n-au servit la nimica...

ÎN FINE, mult mai amuzant și mai destins a fost un episod de noroc alunecos trăit la România literară acum cîțiva ani. Se întrevedea o plecare la Lisabona, la Expoziția universală. Redacția noastră primise 4 invitații. Cum absolut toți colegii mei au simț ludic, ne-am hotărît să ne lăsăm în voia sorții. Am făcut așadar bilețele cu numele tuturor, le-am împăturit, le-am pus într-o pălărie, le-am amestecat și am chemat-o pe domnișoara Elena, secretara noastră de atunci, care nu cunoștea miza jocului, să aleagă. Toți ochii erau pe bilețele din pălărie. Și au ieșit, în ordine: Dl. Manolescu, Dl. Dimisianu, Alex. și, la ultima șansă, în ultima clipă, eu însămi. În primele trei cazuri Zeița Fortuna dovedise o reală înclinație pentru ordinea ierarhică, iar în cazul meu își amintise probabil că eram un Sonntagkind, copil de duminică, norocos prin definiție. Succesul nu s-a mai repetat și la Ministerul Culturii, care a refuzat să ne ajute cu finanțarea drumului, în ciuda invitației oficiale, așa că am rămas acasă. Dar ce mai contează că nu ești alesul ministerelor, cînd ești alesul norocului! ■

LANSAREA unei cărți este, de obicei, prilej de bucurie. Se mai deschide o poartă înspre noi lumi, mai putem visa, ne mai deprindem, iar din cotidian pentru a porni cu gândul în fascinante peripluri... conduși de cuvântul scris.

Când cartea este însă elegantul album *Ipostaze* (Ed. Expert, București, 2003), închinat unui „monstru sacru” al scenei românești ca Toma Caragiu, când volumul este alcătuit cu acribia și profesionalismul autoarei, acad. Matilda Caragiu Marioțeanu, și este excepțional realizat grafic, atunci lansarea devine sărbătoare. Și nicaieri această sărbătoare nu ar fi fost mai adevărată, mai firesc „trăită” decât pe una dintre scenele slujite cu atât devotament de artist, Teatrul „Lucia Sturza Bulandra”, Sala Izvor.

Sub lumina reflectoarelor din seara de luni 23 iunie, aprinse doar în amintirea lui, pe scenă au venit ca să-l evoce, realizatorul volumului, directorul Editurii Expert, Valeriu Ioan-Franc, autoarea, acad. Matilda Caragiu Marioțeanu, balerinii Simona Șomănescu și Ion Tugearu, artiștii Nicu Alifantis, Ana Ioana Macaria, Dan Puric, Antoaneta Zaharia. Într-o fericită înlanțuire, versul, muzica, dansul, pantomima au avut da-

rul să-l readucă, fie și numai în gând, pe cel care, pentru noi, publicul, a însemnat mai mult decât un mare actor, cu o prodigioasă activitate artistică. Toma Caragiu a fost, nu o dată, gândul nostru interzis, nevoia noastră de curaj și demnitate, a fost un alter-ego spiritual al fiecărui dintre noi, mai subtil, mai inventiv, mai hâtru decât ne-am fi îngăduit noi „atunci”.

Cei adunați într-un număr impresionant în acea seară, cei care l-au mai păstrat în suflete au avut să descopere mai apoi, cu fiecare pagină a volumului *Ipostaze* povestea vieții idolului lor, Toma Caragiu.

Volumul cuprinde două secțiuni: prima alcătuită din comentarii sobre, lipsite de epitețe, după dorința autoarei, a doua închinată imaginii, ce oferă cititorului numeroase „ipostaze” ale artistului – din viață și de pe scenă.

În flash-ul biografic, se spune că Toma Caragiu s-a născut la 21 august 1925 în orașulul Hrupiști/ Arghos Orestikon, provincia Macedonia, Grecia, a jucat în nu mai puțin de 41 de

filme, a interpretat numeroase momente, scheciuri, scenete difuzate de radio și de televiziune, a înregistrat discuri de divertisment sau cu recitări din autori aromâni. În drumul din orașul natal până în România, Toma a trecut prin mai multe școli: din comuna Sarsânlar, jud. Durostor, la Siliștea, Oltenița, Bacău, Ploiești; a absolvit Conservatorul Regal de Artă Dramatică din București și, după îndeplinirea serviciului militar a fost actor la Teatrul Național din București, la Constanța, Ploiești, a fost invitat la Teatrul de Comedie și, în sfârșit, a rămas până în ultima lui clipă, la Teatrul Municipal „Lucia Sturza Bulandra” din București.

După Prefața „Toma Caragiu se prezintă el însuși” și o substanțială Bibliografie, urmează capitolul central al cărții: „Filmul unei vieți și al unei mărturisiri de credință”. Este o amplă prezentare, sugestivă și minuțios alcătuită, a destinului unei familii de aromâni ce străbate Peninsula Balcanică pentru a ajunge în România. Evenimente dramatice din pragul războiului și după aceea determină familia Caragiu să se refugieze mereu (au suferit mai multe refugieri cu pierderi importante), fugind de urgia frontului.

Un următor capitol este închinat creațiilor postume, filmelor în care a jucat, prezentate publicului după 4 martie 1977, când actorul a căzut victimă cutremurului: „Gloria nu cântă”, „Buzduganul cu trei peceti”, „Marele singuratic”. Apoi, „Posteritatea cultivă memoria lui Toma Caragiu”, o genealogie a familiei și, în sfârșit, un emoționant Portret al omului și artistului Toma Caragiu. Sunt amintite aici menirea lui de apostol, iubirile lui pentru: Teatrul, Public și Colegii de breaslă, inepuizabilul său umor, râsul binecunoscut, tristețea ascunsă discret, sub zâmbet, firea sentimentală, caracterul puternic, spiritul ludic, imaginația bogată. Și-a iubit și respectat colegii mai tineri, i-a ajutat cu delicatețe și eficiență. Iubea frumosul și oamenii, dragostea pentru ei i-a încălzit constant sufletul stinger.

Supus și el, ca noi toți, greșelilor, Toma le-a trecut întotdeauna pragul cu demnitate, neștiut de cei din jur. Doar versurilor li se spovedea amarnic: „mă plâng/ ca Iisus/ pe cruce...” (*Capul meu*, din vol. cit.).

O înaltă ținută morală, o

conștiință civică slujită cu profesionalism și dăruire l-au purtat pe inegalabilul Toma Caragiu „peste mode și timp” până în „Olimp”, în Legendă și Mit.

O ilustrare a afirmațiilor din prima secțiune a cărții este albumul propriu-zis, alcătuit din portrete și ipostaze ale actorului, într-o remarcabilă realizare grafică. Aici apare un Toma adolescent, un Toma frumos sau sever ori surprins, chinuit, slab, gânditor, solid sau histrionic, așa cum era de întâlnit pe stradă, în lume, pretutindeni pe unde l-a purtat destinul.

Actorul, în numeroasele și irepetabilele sale ipostaze, o alta cu fiecare rol interpretat captivează imaginația, te face să gândești, pentru o clipă, că poate totul a fost doar un vis, că 4 martie 1977 nu a existat decât într-un coșmar colectiv și că nemuritorul Toma Caragiu își așteaptă Spectatorul, pe scena Teatrului Municipal din București...

De la coperta luminată de ochii imenși, sfredelitori, plini de inteligență, cu privirea lor tainică, umbrită de tristețe și până la ultima filă a albumului,

străjuită de chipul „Marelui singuratic”, volumul te cucerește, te incită și ridică o mare și chinuitoare întrebare: de ce, în ciuda uriașului succes, de critica și de public, acest dăruit artist nu a primit în timpul vieții nici măcar un premiu, nici o distincție pentru arta lui?

DUPĂ ce luminile s-au stins, dinspre scena rămasă în întuneric, s-a auzit de-odată vocea vibrantă, de o incredibilă și neașteptată tristețe a lui Toma care, în limba maternă, aromânească, recita *Aușlu cârvânar* (*Bătrânul conducător de caravane*) plângându-se de... bătrânețe...

Sanda Anghelescu

În rolul primarului din *Revizorul* (1972)

Cu Anda Călugăreanu în show-uri t.v. (1973)

cinema

În căutarea sentimentelor pierdute

NORMALITATEA, indiferent ce va fi desemnând acest cuvânt adesea invocat și aproape imposibil de definit în mod satisfăcător, nu a constituit niciodată subiect de film. Iar în cazul în care cineva a încercat totuși să-l transforme în temă de meditație cinematografică rezultatul a fost mediocru. Căci, în cele din urmă, norma nu poate fi altfel decât mediocră.

În schimb abaterea de la o medie, considerată prin convenție social-morală drept "normală", a fost tâlmăcită (artistic și/sau comercial) în fel și chip. De-ar fi să amintim numai câteva titluri ale unor filme vizionate în ultimele două săptămâni, inițial fără intenția de a le transforma în material pentru cronică, lesne vom observa confirmarea celor de mai sus. Citeva pelicule ce par să transmită faptul că prea mult clamata normalitate către care tindem cu frenetism fie la nivel personal (când dorim "să fim ca ceilalți" în loc să ne orientăm pur și simplu către "a fi cu ceilalți"), fie la nivel mai general (goana către o viață normală, azi centrată pe "a avea/a posedă" conform unui model occidental) este mai degrabă o realitate statistică și prea puțin o realitate în sine. Să probăm, însă, aceste constatări empirice prin exemple cinematografice.

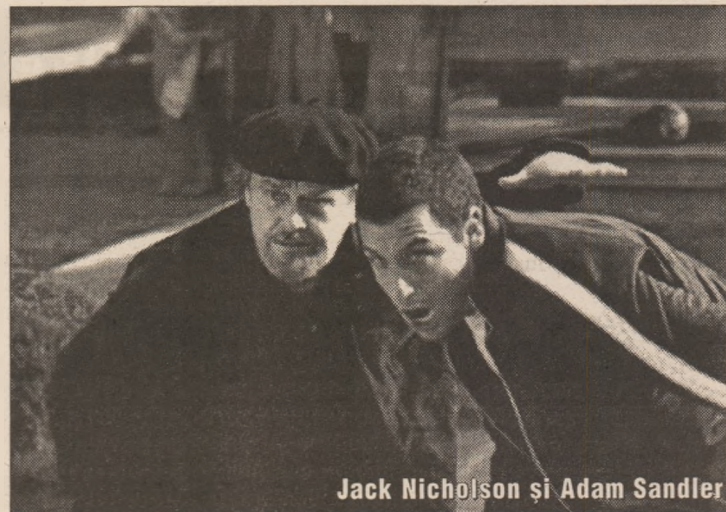
De la *Pianistul* lui Roman Polanski (pe marile ecrane) la *Caligula* lui Tinto Brass (la Cinemateca Romană), de la *Orele* la *Frida* (ambele în cinematografe), de la *O dramă la vinătoare* în regia lui Emil Loteanu (din nou la Cinemateca) la acest *Al naibii tratament*, toate reprezintă probe solide că normalul nu există, nu reprezintă o opțiune, ci în cel mai bun caz o iluzie. Normalitatea abolită la nivel istoric în *Pianistul* și *Caligula* unde aplatizarea sentimentelor ori violența devin treptat exclusiv modalități de supraviețuire. A trece pe stradă printre cadavre (vezi *Pianistul*) departe de a

fi normal, a manifesta o sălbăcie pînă la perversiune spre a te adapta tradiției unui imperiu în declin (vezi *Caligula*) numai a normalitate nu arată. Ambele pelicule sînt centrate pe o acută lipsă a celor mai elementare sentimente ce constituie însăși esența umanității. Pe un alt palier, *Orele* și *Frida* propun personaje feminine aflate în căutarea unui mod propriu de viață. În acest caz normalitatea semnifică acordul între sine și lume – situație obținută cu sacrificiu dacă nu chiar cu prețul vieții. Ceea ce din nou demonstrează că acest normal despre care discutăm nu există cu adevărat.

Lipsa delimitării stricte între normalitate și absența sa constituie și subiectul implicit al unei comedii aparent promițătoare. De altfel, zilele acestea orice comedie este, cel puțin aparent, promițătoare de vreme ce genul cu pricina pare mai tot timpul în pragul falimentului. Astfel încît la fiecare nouă peliculă categorisită drept comedie încă sperăm să ridem cu poftă. Ceea ce din păcate nu se întîmplă. Pe de o parte, pentru că producătorii hollywoodieni realizează astfel de filme numai pentru a bifa și altceva decît preferatele science-fiction ori violentele thriller-uri, pe de altă parte că umorul de calitate a dispărut cu desăvîrșire într-o epocă ne bună, ne bună, ne bună. Ori poate prea normală, normală, normală.

Al naibii tratament (ca să nu spunem și al naibii titlu) debutează ca un film oarecare și din nefericire continuă astfel pînă la genericul de final. Faptul că Jack Nicholson intruchipează unul dintre personajele principale nu îl transformă automat într-un succes, precum nu îi asigură nici măcar garanția unui "ne trecem vremea în mod plăcut". În rolul terapeutului pentru controlul miniei, Jack Nicholson este departe-departede performanțele obținute cu partituri în care se afla în poziția complementară a pacientului (*Zbor deasupra unui cuib de cuci* ori *Mai bine nu se poate*). Ne întîlnim din nou cu... normalitatea (cuvînt supralicitat conștient în acest articol și de care noi înșine ne-am saturat-saturat) ce pare să nu fie un registru artistic benefic lui Nicholson. Chiar dacă eroul în cauză se află în competiție cu ai săi clienți, astfel încît la un moment dat ne îndoiem de propria sa sănătate.

În alt rol principal îl regăsim pe Adam Sandler – băiat bun în pelicule vizionate nu de mult și uitate aproape instantaneu grație unei spectaculoase lipse de farmec a actorului. O lipsă de farmec care îl recomandă tocmai pentru a personifica diferiți "eroi" contemporani fără personalitate (am cita din filmografia sa cel puțin un titlu însă, oricît am încerca, acest titlu nu s-a fixat nicidecum în memoria noastră). Adam Sandler –

Jack Nicholson și Adam Sandler

star constituie simbolul cert al unei lumi ce nu mai tinde către identificarea cu valori de excepție ci exclusiv către o banalitate ucigătoare, ce spulberă orice urmă de individualitate. Abia aici ne aflăm în lumea normalității pure: un univers în care diferențele sînt șterse cu bună știință, în care mediocritatea este promovată sirguincios, fără grabă prin filme (și implicit modele) care proclamă natural o situație complet ne-naturală – lipsa diferențelor interindividuale.

Subiectul "comediei" se reduce la peripecțiile unui tip oarecare ce se trezește (la propriu) prins într-o serie de evenimente în urma cărora este condamnat pentru... violență și obligat să execute un număr oarecare de ore de terapie (să mai amintim și faptul că terapia este eficientă atîta vreme cît există o implicare personală fermă, o voință personală și nicidecum obligația de a face acest lucru?). Și toate acestea în ciuda hipercumsecădeniei sale. Odată intrat în acest iureș de întîmplări eroul se află tot timpul în situația de a nu putea lua nici o decizie, de a se supune oricărui eveniment ce apare. Aminarea este principala

sa strategie de supraviețuire – atît în dragoste, cît și în profesie. Întrebarea noastră este cum poate deveni un astfel de personaj erou de comedie? În general cum poate fi transformat un asemenea caracter în erou? Se pare că înșiși realizatorii filmului nu au aflat răspunsul în cele două ore de proiecție. Noi ca simplii spectatori nici atît. Ba mai mult, chiar un copil de 13 ani vede limpede că filmul nu este cine știe ce și exprimă sintetic acest lucru prin "mă așteptam la mai mult". Nu este greu să te aștepti la mai mult cînd ceea ce primești este... nimic. Nimic altceva decît mediocritate și normalitate (deja pleonastică alăturarea celor doi termeni) etalate cu vioiciune și zîmbetul pe buze în chip de comedie.

Ceea ce lipsește cu desăvîrșire acestui *Al naibii tratament* precum și multor altor pelicule recente sînt sentimentele (excludem sentimentalismele care prin compensare abundă). Centrarea exclusivă pe story se traduce la nivelul produsului final printr-o lipsă acută de trăire – a poveștii în sine, a ideilor (și ele în deficit), a vieții în cele din urmă.

Miruna Barbu

muzica

Jerbe

NU! NU poate fi adevărat. Emanoil Elenescu nu a murit. S-a înălțat doar puțin la Cer să vadă dacă mai sînt locuri libere și dacă această streasină întinsă de Dumnezeu e într-adevăr bătută cu diamante, așa cum se spune. Ori să se amuze de plutirea noastră nervoasă, încordată printr-un univers peste care să pogoare cîte o poantă, așa cum numai el știe să o ticluiească și să o depe. Mă mir însă că a plecat atît de intempestiv, de precipitat, căci îi cunosc bine afinitatea pentru călătoriile tihnite, bine pritocite și îndelung fezandate, pe parcursul cărora să simtă, în toată plenitudinea lor, mirosul dulce al libertății, gustul fraged al detașării de conturi și deconturi, teme și anateme. Mă mai mir că și-a suspendat duelul său cu un secol pe care era cît pe-aici să-l ajungă și să-l dove-

dească. Un duel fără vărsare de sînge. Un contrapunct dublu, ranversabil al ironiei și autoironiei, ironia sa fiind de-a dreptul tăioasă, electrocutantă, grație unui rafinat joc al spiritului, în timp ce autoironia lua forma, uneori dureroasă, a tristeții și deznădejdiei. O glumă de-a lui era de ajuns să facă loc neprevăzutului. O vorbă de duh era imediat înțeleasă și însușită, căci avea, din belșug, fantezie și discernământ. Șarjele sale musteau de inteligență și iscusință, ridicând bariera zămbetelor împotriva sentimentelor de descurajare, de dezamăgire sau oroare. Emanoil Elenescu critica astfel tot ceea ce părea a fi definitiv, bătut în cuie, deschizând o poar-

tă către noi variante, care de care mai nerăbdătoare să se afirme. Din replicile sale la adresa orchestranților săreau frecvent scînteii ce acopereau emoțiile, dar și viziunile intuitive, pragmatice, într-un fel fruste asupra partiturilor alese spre a fi restituite, aprinzînd totodată interesul colaboratorilor, care se pliau constant pe acest dans al inimii și sensibilității. Ca dirijor, cel mai bine s-a adaptat la genul concertant, acolo unde relația dintre solo și tutti, dintre Unu și Multiplu a fost de fiecare dată oficiată ca un ritual magic al intercederilor amiabile: la urma urmei, într-o piesă concertantă protagonistul (solistul) are nevoie de prieteni așa cum în ar-

mată orice general are nevoie de soldați. Și totuși Emanoil Elenescu nu a avut mulți (și adevărați) prieteni, chiar dacă a fost iubit și prețuit deopotrivă de public și de muzicieni. Probabil că umorul său, de multe ori corectiv al sentimentalismului fad, nu a însemnat o identificare cu simțul comun, gregar, după cum zămbetul poeziei nu intră îndobște în rezonanță cu mina serioasă, intransitivă a prozei. Poate părea curios, dar Emanoil Elenescu nici nu a prea zămbit la viața lui. O face, cred, acum, cînd oficialitățile noastre culturale i-au oferit, pentru a-l escorta pe ultimul drum, jerbe de flori ce valorau poate de o sută de ori mai mult decît pensia lui de fiecare lună. Nu! Emanoil Elenescu nu a murit. A plecat doar puțin să vadă cît de vanitoși, de ignoranți și de ipocriți sînt contemporanii lui.

Liviu Dănceanu

Al naibii tratament/Anger Management (SUA, 2003 – distribuit de InterCom Film România). Cu: Adam Sandler, Jack Nicholson, Marisa Tomei, Luis Guzman, Woody Harrelson, John Turturo; Regia: Peter Segal.

cronica plastică

de Pavel Șușară

Despre candoare și forță

O lume ascunsă

CONSTANTIN CERĂCEANU este un pictor singular, o prezență – ori, mai bine zis, o absență – care l-ar putea ușor transforma într-un caz. Dar dacă la nivelul expresiei, al construcției imaginii și al mesajului artistic el este cu desăvârșire singur, în ceea ce privește destinul public, de fapt inexistența acestui destin, compania sa este copleșitoare. Izolat de lume, străin de orice vanitate în plan social, complet anonim într-un peisaj cultural bine identificat și tot atât de bine controlat ideologic, surd la orice doctrină și imun la presiunea modelor, el s-a scufundat, pînă în pragul uitării, într-o lume paralelă unde mai zac de multă vreme și alți artiști fără noroc, dar care, vorba Lăpușeanului, *de se vor scula, pre mulți vor popî și ei!* Pentru că imaginea artei noastre, a artei mai vechi și mai noi, nu este în mod strict aceea pe care am învățat-o la școală sau care ne-a tot fost prezentată prin gale-riile supravegheate competent de către cei amenajați special în acest sens, ci una mult mai complexă și mai nuanțată. Cînd vor fi scoase la iveală acele componente ale artei românești, fără de care organismul acesteia este astăzi profund mutilat, adică atunci cînd vor fi cunoscute segmentele Art Nouveau, Art Deco, simbolist-onirice, spiritualiste și chiar realiste, așa cum s-au manifestat ele în diverse etape ale dinamicii fenomenului, se va vedea că artiștii noștri de referință, acele mituri pe care le-am creat mai degrabă într-o ambianță de laborator decît în spațiul real, nu sînt chiar atît de singuri pe cît au încercat să inducă în conștiința publică tot felul de atitudini culturale autoritariste. În momentul în care Kimon Loghi va fi înțeles înăuntrul propriului său proiect, cînd E.Urbanski de Niecezuja va fi plasat în ambianța estetică a anului 1900, cînd Iosif Popp va fi descoperit ca precursor legitim al spiritualismului din anii '70-'80 ai secolului trecut, cînd poetica greoaie și magmatică a realismului reprezentat de Tibor Erno va fi percepută cu înțelegerea ei pro-

funzime și melancolie sau cînd imaginarul răzvrătit și punitiv al lui Alex Leon va fi privit cu mai multă atenție, și numele artiștilor care se învață încă din clasele primare vor căpăta o altă încărcătură. O adată cu redescoperirea lui Kimon Loghi, de pildă, se vor descoperi și începuturile simboliste ale lui Pallady, după cum o dată cu o mai mare atenție acordată lui Urbanski, vom fi mai sensibili la decorativismul Art Nouveau al lui Luchian etc. etc. Unde este Constantin Cerăceanu în acest context? Iată o întrebare căreia nu i se poate răspunde.

Combustia culorii

ÎN PRIMUL rînd nu i se poate răspunde, pentru că el nu a fost uitat, iar faptul că nu este cunoscut reprezintă cu totul altceva. Constantin Cerăceanu, practic, n-a existat în arta românească și, în afara unui cerc foarte restrîns de prieteni, nimeni nu i-a cunoscut pictura. În al doilea rînd, răspunsul este dificil pentru că opera lui s-a istoricizat în mod abuziv și în plină contemporaneitate, iar acest lucru face din judecata critică un exercițiu cu totul nefiresc. Astfel, deși artistul zace dramatic într-un con de umbră, el nu a ajuns acolo printr-o regresie a percepției publice, printr-o ieșire tăcută în decor, ci el acolo a fost întotdeauna, iar tîrziu sa apariție publică echivalează cu descoperirea surprinzătoare a unui ciudat fenomen natural. Și Constantin Cerăceanu chiar asta și este: un impresionant fenomen natural. Cînd, cu aproape un an în urmă, i-am văzut două lucrări în galeria lui Dan Tudor din Râmnicu-Vâlcea, reacția nu a fost una de ordin cultural, adică acel amestec bine cunoscut de contemplație și dubitație livrescă, ci una aproape organică, bruscă și revelatoare ca un impact fizic. Deși, în mod convențional, cele două lucrări se înscriu prin toate datele în categoria previzibilă a picturii și puteau fi clasate muzeografic drept ulei pe pînză, în esență ele erau o mărturisire ingenuă, deconspirarea frustă a unei stări de urgență și invitația imperativă de a participa la un spectacol al lumii pe care niciodată nu

ai avea privilegiul de a-l descoperi de unul singur. În mod întîmplător sau, cine știe, poate că nu, cele două lucrări erau perfect complementare: una venea direct din cutremurele și din strigătele disperate ale lui Van Gogh, din acea pietate extremă care, la prima vedere, poate fi confundată cu imprecizia și cu blasfemia, iar cea de-a doua se așeza pe un discurs de alburii angelice, de o seninătate și de un echilibru apropiate celei mai pure dintre ipostazele clasicității. Dar și în cazul uneia, și al celeilalte, un fapt era indiscutabil: ele erau gîndite și realizate la o temperatură înaltă, iar culoarea, idiferent de natura pigmentului și de puterea lui calorică anticipată, era susținută prin explozii repetate, prin revărsări sangvine și prin incontinențe stări de extaz.

Nebănuita putere a lucrurilor mici

U TOATE acestea, Cerăceanu este, în esență, un intimist, însă lumea lui, fie aceea deschisă, a peisajului, fie aceea delimitată sever, a interiorului, este una a senzațiilor pure și a unei vizualități debordante. În acest spațiu atît de restrîns, cu atît de puține evenimente și total inapt de a genera desfășurări epopeice, pictorul își găsește cele mai puternice argumente ale libertății. Chiar și atunci cînd obiectele sînt marcate, iar prezența lor este indiscutabilă – de multe ori ele sînt adevărate porți către lumea copilăriei, cum ar fi căluțul de lemn care se plimbă obsesiv prin nenumărate imagini – privirea trece dincolo de opacitatea lor concretă și dezvăluie stocul imens de energie și de culoare camuflat în morfologia acestora. De la observația cea mai banală și de la obiectualitatea cea mai previzibilă a lumii din jur, Cerăceanu se ridică la abstracția pură a limbajului și la potențialul infinit al culorii virgine, spre a reveni, apoi, la inocența edenică a obiectelor mici și însingurate. Fără nici o povestire explicită și în afara oricărui discurs periferic, există, în viziunile artistului, proximitatea continuă a unei maternități difuze, prezentimentul securizant al unui vast

Constantin Cerăceanu - Peisaj (Omăgiu lui Van Gogh)

freamăt placentar. Un amestec de teamă și de bucurie, de explozie și de prăbușire, de instinct al reclusiunii și de vocație a dez-mărginirii străbate prin toate compozițiile sale, indiferent de identitatea lor imediată. Temperamentul său, vulcanic și riguros în același timp, se manifestă irepresibil, reconstruiește lumea reală, îi distruge formele episodice și îi transferă esența în realitatea incorruptibilă a limbajului, deposedat de orice sarcină anexă. Gestul mecanic, materia densă, asemenea unei lave încremenite pe versantul craterului, particulează în plus, prin însemnele unei mari energii lăuntrice, această fascinație sălbatică în fața culorii, o fascinație primitivă și magică, situată cu totul în afara stereotipurilor culturale. Deși această pictură este lipsită de orice ideologie, prin consecințe ea se apropie, ca dinamică a privirii și ca anvergură a gestului, de atitudinile foviștilor față de expresia artistică, în general, și de limbaj, în particular. Dar indiferent unde

ar putea fi plasat acest demers în ansamblul fenomenului european, în spațiul modernității și al contemporaneității artei românești el este absolut singular și deschide porțile unei problematice cu totul necercetate pînă acum. Iar dacă ar fi să facem și trimiteri istorice, de la Tăcușescu încoace nici un temperament artistic nu s-a manifestat cu o asemenea forță, dar cu o forță căreia i se adaugă și o imensă candoare, fapt care împinge decisiv convenția artistică înspre actul profund al devoțiunii și către gestul înalt al celebrării. ■

P.S. În curînd, la galeria *Luchian 12*, se va deschide prima expoziție Constantin Cerăceanu după aceea pe care prietenii i-au organizat-o, mai mult confidențial, la Râmnicu-Vâlcea. Expoziția va cuprinde în jur de 20 de lucrări, singurele identificate și disponibile în acest moment, dintr-o operă extrem de restrînsă și de vulnerabilă care, probabil, nu trece cu mult peste acest număr. (P.Ș)

POLIROM

NOUTĂȚI
iulie 2003

Salman Rushdie

Harun și Marea de Povești

Graham Greene

Americanul liniștit

Iuri Andruhovici, Andrzej Stasiuk

Europa mea

George F. Jewsbury

Anexarea Basarabiei la Rusia: 1774-1828

În pregătire:

Donald M. Nicol

Val. Panaitescu

Împăratul fără de moarte

Humorul (2 vol.)

Reduceri de 30%

Pentru oferta săptămîinii pe site-ul www.polirom.ro Agenda

Comenzi la: CP 266 700506, Iași, Tel. & Fax: (0232) 214100, (0232) 214111, (0232) 21744
București, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (021) 3138978, Timișoara, Tel.: 0722/548788
E-mail: sales@polirom.ro

www.polirom.ro

Eseu

Cultul forței

H, DOAMNE, ce fericit e cel ce, ajuns pe cărarea lui, privește cu dispreț micimile și maimuțările lumii! Cel pentru care nu mai există nici durere, nici neliniște și invidie, nici înfrângere și nici victorie! Așa grăia unul din acei filozofi mistici persani care încercau prin meditație și introspecție să se detașeze de chinurile propriului ego, visind la Nirvana.

Un alt sistem de valori, desigur, decît acela al societăților noastre occidentalizate, bazate, între altele, pe spiritul competitivității și liberei întreprinderi, pe orgoliu și ambiție, ca piloni ai progresului. Nu e mai puțin adevărat că trăim într-un microcosmos în care, mai mult, poate, decît în oricare altul, fiecare se zbate pentru propria ascensiune individuală, în care cei mărunți și mediocri visează la notorietate cu ajutorul celor puternici, și nu mai prindesc să-i lingusească, să-i proslăvească, să le cînte-n strună; în așa măsură, încît ajung să fie incredințați și să jure chiar în fața propriei imagini din oglindă, că-i iubesc, îi admiră și-i susțin în mod sincer și dezinteresat, spre binele națiunii sau comunității din care fac parte.

Oh, ce fastuoasă adorație a forței, ce spinări rotunjite plecate servil, ce surisuri pline de religiozitate la vorbele Omului Puternic, ce risete complezente la fiecare glumă a lui, ce risipă de mese, de atenții, imaginație, pentru a i te băga sub piele, pentru a-l face să te ia sub umbrela lui protectoare, să te laude, să te recomande și altora, să te propulseze tot mai sus, cît mai sus! Dar dacă, cine știe cum, Omul Providențial ajunge să cadă în desuetudine, să fie îndepărtat din funcție, sau, Doamne ferește, să treacă în lumea celor drepti, nu-i problemă. Într-un interval de timp rezonabil, el este onorat doar cu o amintire pioasă, în timp ce inimile adepților lui de ocazie de altădată însetați de ideea de continuitate se consacră cu aceeași fervoare și mijloace practice noilor staruri apărute pe firmamentul politic, artistic, diplomatic sau scriitoricesc, – obiecte de venerație ale meritocrației dar în și mai mare măsură, simboluri ale reușitei și pozițiilor sus-puse în societate.

Căci oamenii în mijlocul cărora trăim au în marea lor majo-

ritate două pasiuni și două țeluri supreme: banul și puterea, ceea ce constituie de fapt, unul și același lucru, adică putere. Și faima, și locurile din față, și succesele în carieră tot putere înseamnă.

În întreaga lume, de altfel, nu numai într-o țară sau alta, prevalează din vremuri străvechi cultul învingătorului. Ce altceva ne arată istoria colectivă în stadionul în care boxerul învingător își trîntește adversarul la pămînt, făcîndu-l harcea-parcea? Lovește-l, lovește-l, nu-l slăbi! Sau urletele și aclamațiile gloatelor cînd sîrbătoresc victoria în alegeri a politicianului lor favorit? Cînd apare în balcon regele, regina, prințul moștenitor, președintele, primul ministru? E la mijloc, desigur, atracția hipnotică a puterii și succesului, dar și nevoia de idoli, de transcendere a propriei condiții, de împărtășire prin tangență a unei străluciri, altminteri inaccesibile – uneori și participarea la o pulsație și un vis colectiv. (Am fost, îmi amintesc, realmente mișcată, ascultînd la PRO tv ovațiile multîmilor care

dirdiiseră cîteva ore în ploaie, în Piața Revoluției, ca să-l vadă și să-l audă pe „omul cel mai puternic de pe planetă”, președintele Bush, sosit pentru o scurtă vizită la București. Bieții români, îmi spuneam. De cît amar de vreme așteptau ei „să vină americanii”. În sfîrșit și-au văzut visul cu ochii!)

Alți admiratori activi ai puterii, aspiuranți la o celebritate oricît de relativă sau circumscriasă spațial, se agață cu neobosită tenacitate și energie de faldurile răbdătoare ale unui drapel, ale unor fetișuri sacre cu mare priză la mase, ale unor teme cu variațiuni modelate după loc, țară sau epocă, dar capabile să obțină fără greș aplauzele omului de pe stradă, și, odată cu acestea, clopotele mass-mediei și resturile unor festine patronate de cîțiva mai mari ai zilei. Cunoscoam impostori, bărbați și femei, mai ales femei, care, îmbătrînind, au trecut în mod lin, fără să facă nici un fel de valuri, de la folia erotică la cea mediatică, de la discursul comunizant la acela naționalist sau etnocentrist, de la un profesionalism

mediocru la tentațiile reflectoarelor, ale scenei politice sau pseudoartistice.

Exaltările extremiste, anatemele, etichetările, acuzațiile maniheiste proferate adesea fără beneficiul dubiului sau cercetarea prealabilă la sursele de informații, sînt deasemeni trambuline sigure pentru realizarea ambițiilor îndelung legănate la piept.

E nevoie oare pentru mult rîvnită ieșire din anonim, din nebulosa și nepretențioasă obscuritate, de cultură, inteligență, talent, moralitate? Da de unde! E de ajuns să știi ce vrei, să fii bătaios, încrezut, perseverent, atotbăgăreț, eventual și cu dare de mînă – și porțile ți se vor deschide ca prin minune.

Și ceilalți? Cei care nu au nici închinători, nici zei în fața cărora să se prostorne, nici familii grijulii și ambițioase, nici opere care să-i dea afară din casă? Sînt zerourile sociale care nu pot fi utile nimănui și, fapt și mai important, nu pot dauna nimănui. Sînt indivizii nedotați în arta autoreclamei, în știința perfecționată de a face umbră altora, în dexteritatea de a înșfăca, pe drept sau pe nedrept, locurile din față. Inși neprimejdioși, deci neinteresanti, deci neubiți nici măcar în forme simulate.

Gina Sebastian Alcalay

Femeia idilică din interbelic

DATA cu perioada interbelică, pe terenul publicistic românesc se manifestă și o altă față a presei, cea destinată aproape în exclusivitate „sexului frumos”. În interbelic, presa feminină cunoaște o popularitate în continuă creștere, iar dacă pînă acum discursurile despre aspectul feminin erau fie o confidență între femei sau creația poezilor și a romancierilor, această epocă marchează o cotitură în istoria presei feminine.

Les années folles reprezintă și un nou mod de a discuta despre feminitate.

Pe lângă imaginea femeii emancipate, care luptă pentru drepturile ei și este conștientă de noul rol pe care trebuie să-l îndeplinească în societate, presa interbelică oglindește imagini și articole ale femeii gingașe, sensibile, pure, delicate, preocupată de modă și gastronomie, de decorațiuni interioare, de arta de a stăpîni codul bunelor maniere. Această nevoie de idilism corespunde cerințelor epocii, este o nevoie psihologică, dar reprezintă și o nevoie pragmatică, avînd la bază exigența contractului de lectură dintre publicul, care are un anumit orizont de așteptare și ziarul sau revista care au nevoie de cititori pentru a supraviețui.

Publicistica interbelică pro-

movează imaginea femeii idilice prin reviste adresate în primul rînd publicului feminin, și nu numai.

Din păcate, multe asemenea reviste sînt puțin cunoscute, cu toate că reprezintă o sursă de inspirație complexă pentru ceea ce a reprezentat femininul acelei perioade.

O astfel de revistă este *Domnița, publicațiune feminină săptămînală*, care dezbate în paginile ei probleme legate de imaginea femeii frumoase și este la curent cu ultimele progrese, gîzduind știri despre concursurile de frumusețe feminine. În general, astfel de reviste feminine, *Mariana, Revista scriitoarei* – închinată talentului feminin –, *Jurnalul femeii* trădează înclinația eminamente feminină prin articole, cum sînt: *Cronica modei, Rețete de frumusețe, Cum să-și păstreze femeile bărbatul iubit* ș.a.

Contrar opiniei comune, nu numai femeile erau interesate de domeniul vestimentar sau de ceea ce va deveni peste ani o proprietate distinctă a femininului – concursurile de frumusețe. „Sexul tare” a ținut să-și spună opinia și a făcut-o deosebit de tran-

șant. Probabil că în materie de modă și de politică, toți suntem experți, indiferent de sex.

Moda a declanșat numeroase controverse, considerîndu-se că este prea libertină. *Bilete de papagal*, sub direcția lui Tudor Arghezi, a fost una din publicațiile care au participat activ și au luat cuvîntul vis-à-vis de eventualele schimbări care daunau „imaginii tradiționale feminine”. „Rochiile cucoanelor încep prea jos, pentru a se isprăvi prea sus. Pantofii sînt la o muchie de cuțit, scumbindu-se și pantofii și rochiile în proporția în care se micșorează.”

Totuși au existat voci care au văzut legătura dintre vestimentație și spiritul feminin al veacului care cere mai multă libertate în mișcare datorită noilor poziții pe care le-au adoptat femeile în practicile sociale și economice. Printre aceștia se numără și mai tînărul coleg de breaslă al lui Arghezi, Camil Petrescu, care scrie într-un articol din *România literară* că „Nici odată moda feminină n-a atins superioara frumusețe a cele de azi. Era și firesc să se păstreze pentru zi o îmbrăcăminte comodă, căci azi femeile sînt cu totul intrate în lupta pen-

tru existență.”

Concursurile de frumusețe – unde și România se alinia țărilor europene emancipate, avînd o reprezentantă, pe domnișoara Marioara Gănescu – un alt fenomen tipic al „modei feminine”, au declanșat articole polemice în epocă. *Bilete de papagal* este una din publicațiile care au luat atitudine împotriva acestor căutări ale celei mai frumoase femei. Tudor Arghezi, într-un articol intitulat sugestiv *Cea mai frumoasă femeie*, este convins că „Americani nelișișesc Europa cu teze artificiale căutînd pe cea mai frumoasă femeie.”

Fie dintr-un spirit conservator, fie datorită intuiției de a prevedea peste trecerea anilor amploarea acestor tipuri de concursuri care jonglează și promovează o anumită imagine a femeii, colaboratorii revistei *Bilete de papagal*, în frunte cu directorul acesteia, Tudor Arghezi, au primit cu destulă reticență această nouă „modă” asociată ulterior cu un nou pat al lui Procust.

„Femeile inteligente nu se vor emoționa peste măsură de concursul de frumusețe pe care

l-a propus America” spune încrezător Tudor Arghezi în articol, dar care sînt acele femei inteligente?! Probabil acelea care pun mai presus de orice viața de familie și care nu se agită pentru obținerea unor drepturi care să le aducă pe picior de egalitate cu bărbații. În continuare este scos în evidență mitul femeii frumoase, dar mai sîracă din punct de vedere intelectual, adică ceva pe care tradiția populară l-a rezumat în „poale lungi și minte scurtă”. „Pălăvrăgeala” domnișoarei Miss Europa se deosebește oare de „măcănițul rațelor și găștelor care vin seara de pe cîmp?” se întreabă Felix Aderca într-un articol din *Biletele* lui Tudor Arghezi.

Nici Mihail Sebastian nu va privi indiferent febra concursurilor de frumusețe și „istețimea” concurențelor mărturisind într-un articol găzduit de *Cuvîntul*: „Evident m-a indispus competența literară a cutărei miss de gradul doi, care detestă binevoitoare opera lui Proust (vă place, duduie? – O, asta nu.) și îl adora în gura mare pe Paul Gerdaldy. (vai, tu!).”

Frumusețea feminină se eliberează de asocierile cu viciul, iar practicile frumuseții devin legitime. Presa feminină și concursurile de frumusețe reprezintă o dovadă.

Oana Băluță

Avanpremieră editorială

Sophia de Mello Breyner Andresen

Călătoria

IN URMA studiilor de Filologie Clasică pe care le urmează la Lisabona, scriitoarea portugheză Sophia de Mello Breyner Andresen (n. 1919) se declară fascinată de lumea greacă istorică și mitică. Opera sa poetică se situează pe linia unor Holderlin și Rilke. Povestirile sunt investigații metafizice și etice, unele dintre ele de o mare intensitate alegorică, precum cea din care reproducem fragmente mai jos.

OPERE PRINCIPALE. Poezie: *Dia do Mar* (Ziua mării), 1947; *No Tempo Dividido* (În timpul divizat), 1954; *Mar Novo* (Mare Nouă), 1958; *Dual*, 1972; *O Nome das Coisas* (Numele lucrurilor), 1977; *Navegações* (Navigații), 1983; *Ilhas* (Insule), 1989. Povestiri pentru copii: *O Rapaz de Bronze* (Băiatul de bronz), 1956; *A Menina do Mar* (Fetița Mării), 1958; *O Cavaleiro da Dinamarca* (Cavalerul Danemarcei), 1964; Povestiri: *Cantos exemplares* (Povestiri exemplare), 1962; *Histórias da Terra e do Mar* (Povestiri ale pământului și mării), 1984.

SOSEAUA înainta printre câmpuri și uneori, în depărtare, se zăreau munții. Era început de septembrie, iar dimineața pogora pe pământ lărgită de lumină și deplinătate. Totul părea în flăcări.

Și, în automobilul care-i ducea, femeia i-a spus bărbatului:

– E mijlocul vieții.

Prin geamuri, totul fugea înapoi. Casele, pădurile, munții, satele, copacii și râurile fugeau și păreau devorați pe rând. Parcă i-ar fi înghițit chiar șoseaua.

A apărut o răspântie. Acolo au cotit spre dreapta. Și au mers înainte.

– Cred că ajungem curând, a spus bărbatul.

Și au mers înainte.

Copaci, câmpuri, case, poduri, munți, râuri fugeau înapoi, lunecau până departe.

Femeia s-a uitat îngrijorată în jur și a spus:

– Cred că ne-am rătăcit. Cred că am luat-o pe un drum greșit.

– Probabil la intersecție, a spus bărbatul, oprind mașina. Am cotit spre apus, în loc să fi virat spre răsărit. Acum trebuie să ne întoarcem la intersecție.

Femeia s-a uitat înapoi și a văzut cât de mult urcase soarele pe cer și cum, încet, încet, lucrurile își pierdeau umbra. A mai văzut și că roua se uscăse pe ierburile de pe marginea șoselei.

– Să ne întoarcem, a spus ea. Bărbatul a răsucit volanul, mașina s-a întors pe șosea și au pornit înapoi.

Femeia, obosită, a închis puțin ochii, și-a sprijinit capul de spătar și a început să-și imagineze ținutul unde se duceau. Nu mai fuseseră niciodată acolo. Nici nu cunoșteau pe cineva care să fi fost. Îl știau doar de pe hartă și după nume. Se spunea că era un ținut minunat.

Ea și-a zis că locuința va trebui să fie liniștită, plină de pace și albă, înconjurată de trandafiri,

și și-a mai zis că grădina va trebui să fie mare și verde, străbătută de murmure. Iar cineva îi spusese că prin grădina trecea un pârâu cu apă strălucitoare și străvezie. Pe fundul pârâului se vedea prundișul și se mai vedeau pietricele curate și lustruite. Pe maluri creștea iarba fină, amestecată cu trifoi. Și arbori cu coroana rotundă, încărcăți de poame, creșteau în grădina aceea.

– De îndată ce ajungem, a spus ea, mergem să facem baie în pârâu.

– Facem baie în pârâu și pe urmă ne culcăm să ne odihnim pe iarba, a spus bărbatul, cu ochii tot ațintiți pe șosea.

Și atunci ea, însetată, și-a imaginat că simte apa limpede și rece învăluindu-i umerii și și-a mai imaginat și iarba pe care aveau să se întindă amândoi, unul lângă altul, la umbra frunzișului și a fructelor. Acolo se vor opri. Acolo vor avea timp să-și aștearnă privirile peste lucruri. Acolo vor avea timp să atingă lucrurile. Acolo vor putea respira pe îndelete parfumul trandafirilor. Acolo totul va fi zăbovire și prezență. Acolo va fi tăcere ca să asculte susurul limpede al apei. Tăcere ca să rostească toate cuvintele grave și pure, îngreunate de pace și de bucurie. Acolo nu va lipsi nimic: doar dorința să se afle acolo.

Prin geamuri, câmpurile, brădetul, munții și râurile fugeau înapoi.

– Cred că ajungem curând la intersecție, a spus bărbatul. Și au mers înainte. Râuri, câmpuri, brădet și munți. Și a trecut o jumătate de oră.

– Trebuia să fi ajuns până acum la intersecție, a spus bărbatul.

– Sigur că am greșit drumul, a spus femeia.

– Nu aveam cum să-l greșim, a spus bărbatul, n-a existat alt drum.

Și au mers înainte.

– Intersecția trebuia să fi apărut până acum, a spus bărbatul.

– Și atunci, ce facem? a întrebă femeia.

– Mergem înainte.

– Dar ne rătăcim.

– Nu văd alt drum, a spus bărbatul.

Și a oprit mașina. În stânga se vedea o întindere mare de pământ, goală; în dreapta, o colină

acoperită de copaci.

– Să urcăm în vârful colinei, a spus bărbatul. De acolo trebuie să se poată vedea toate drumurile din jur.

Au urcat în vârful colinei și nu au zărit șosele, dar au zărit un om care săpa într-o grădină de zarzavat. S-au dus la el și l-au întrebat dacă știe drumul spre intersecție.

– Îl știu, a spus omul, e în direcția aceea.

– Poți să ne conduci dumneata?

– Sigur, dar mai întâi trebuie să isprăvesc de săpat șanțul, ca să poată trece apa; durează puțin.

– Așteptăm, a zis bărbatul.

– Mi-e sete, a zis femeia.

– Acolo, după stâncile acelea, a spus omul arătând cu mâna, este un izvor. Duceți-vă să beți până termin eu șanțul.

Au plecat în direcția indicată și în spatele stâncilor au găsit izvorul. Izvorul cădea de sus și se înfîșea în pământ, drept, curat și scilipitor ca o spadă.

Au băut, iar picurii de apă le-au stropit fața și părul; râdeau veseli, răcoriți, uitând de oboseală, de drumul rătăcit, de călătorie. Femeia s-a așezat pe o piatră acoperită de mușchi, bărbatul a luat loc lângă ea și au stat acolo ținându-se de mână, nemișcați și tăcuți. Pe urmă, o pasăre s-a oprit lângă izvor și bărbatul a spus:

– Trebuie să mergem.

S-au ridicat și au pornit spre grădina de zarzavat, în căutarea omului. Dar când au ajuns la grădină, omul nu mai era acolo. Au văzut cum curgea apa prin șanț; au văzut cum creștea pătrunjelul și izma pe margini; dar nu l-au văzut pe om.

– N-a vrut să aștepte, a spus bărbatul.

– De ce ne-a mințit?

– Poate că n-a vrut să mintă. Poate că n-a putut să aștepte. Sau poate că a uitat de noi.

– Și acum? a întrebat femeia.

– Ne întoarcem la mașină și mergem în direcția pe care ne-a indicat-o el.

Au urcat și coborât colina către locul unde lăsaseră automobilul, dar când au ajuns la șosea, aceasta dispăruse.

– Cred că am greșit drumul; cred că am ajuns în altă parte.

– Sau ne-a furat cineva mașina.

– Să ne întoarcem la izvor;

sigur că omul s-a dus acolo.

Au urcat și au coborât colina; au traversat grădina de zarzavat. Mirosea a mentă și a pământ reavăn. Dar dincolo de stânci n-au găsit izvorul.

– Nu era aici, a spus bărbatul.

– Aici era, a spus femeia. Aici era. Mi-e frică. Să ne întoarcem repede la șosea.

Și au luat-o înainte pe șosea în căutarea mașinii.

– Când o să ajungem în ținutul unde ne ducem, ai să te odihnești, întinsă pe iarba, la umbra pomilor și a poamelor.

– Trebuie să găsim repede drumul, a spus femeia.

În depărtare, printre pini, a apărut o casă.

– Mergem până acolo, a spus bărbatul. Poate vom da peste cineva care să ne arate drumul.

Sufla o briză ușoară, iar pinii se unduiau.

Au bătut la ușa casei. N-a răspuns nimeni. Au stat să asculte și li s-a părut că aud voci. Au bătut iar. N-a răspuns nimeni. Au așteptat. Au bătut din nou, tare, rar, clar, fără grabă. Bătăile lor se deslușeau bine. N-a răspuns nimeni. Atunci bărbatul a împins cu umărul și a forțat ușa. Dar casa era goală (...)

Nu era nimeni în bucătărie. Nu era nimeni în odăi. Nu era nimeni în spatele casei, unde se uscau rufe, întinse pe sârmă, fâlfâind în briză. În cuptor cenușa încă mai era caldă, iar pe masă au găsit vin și pâine.

– Mi-a foame, a spus femeia.

S-au așezat și au mâncat.

– Și acum? a întrebat femeia.

– Ne înapoiem la șosea și mergem mai departe, a spus bărbatul.

Au ieșit și au străbătut păduricea de pini. Dar șoseaua dispăruse.

– Mi-e frică, a spus femeia. Acum mi-e tot mai frică. Totul dispare.

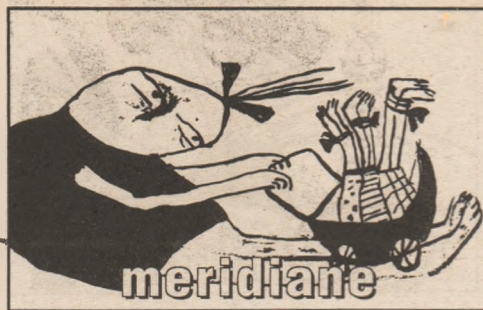
– Suntem împreună, a spus bărbatul.

– Dar ce-o să ne facem fără șosea?

– O să revenim aici, la casa asta, a spus bărbatul, și o să așteptăm până se întorc locatarii ca să ne arate drumul și să ne ajute.

Și din nou au traversat păduricea de pini. Dar acolo unde fusesse casa nu mai era acum decât un luminiș mic, presărat cu stânci.

Au amuțit amândoi. Pe urmă

femeia s-a lăsat să alunece jos și, întinsă pe pietre, a plâns cu fața îngropată în țărână.

– Să mergem, a spus bărbatul.

– Încotro? a întrebat ea.

– Trebuie să găsim vreun drum.

– Pentru ce? Pierdem tot ce găsim.

Au străbătut păduricea de pini și au dat peste un câmp.

Dar nu se vedea nici un drum.

În mijlocul câmpului era un măr încercat cu mere roșii, lucioase și rotunde.

– Sunt frumoase! a spus femeia.

A cules unul pentru ea și altul pentru bărbat. S-au așezat amândoi pe iarbă la umbra liniștită a pomului, și pulpa elastică, răcoroasă și curată a mărului plesnea între dinții lor. (...) Pe urmă, bărbatul a spus:

– Să mergem.

S-au ridicat și au pornit mai departe.

Ajunși la capătul câmpului, lângă gardul care-l despărțea de alt câmp, femeia a exclamat:

– Ar fi trebuit să culegem câteva mere ca să le luăm cu noi. Nu știm unde suntem, nici cât vom avea de mers până să mai găsim ceva de mâncat.

– Așa e, a răspuns bărbatul.

Și, întorcându-se, au pornit spre pomul care se decupa, rotund, în mijlocul câmpului. Dar, când au ajuns lângă pom, au văzut că de pe ramuri, printre frunze, dispăruseră toate poamele.

– A trecut cineva pe aici, a trecut fără să-l vedem și a cules toate merele, a spus bărbatul.

– Vai! a exclamat femeia, atât de repede! Atât de repede dispăre totul! Întâlnim unele lucruri. Sunt aici. Dar când ne întorcem, au dispărut. Și nici nu știm cine le-a desprins și le-a luat.

Cu capul în jos au plecat din nou, în tăcere. (...)

Se făcuse mijlocul după-amiezei când au văzut o pădure mare din liziera căreia pornea o cărare.

– S-o luăm pe cărare. Trebuie să întâlnim pe cineva. Cărările există ca să treacă oameni pe ele. Cărările există ca să ducă spre locuri unde sunt oameni.

Și au intrat în pădure.

Îci și colo trosnea câte o creangă uscată. Uneori cădea câte un con de pin. Se auzea murmurul brizei prin frunzișul de sus. Se auzea cîrîpît păsărilor ascunse. Se auzea tăcerea mușchiului și a țărânei. Îmbătați de frumusețea, de muzica și de miresmele pădurii, bărbatul și femeia urmau poteca ținându-se de mână. Până când au auzit în depărtare ca niște lovituri de topor. Au continuat să înainteze și s-au apropiat de zgomot.

– Vine dintr-acolo, a spus femeia.

Și, părăsind cărarea, au luat-o spre dreapta.

Au dat peste un tăietor de lemne care tăia lemne.

– Ne-am rătăcit, a spus bărbatul, căutăm drumul spre șosea.

– Luați-o tot la dreapta pe cărare, a spus tăietorul de lemne, și o să dați de șosea.

– Mulțumesc, a spus bărbatul.

Și s-au întors amândoi înapoi. Dar n-au găsit cărarea.

– Cum de-am pierdut-o? a spus femeia.

– Să-l rugăm pe tăietorul de lemne să ne conducă, a spus bărbatul.

S-au înapoiat în locul unde vorbiseră cu omul. Dar n-au găsit decât lemne tăiate. Tăietorul de lemne dispăruse.

– A plecat, a spus femeia.

– Nu poate să fi ajuns de parte. Să-l strigăm.

Au strigat de mai multe ori. Dar nici o voce, nici o rumoare omenească nu le-a răspuns. Au zeau doar cîrîpît de păsări, trosnituri de crengi uscate, șoapte ale brizei și frunzelor.

Și au mers înainte.

Au dat peste un gard viu încercat de mure.

– Sunt minunate! a spus femeia.

Bărbatul a cules un pumn de mure și le-a întins, în palmă, femeii. Ea a gustat și a spus din nou:

– Sunt minunate!

Când au isprăvit de mâncat, bărbatul a spus:

– Trebuie să plecăm. Trebuie să găsim șoseaua și ținutul unde ne ducem.

– Cum o să găsim acel ținut, dacă nu știm unde suntem?

– Trebuie să căutăm, a răspuns bărbatul.

S-au ridicat să plece.

– Așteaptă, a zis femeia. Vreau să iau mure cu mine.

Și, deznodându-și basmaua de la gât, a despăturit-o și a întins-o pe jos. Au început amândoi să culegă mure și au adunat o piramidă mare în basma. Pe urmă i-au legat colțurile două câte două.

– Să mergem, a spus bărbatul trecându-și degetul prin cele două noduri.

Însă femeia a întors capul și a respirat adânc mirosul copacilor și al pământului. A ridicat mâna și pe vârful degetelor i s-a așezat un fluture.

– Ah! a spus ea, chiar pierdut cum sunt, tot văd cât de parfumat și de minunat este totul. Chiar fără să știu dacă voi ajunge vreodată, îmi vine să râd și să cânt slăvind frumusețea lucrurilor. Chiar pe drumul acesta despre care nu știu unde duce, copacii sunt verzi și răcoroși ca și cum i-ar hrăni o certitudine profundă. Chiar și aici lumina ni se așează ușoară pe obraji, ca și cum ne-ar recunoaște. Sunt plină de teamă și sunt bucuroasă.

– Aerul și lumina, a spus bărbatul, sunt bune și frumoase. Dacă nu rătăceam cărarea, drumul ăsta ar fi fost o călătorie minunată. Dar aerul și lumina nu știu să ne arate unde este șoseaua.

Au auzit un ușor susur cristalin și, după câțiva pași, au dat de un pârâu. Era un pârâiș îngust și limpede pe malurile căruia creșteau flori sălbatice, albe și roz. Bărbatul și femeia s-au culcat pe burți, și-au apropiat fața de apă și au început să bea.

– Ce apă curată! a spus femeia. Să facem o baie.

S-au dezbrăcat și au intrat în pârâu. Când răzând, când tăcuți, au înotat mult. Se cufundau cu ochii deschiși, atingând pietricelele lustruite de pe fund, străbătând o lume suspendată, străvezie și verde. Păstrăvi albaștri lunecau pe lângă gesturile lor. Pe urmă s-au întins, în umbra aurie a pădurii, pe iarba de pe mal. Profilul femeii se decupa printre flori.

– Aici e ca în ținutul unde ne ducem, a spus ea.

– Așa e, a răspuns el, dar aici e doar un loc de trecere.

Și amândoi s-au sculat și s-au îmbrăcat. (...)

Și au mers înainte.

Acum ziua începea să scadă.

– Mi-e foame, a spus femeia.

– Avem mure, a spus bărbatul.

A pus basmaua pe jos și a desfăcut nodurile.

Dar basmaua era goală.

Câteva clipe au rămas tăcuți. Pe urmă bărbatul a zis:

– Colțurile basmalei au fost desigur prost înodate și murele au căzut una câte una, pe măsură ce umblam. Una câte una. Nici nu le-am simțit căzând.

– Mi-e foame, a spus femeia.

– Să mergem tot înainte, a spus bărbatul.

Depart, printre copaci, au văzut o lumină roșie.

– E apusul soarelui! a exclamat femeia. Deja apusul soarelui.

– Să mergem repede, a spus bărbatul. Se înnoptează și încă nu am găsit drumul.

Și aproape că au început să alerge. Printre umbrele asfințitului au auzit, deodată, voci.

– Oameni! a exclamat bărbatul. Suntem salvați!

– Salvați? a întrebat femeia.

Și din nou s-au auzit voci.

– Sunt în partea aceea, a spus femeia, arătând spre stânga.

– Ba sunt în partea cealaltă, a spus bărbatul, arătând spre dreapta. Bărbatul a luat-o pe femeie de mână și au început să alerge amândoi spre dreapta.

Dar pe măsură ce alergau, vocile se auzeau tot mai departe.

– Merg mai repede decât noi! s-a plâns femeia.

– Dar, a răspuns bărbatul, dacă vom putea măcar să mergem pe urmele lor, vom fi sal-

vați.

Așa au făcut, ascultând și alergând, în timp ce umbrele asfințitului creșteau. Până ce vocile nu s-au mai auzit și s-a lăsat noaptea, o noapte deasă și întunecată.

Luna încă nu răsărise. Din toate părțile îi înconjurau umbre, zgomote, murmure pe care ei le confundau cu siluete, persoane, voci. Dar erau doar bezne, trunchiuri de copaci, vreascuri trosnind, foșnet de frunze.

– Ne-am rătăcit? a întrebat femeia.

– Nu știu, a spus bărbatul.

Au mers înainte cu pași lenți, ținându-se de mână, în tăcere, sprijiniți unul de altul. Până când deodată au văzut că ajunseseră la capătul pădurii.

Plini de speranță, au înaintat spre spațiul descoperit, dar, ieșind dintre copaci, s-au trezit în fața unei prăpastii.

Aplecându-se înainte, au încercat să vadă. Dar, la lumina stelelor nu zăreau nimic decât un hău de întuneric, iar o răceală de marmură le atinge obraji.

– E o prăpastie, a spus bărbatul. Pământul se despică în fața noastră. Nu mai putem face nici un pas.

– Uite aici! a răspuns femeia.

Și a arătat o cărare îngustă care înainta pe marginea prăpastiei. În stânga se înălța o faleză de piatră, iar în dreapta era hăul.

– Să mergem, a spus bărbatul.

– Mi-e frică, a spus femeia.

– Suntem împreună, a răspuns bărbatul, nu-ți fie frică.

Și au pornit pe cărare. Bărbatul mergea înainte și femeia în spate se ținea cu mâna stângă de pietre și cu mâna dreaptă de umărul bărbatului. Înaintau în tăcere sub strălucirea obscură a stelelor, cumpănind fiecare gest și fiecare pas. Dar deodată trupul bărbatului s-a clătinat, s-au rostogolit niște pietricele. El i-a strigat femeii:

– Ține-mă!

Însă umărul lui alunecase deja din mâinile ei. Femeia a tipat.

– Agață-te de pământ!

Dar nici o voce nu i-a răspuns, iar în tăcerea vastă, limpede și sonoră se auzea doar rostogolirea pietrelor.

Era singură, învăluită în spaimă, agățată de pământ, în fața hăului.

– Răspunde! a strigat, aplecată peste prăpastie.

În depărtare, ecoul a repetat:

– Răspunde!

Stătea întinsă pe jos, cu mâinile îngropate în țărână, și a început să țipe ca cineva pierdut în mijlocul unui vis. Apoi s-a oprit din țipat și a murmurat:

– Trebuie să mă duc să-l caut.

A înaintat de-a bușilea pe cărare, pipăind pământul în căutarea unui loc de trecere pe unde să poată coborî ca să-l caute pe bărbat. Dar nu exista loc de trecere. Atunci a încercat să coboare chiar pe versantul prăpastiei. Agățându-se de ierburi și de rădăcini, s-a lăsat să alunece în josul abisului. Dar picioarele ei nu întâlneau nici un ieșind de care să se sprijine. Versantul cobora vertical, era un perete neted de piatră golașă.

– Trebuie să revin pe cărare, și-a spus femeia, și să caut un loc de trecere mai încolo.

Și, agățându-se de ierburi și de rădăcini, a ajuns din nou pe cărare. Dar cărarea dispăruse. Acum mai era doar o bordură îngustă pe care ea nu încăpea, pe care nici picioarele ei nu încăpeau. O bordură fără ieșire. A rămas locului, dintr-o parte, cu picioarele unul în fața celuilalt ca siluetele din desenele egiptene, cu latura dreaptă a corpului lipită de piatră de sus și latura stângă deja scăldată în boarea rece și aspră a prăpastiei. Simțea că ierburile și rădăcinile de care se ținea cedau treptat la greutatea corpului ei. Înțelegea că venise acum rândul ei să cadă în prăpastie. A văzut că, atunci când rădăcinile se vor rupe, nu se va putea agăța de nimic, nici chiar de ea însăși. Fiindcă pe ea însăși se va pierde atunci.

A înțeles că-i mai rămăseseră doar câteva clipe.

Atunci și-a întors fața spre cealaltă parte a prăpastiei.

A încercat să străpungă întunericul. Dar nu se vedea decât întuneric. Și totuși și-a spus:

– De cealaltă parte a prăpastiei este cu siguranță cineva.

Și a început să strige.

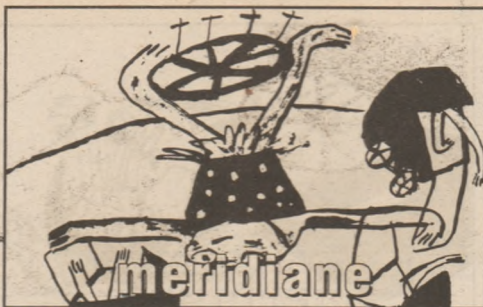
**Traducere de
Micaela Ghițescu**

*(Dintr-un volum de povestiri
portugheze aflat sub tipar la
Editura Universal Dalsi.)*

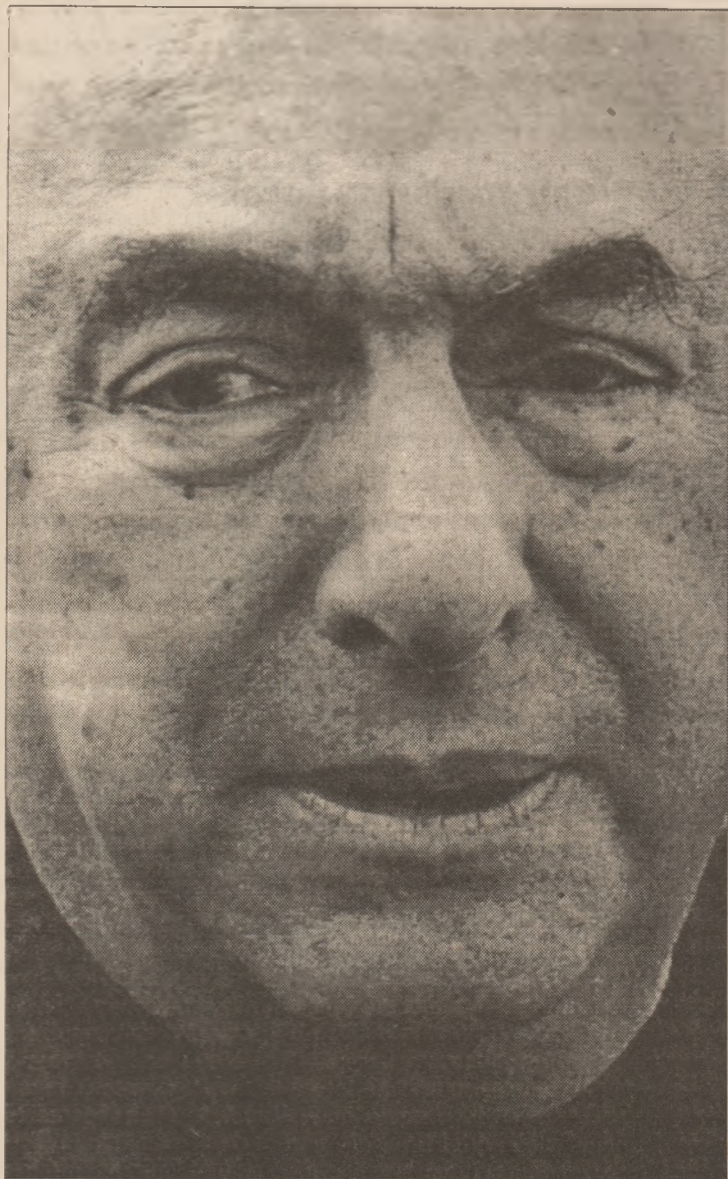
PRECIZARE

Doamnei Doina Cornaciu (București)

În legătură cu obiecția Dvs. la textul D-lui Cristian Ciocan despre traducerea în română a volumului *Sein und Zeit* de Martin Heidegger, vă rugăm să vă adresați direct fie semnatarului articolului (pe adresa: cristiciocan@yahoo.com), fie traducătorilor. Sînt cei mai în măsură să vă răspundă la o chestiune care, din câte știm, implică Editura Grinta din Cluj într-un proces încă în curs.

Centenar Pablo Neruda

Poetica unui gânditor

cerul, minunatul și mărețul, infinitul. De la lucrul cel mai concret (tiparul mării și verdețurile pământului) Neruda trece la ceea ce este mai departe, la transcendență (la cer). Așa cum s-a spus în alt mod, fiecare lucru conține în sine întreg universul. Întreg? Da, întreg. Acesta este un mister, cuvânt de origine greacă ce înseamnă secret. Un secret împărțit cu cei care vor să participe la acest festin al delectării cuvintelor care este poezia.

Sau, trecind prin poemul său epic „Înălțimile din Macchu Picchu” din *Cînt General* (1950), unde spune: „Arătați-mi singele vostru și rănile voastre,/ spuneți-mi: aici am fost pedepsit,/ pentru că bijuteria nu strălucea sau pământul/ nu a născut la timp piatra sau grînele:/ arătați-mi piatra ce v-a făcut să cădeți/ și lemnul ce v-a crucificat,/ aprindeți-mi vechile cremenii/ bătrînele flămpi, sfichiul bicelor lipite/ prin secole de răni/ și securile cu luciul însingurat./ *Eu vin să grăiesc prin gura voastră moartă*”.

Poetul, cronicar acum nu numai al timpului, ci și al istoriei sale, își asumă rol de rezonant, de e-vocator, pentru că destinul său este să răspundă chemării, vocația sa este aceea de a răspunde strigătului. Și el răspunde cu singurul lucru pe care îl are, cu singurul lui instrument: *cuvîntul*. Despre limba noastră, Neruda a spus: „...Ce grai bun am, ce limbă bogată am moștenit de la cuceritorii crunți... Aceștia străbăteau cu pași mari teribili munți, Americile înspumate, în căutarea cartofilor, cîrnaților, fasolei, tutunului negru, aurului, porumbului, ouălor prăjite, cu o poftă devoratoare nîcînd văzută în lume... Înghițeau absolut totul, religii, piramide, triburi, idolatrii asemenea celor pe care le aduceau în marile lor ranițe... Pe unde treceau, pământul rămînea pirjolit... *Dar barbarilor le cădeau din cizme, din bărbi, din coifuri, din armuri, precum pietricelele, cuvintele luminoase ce au rămas aici strălucitoare... Limba. Am pierdut... Am cîștigat... Au luat aurul și ne-au lăsat aur... Au luat de toate și ne-au lăsat totul... Ne-au lăsat cuvintele*” („Cuvîntul” în *Mărturisesc că am trăit*, volum postum de memorii, 1974). Așa este, poetul iubește cuvintele, pentru că ele sunt suportul lui, forța sa vitală, îl scot din sine, îl extaziază, îl smulge eului său pentru a-l

înapoia propriei și realei sale ființe: pentru a-l face să fie ceea ce este. Aici se îndeplinește ceea ce poetul grec Pindar cerea în *Pfice* (II, v. 72): „Să ajungi să fii cel care ești”. Este menirea poetului. De aceea Neruda nu se poate abține și le vorbește chiar și cuvintelor înseși, jucăuș, așa cum sunt ele. Și cu vorbirea sa poetică patentează sau scoate la suprafață (grecii numeau *alétheia*) ființa lor. Să ascultăm propriile sale versuri: „...Tot ce vreți dumneavoastră, domnule, dar sunt cuvintele cele care cîntă, cele ce urcă și coboară... Mă prosternez în fața lor... Le iubesc, mă lipesc de ele, le urmăresc, le mușc, le topesc... Iubesc atît de mult cuvintele... Cele nesperate... Cele ce se așteaptă cu nesaț, se pîndesc pînă cînd, deodată, cad... Vocabule iubite... Strălucesc precum pietrele colorate, sar asemenea peștilor argintii, sunt spumă, fir, metal, rouă... Urmăresc unele cuvinte... Sunt atît de frumoase încît vreau să le pun pe toate într-un poem al meu... Le agăț în zbor, cînd bîzîie, și le prind, le curăț, le spăl, mă pregătesc în fața farfuriei, le simt cristaline, vibrante, fildeșii, vegetale, uleioase, ca fructele, ca algele, ca agatele, ca măslinele... Și atunci le amestec, le agit, le beau, le infulec, le triturez, le împopoțonez, le izbăvesc... Le las asemenea stalactitelor, în poemul meu, precum bucatele de lemn înnegrite, ca și carbunele, ca resturile unui naufragiu, cadouri ale valului... Totul se află în cuvînt... O idee întreagă se schimbă pentru că un cuvînt a fost mutat din loc, sau pentru că altul a fost așezat, ca o regină, în interiorul unei fraze care nu îl aștepta și care i s-a supus... Au umbră, transparentă, greutate, pene, păr, au tot ceea ce s-a lipit de ele de cît s-au rostogolit în rîu, de cît au migrat din patrie, de cît au fost rădăcini... Sunt foarte vechi și foarte recente...” (*Idem*).

MARE muncă cea a poetilor. Pardon, mare muncă cea a adevăraților poeți, a celor mari. Și Neruda este unul dintre ei. Și pentru că Neruda nu este numai un mic zeu, dar și, mai ales, un om, se întîmplă, de aceea, să obosească foarte tare, obosește de tot ceea ce îl înconjoară și îl zdrobește. Căci constată – poate și din cauza copleșitoare sin-

gurătăți în care a trăit în Orient (1931) – că suntem inundați de lucruri din toate părțile, suntem plini de mașinării, plini de discursuri și vorbărie. Dar omul nu este înveninat numai de lucruri superflue și de tehnică, ci și de ceva ce este mult mai radical: de univers. Ești om împreună cu tot ceea ce te înconjoară, cu fiecare lucru în parte: cu aerul, cu celele, cu gîndul, cu polenul, cu vîntul, cu mîncarea, cu ce se vede, se gustă, se atinge, se aude, se simte. Nu există un om ideal care să nu aibă un „contact” cu lucrurile. Pentru că omul se află în mijlocul lumii. Nu există omul și lumea, fiecare alcătuit *deja* cu independența sa. Dimpotrivă, omul este lumesc. Printr-un paradox ciudat *eul* său constă din *alteritatea* sa, *eul* său constă din a fi *unul* cu lumea. Și asta înseamnă să suporti mult. Nu că te-ai împovăra și ai trata cu unul sau cu o mie de lucruri. Ci este vorba că omul trebuie să se împovăreze cu lumea întreagă. Dar omul obișnuit – masa – nu își dă seama de acest lucru, căci trăiește foarte aproape de animale. Însă poetul își dă seama, el este conștiința umărului – mulțumită ei îl înalță pe om la demnitatea sa proprie – și Neruda ne amintește aceasta prin exprimarea acestei oboseli și asediu într-unul din poemetele sale metafizice din *Resedința pe pămînt II* (Madrid, 1935), „Walking Around”, unde începe prin a spune: „Se întîmplă că obosesc să fiu om...”. De ce?, se va întreba cititorul. Neruda mărturisește o serie de fenomene cotidiene, care exprimă plictisul său: „... Eu mă plimb cu calm, cu ochii, cu pantofii./ cu furia, cu uitarea./ merg, înlînesc birouri și magazine ortopedice./ și curți în care pe o sîrmă atîrnă haine:/ chiloți, prosoape și cămăși ce plîng/ cu încete lacrimi murdare”.

Se pare că e mult să fii martor al timpului tău, într-adevăr. A fost pedeapsa sa. Mulțumesc, don Pablo, pentru că ai făcut ca noi, biete animale, să nu dormim în noaptea adîncă a inconștienței și a nihilismului. În noaptea în care toate pisicile sunt negre (Hegel).

Patricio Brickle
doctor în filosofie,
consulul Chile în România

Traducere de
Elena Lincan

AFI POET înseamnă să fii un producător, un făcător (*poéticós*). De ce? De realități, de ființe, de lucruri, de lume. Cuvîntul poetului transformă diafan lucrurile, le lasă să fie în ființa lor. Nu le manipulează, cum s-ar putea crede. Trăiește cu ele și i le prezintă ca și cum ar apărea pentru prima dată. Este ca și cuvîntul potrivit care spune lucrurile în mod potrivit. Poetul este un vîzător, a spus Rimbaud. În ce s-ar putea asemena un poet damnat, pentru care *Il faut être absolument moderne* și un poet liric precum Neruda? În aceea că amîndoi sunt condamnați să exprime *ființa* lucrurilor, în mod poetic. Oare a exprima ființa nu este un exercițiu făcut de filosofi? Asta este, destinul filosofiei este de a da motive, nu numai intelectuale, bineînțeles. Totuși, poezia, sau mai bine spus poezii adevărați, sunt capabili să declame și să exprime cu voce tare chestiunile de ultimă oră ale timpului lor, și nu numai atît, ei sunt purtători ai cuvintelor, păstrătorii lor. Lor li s-a hărăzit darul de a cînta cu voce primară lucrurile însele. Nu trebuie să explice nimic, ci să facă să răsară în versuri toată splendoarea lucrurilor. Grecii numeau această

splendoare sau bogăție a lucrurilor *ousia* lor, ființa lor. De aceea, poetul este un mic zeu, ne spunea Vicente Huidobro, fondatorul creaționismului. Realitatea nu este numai ceea ce se află aici în fața privirii noastre. Realitatea este tot ceea ce este și ce nu nu este. În acest sens, realități sunt și zborul unei păsări și nașterea unui fluture, și spun nu numai nașterea acestui fluture *hic et nunc*, ci acțiunea însăși de a naște, pentru că a naște este ceva și nu nimic (nu-este).

Aceasta a fost opera lui Pablo Neruda. Nu există nimic care să fi scăpat spusei versului său. De la cele cotidiene, precum în poemul „Oda supei de țipar” din *Ode elementare* (1954), unde putem citi: „În marea/ agitată/ din Chile/ trăiește rozaliul țipar de mare./ gigantica acvilă/ cu carne ninsă./ Iar în oalele/ chilienne./ pe litoral/ se nascu supă/ gravă și succulentă/ hrănitoare”.

Dar de ce poetul se deranjează pentru a ne spune ceva atît de gol și de vizibil (ceva ce, spus în altă formă, găsîm, de exemplu, în rețetele culinare)? Cititorul știe de ce: pentru a ne spune, la sfîrșit: „și la masă/ sosesc proaspăt căsătorite/ savoarea mării și pămîntului/ pentru că în farfuria ta/ să cunoști cerul”. Cerul? Eu? Tocmai, în fiecare lucru evident, în fiecare colț al lumii, se află

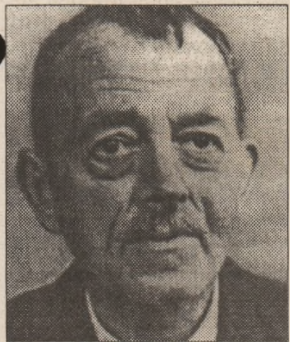

Trafic

● Elveția este una din principalele plăci turnante ale traficului internațional cu opere de artă, fiindcă nu există legi care să reglementeze intrarea și ieșirea bunurilor culturale de pe teritoriul ei. Conform Interpolului, cea mai mare parte a antichităților exhumate ilegal din spațiul mediteranean sau furate din colecții particulare și muzee trec prin spațiul elvețic, aducând traficantilor beneficii de miliarde de euro. Parlamentarii elvețieni vor acum să ia măsuri legislative pentru a restringe această activitate înfloritoare, lucru ce întâmpină opoziția negustorilor și colecționarilor de artă care, chiar dacă originea ilegală a unui obiect achiziționat era dovedită, erau despăgubiți, cumpărătorii fiind considerați „de bună credință”.

Locul lui Robert Walser

● Anul acesta, s-au împlinit 125 de ani de la nașterea marelui scriitor elvețian de expresie germană Robert Walser (1878-1956). Marginalul, inadaptable, neliniștitul schimbând mereu slujbe și mansarde, schizofrenul închis într-un azil psihiatric peste 20 de ani, solitarul care și-a găsit moartea în zăpadă – cam asta evocă în

general numele lui Robert Walser. Imagini convenționale care fac să treacă pe planul doi uriașul său talent literar. Peter Utz (autor al unei strălucite și foarte documentate monografii, *Robert Walser – Dansind pe limite* și editor al unui volum de *Micrograme* – fragmente notate de Walser pe hirtii disperate și care constituie partea secretă a operei lui) estimează că a venit timpul ca scriitorul să-și ocupe în sfârșit locul ce i se cuvine. Printre cei mai mari scriitori ai lumii din secolul XX.

Literatură prezidențială

● La 9 iunie a fost lansat cu mare tam-tam volumul de memorii ale fostei Prime Doamne Hillary Rodham Clinton, intitulat *Living History* și editat de Simon & Schuster. Cartea de 570 de pagini a fost trasă într-un prim tiraj de un milion de exemplare și conține amintiri doar din cei opt ani de la Casa Albă, inclusiv în legătură cu scandalul Monica Lewinsky. Presa e împărțită. „The New York Times”, de pildă, îi reproșează memorialistei că e prea serioasă și prea puțin sinceră, „anunțând că politica e mai ales o moralizare a unei experiențe trăite”, dar acceptă că „persoana publică pe

care și-o construiește are propria demnitate și dreptul la intimitate”. Cit despre Bill Clinton, posibil candidat la primăria New-Yorkului în 2005, și-a anunțat și el publicarea unei cărți, anul viitor (nu se știe încă dacă e vorba de un roman cu cheie sau tot de memorii). Și fiindcă, iată, „literatura prezidențială” americană e în expansiune, la toamnă, tot Editura Simon & Schuster va publica un roman istoric scris de Jimmy Carter, *The Hornet's Nest* – anunță „The Washington Post”. În imagine, cuplul de autori Clinton, văzut de caricaturistul Daryl Cagle.

Un realist postmodern

● „Courrier international” nr. 655 scrie că László Krasznahorkai (n. 1954) e unul din marii romancieri maghiari contemporani, de o frapantă originalitate stilistică și tematică: „lungile sale fraze ne introduc într-un univers degradat, în care nimic și nimeni nu este și nu poate fi la locul lui”. Dificultățile de traducere nu i-au împiedicat pe francezi să-i editeze romanele *Tangoul lui Satan* și *Melancolia rezistenței* la Gallimard, iar câteva titluri din vasta sa operă romanească publicată la Ed. Magveto din Budapesta au fost ecranizate de regizorul Béla Tarr și au avut succes și în Occident. Cum nu ducem lipsă de buni traducători din ungurește, am dori să ne putem convinge că elogiile presei franceze sînt îndreptățite.

Îndurare

● Născută la Oslo în 1966, Linn Ullmann este fiica celebrului cineast și scriitor suedez Ingmar Bergman și a actriței norvegiene Liv Ullmann. După studii de literatură la Universitatea din New York, s-a întors în orașul natal, unde lucrează din 1993 la secția de cultură a cotidianului „Dagbladet”, publicînd în special cronici literare. Primul ei roman, *Înainte ca tu să adormi*, publicat în 1998, a propulsat-o pe Linn printre tinerii scriitori norvegieni cei mai apreciați de critică și de public, succes confirmat și cu a doua carte, *Ameteli*, din 2000. Anul trecut, la

Editura Oktober din Oslo, i-a apărut cel de al treilea roman, intitulat *Năde* (Îndurare) – povestea unui om în vîrstă, bolnav în fază terminală și care începe să fie interesat cu adevărat de lume tocmai cînd lumea încetează de a se mai interesa de el. Una din principalele teme ale cărții este euthanasia – un subiect care o preocupă de mai mulți ani pe tînăra scriitoare. Deși nu se declară deschis pentru sau contra euthanasiei, Linn Ullmann înserează în roman o suită de considerații etice cu privire la dreptul unui bolnav incurabil de a decide scurtarea chinurilor.

Mircea Cărtărescu și Bruno Mazzoni

LITERATURĂ mică (sau medie) ca a noastră trezește destul de rar interesul editorilor italieni, iar atunci cînd se hotărăsc să meargă pe mîna unui autor român, el chiar trebuie să însemne ceva. Așa au gândit și cei de la Voland (o editură înființată acum opt ani la Roma, dar care deja etalează o listă de peste șaiszeci de titluri, în original sau în traducere) cînd au ales să publice, acum două luni, *Nostalgia* lui Cărtărescu.

De fapt, aici este vorba de o dublă recidivă: pe de o parte, a editurii, care, în aceeași colecție, *Intrecci* (Împletiri), a publicat acum cîțiva ani și *Travesti*, pe de alta, a celui cărui editura îi încredințează și traducerea acestui volum, profesorul Bruno Mazzoni, românist de la Universitatea din Pisa, care se întîlnise și în alte ocazii cu textele scriitorului român. Cu atît mai mult poate că ar fi fost nimerit să i se acorde traducătorului, care este și un rafinat cercetător al literaturii noastre din secolul XX, posibilitatea de a completa cartea cu un studiu introductiv în opera lui Mircea Cărtărescu.

Limba acestuia e româna medie, cotidiană, colorată de uzul general sau chiar de cel al autorului (vezi *spilhozei*), dar asta nu înseamnă cîtuși de puțin că sarcina traducătorului ar fi fost ușoară: de la primele cuvinte, „Visez enorm...” – care pentru cititorul român stabilesc o imediată apropiere de Caragiale, dar care pentru publicul italian nu pot însemna decît „Sogno in maniera smisurata...” –, pînă la echivalarea catrenelor copilărești sau adaptarea unor texte ale cîntecelor Angelei Moldovan, el a trebuit să găsească acel drum pe care scriitura atît de personală a lui Cărtărescu să nu fie sărăcită de alegeri nepotrivite.

Îndelungata conviețuire cu limba și cultura română (peste treizeci de ani!) îi permite traducătorului să apeleze la un

MIRCEA CĂRTĂRESCU NOSTALGIA

Voland

truc care să îl ajute în atragerea cititorului într-o călătorie neașteptată, chiar exotică, într-o Românie, dar mai ales într-un București pe care poate că nu avea nici o intenție să le exploreze: optează pentru păstrarea în traducere a unor cuvinte românești (*cozonac, mahala, cer-gă, taraf* etc.), deși ele ar avea un echivalent italian destul de cuprinzător; iar pentru alte cuvinte, cum ar fi *bragă* ori *telemea*, pe care el le consideră inedite pentru urechea italiană, alege să dea un mic „dicționar” chiar în text.

Astfel, italianul din Piazza del Popolo sau de pe Duca d'Aosta ajunge, pe neștiute, să rostogolească cu piciorul pietrele prin șanțurile de pe Ștefan cel Mare, să adulmece norii de fum care se ridică de pe grătarele cu mititei, să frunzărească „Luceafărul” și „Echinox” sau să se gîndească la soarta eroilor lui Holban, de exemplu.

Roxana Utale

Saussure

● Ignorat în timpul vieții, lingvistul elvețian Ferdinand de Saussure (1857-1913) a fost pentru întreaga generație structuralistă un maestru de gîndire. În universitățile lumii nu se mai vorbea decît de-

spre *semnificant* și arbitrarul său, despre *semiologie* și *sistem de diferențe*. Faimosul *Curs de lingvistică generală*, apărut postum după notițele de curs ale studenților săi și adesea rescris de aceștia, precum și alte lucrări publicate ale lui Saussure erau prea „tehnice” pentru a-i interesa pe nespecialiști. A trebuit deci să treacă multă vreme pentru ca, prin cercetări răbdătoare, personalitatea acestui autor major să fie revelată. Acum a venit timpul ca Saussure să fie citit și cunoscut. Sarcină pe care și-o asumă, la 90 de ani de la moartea lui, „Les Ca-

hiers de l'Herm”, care-i dedică recenta sa apariție, coordonată de Simon Bouquet. Volumul conține intervențiile unor specialiști prestigioși, contribuții ale unor tineri cercetători, precum și numeroase inedite. Din care se vede, pe de o parte, interesul lui Saussure pentru mituri și legende (ceea ce face din el un precursor real al lui Dumézil sau Lévy-Strauss) și pe de altă parte ne dezvăluie surpriza unor preocupări neașteptate ale genialului lingvist: era pasionat de anagrame și compunea benzi desenate (*Aventurile lui Polyty-Chus*).

post-restant

de
Constanța Buzea

ÎN de pregătită sunteți pentru a scrie „o carte de proză inspirată dintr-un fapt real” rămâne de văzut. Aici, intenția doar, nu prea contează. Mai ales că vă întrebați cine și cum v-ar putea ajuta să finalizați ideea. E la mîntea cocoșului că nimeni. Întâi scrieți, și abia pe urmă, dacă o faceți ca lumea, stăm de vorbă. Cu versurile, în schimb, lucrurile sunt definitiv clare. Pecetea sub care se zbat ar fi versul acesta: „Să tip, să zbor și să visez”. Patetice pasteluri amoroase în care „soarele străluce” și „fluturi aleargă”, onor autoarea „aleargă” și ea și, prinsă în zigzagul banalelor dileme, declară: „Vreau să plec, vreau să rămân/ Și alerg, dar mă opresc/ Stau și totuși mă gândesc...”

(Elena-Daniela Sivriu, Târgoviște) ☐ Ce e lumea, ce este geniul? Pentru a le defini, adolescentul sensibil ce n-ar putea respira fără să se gândească la ele, strânge în sine cu ardoare imagini, elemente, peisagii și stări fragile sortite pieirii, dar care, o clipă, căci atât durează iluzia de a se fi decis la un singur răspuns, trăiește ca un învingător. Apoi totul se rarefiază iar, pe pagina de jurnal neîncăpătoare apar propuneri noi și noi metafore durabile, nelovite de îndoială. Lumea de ceară roz cu blonde amintiri și regrete aramii, cu parfum de santal ce întregeste poate că nu întâmplător o sferă, dar de ce neapărat ombilicală (?), rămâne de străbătut, lunară, pustie și iarăși greu de definit. Ce se va întâmpla, cine îl scapă pe copilul genial din brațe și îl abandonează în lumea săracă și rău alcătuită? Puțin probabil ca el să regrete stilul golaș de pe vremea când geniul, la naștere, avea de optat, între posibilități genitorii, între „o mare înghețată și/sau un rău voinic de munte”. Să înțelegeți că exercițiul dvs. e plăcut și nevinovat. (Kara Karina, Caracal)

☐ Rugăciunile unui om singur către Dumnezeu, trădarea prin singurătate și-o mărturisește cu lacrimi dar mai mult fără lacrimi, jertfele lui de cuvinte se usucă în verbiage, în filozofare, în preocuparea de sine în a se măsura și așeza, în interior, într-o poziție parcă studiată. Totul este foarte frumos în primul distih, ca să se deterioreze ușor într-al doilea, astfel: „Până la mine margini cu îngeri amin-

tirea plutind printre aripi/ Întru singurătatea iubirii lumina orbînd în alint, Doamne!// Până la mine margini cu îngeri posesia utopiei pseudocontur/ Viața mai mult o răstăgînire pentru cel mereu singur, Doamne!” Și, la fel se întâmplă, alunecând în confuzie, dacă nu neapărat în erezie, într-o primă secvență dintr-un ciclu bogat numeric, *Captiva nesfârșire*. Consolator cu Dumnezeu însuși la început, tonul păcătosului în dialog cu El cade în derizoriu, coerența se destramă și ritmul se rupe, parcă speriate de îndrăzneala și trufia omenească: „Doamne, va veni o vreme/ când amândoi ne vom minți/ eu de păcat, Tu de blesteme./ nu plînge, o, nu, nu Te teme!// Doamne, va veni o vreme/ când vom muri zi de zi/ când nu vom mai ști/ ce vom face fără de copii./ nu plînge, o, nu, nu Te teme!” Rugăciunile unui om singur rămân perfecte în fața lui Dumnezeu, care îl va ierta pentru toate defectele stilistice pe care i le-am găsi, noi, poetului credincios. Dacă însă, semnalându-i-le, că sunt o mulțime, autorul își va reciti opera cu gândul de a-și îmbunătăți ofranda către Dumnezeu, credem, în păcătoșenia noastră, că Dumnezeu nu se va mânia pe noi mai mult. Remarcabile sunt aproape toate titlurile. Atenție la muzicalitate și la accentul care migrează defectuos. Reușita se amestecă derutant cu eșecul, cum se poate vedea în *Doamne, am vârsta lui Iisus*, unde doar versul final al fiecărei strofe strălucește puternic. (Constantin Anton, Iași). ■

DRAPELUL ființei mele e în bernă: astăzi comemorez 13 zile de când mă aflu în mare suferință; mă uit la televizor cu ură; din cauza schimbării canalelor, telecomanda e încinsă ca un monopost pe ultimul tur de pistă, însă – peste tot – aceeași știre mă terorizează. Trăiesc un coșmar așteptând o instanță care, pe bună dreptate, să mă condamne la moarte sau măcar la muncă silnică pe viață. O merit.

Pentru că, Doamne, cum am putut crede, nefericitul de mine, măcar o singură clipă că...? Ce moment de rătăcire psihică am avut? Nu, nu e cu puțință! „Schimb” pe „Vectorul Cristoiu”, fiindcă acolo-i CNN-ul nostru, acolo se monitorizează de câte ori bate toaca în cer, dar mă lovește și el (vectorul) nemilos; Mona Nicolici, semiserafică, îmi (su)râde în nas; Horia Alexandrescu, la „Cafeneaua politică”, tocmai își depășește invitații cu o atotștiitoare lungime de barcă (Pataichin nu e printre ei!); Florin Piersic vorbește de 32 de minute în fața unui invitat care, inspirat, a luat cu sine o revistă de integrale ș.a.m.d., etc., etc. Toate acestea în timp ce eu am senzația aceea din somn când visezi că economia de piață s-a metamorfozat în rechin negru(?), îți crăntăne ciolanele între colții tranziției, simți că te sufoci, nu poți respira și nici nu poți striga către UE după ajutoare nerambursabile. Una peste alta, nu-știi-de-unde, mai aud și cearta dintre Chirac și Bush acompaniați la balalaică de Putin pe o temă de „Kalinka-kalinka-maia”; ce să mai ia? Culmea e că mai am și vedenii:

(urmare din pag. 1)

Este rolul criticilor literari cu vocație să discearnă valoarea de *non-valoare*, să promoveze operele reușite și să-și justifice susținerea.

Dar ce se întâmplă atunci când critici de mare prestigiu se retrag de pe câmpul imediat al creației literare în desfășurare?! Pot avea loc două fenomene antagonice: unul pozitiv, ca în cazul domnilor Nicolae Manolescu, atunci când ne anunță că, pentru o vreme, nu-i vor mai citi în prima pagină a „României literare”, articolul de fond, așteptat de mulți dintre noi cu nerăbdare, scriind, între timp „Istoria critică a literaturii române”, ori ca, de exemplu, Alex. Ștefănescu, prin binecunoscutele sale „La o nouă lectură” – o retragere strategică – renunțând la cronicile curente...

Fenomenul negativ, mai ales

cronica tv

Vreau la eșafod

văd venind dinspre China-Hong Kong, rânjind tipic, blonda pneumonie atipică... Dumnezeule – e Apocalipsa și Armaghedonul în mărime naturală! Se probează încă o dată cum Dumnezeu ne mai lasă și de capul nostru, să vadă cam unde ne duce, fiindcă El mai speră... Degeaba. Ar fi și culmea să ne ia pe fiecare de mână spunându-ne: Fiule, ești bou? Nu vezi că ai luat-o razna de la poruncile mele? Unde-i iubirea ta de aproapele? Nu o face, în schimb... În schimb, Aghiuță, da. Că numai datorită acestui sol al răului, am gândit și eu cu strâmbătate și cu neasemuită nelegiuire că demnitarii noștri sunt oameni bogați, de mi-a căzut acum drapelul în bernă... Ce credință blasfemică! Iată-i venind în fața camerelor de filmat și a națiunii și declarându-și cu modestie nenorocitele alea de averi. Iată-le pustia de agoniseală cu miasmă de sudoarea frunții... Doar ici-colo câte-o căsuță de vacanță, ici-colo câte-o Dacie ruginită, ici-colo câte-o afacere falimentară care, de fapt, e a soacrei sau a unei rude îndepărtate, din neandertal, ici-colo câte-un concediu prin agroturism în vreo cameră igrasioasă, poate chiar cu ploșnițe (Pfui! Doamne apără-ne pe toți!), ici-colo câte-un contuleț, dar mult sub limita prevăzută de lege, ici-colo câte-un canis, câte-un apartament prin cartiere rău famate... Ce mai, pauperitate – jale! Ne răd și cu... Râde toată lumea de sărăcia asta lucie.

Da, merit eșafodul, fiindcă i-am crezut pe demnitarii noștri bogați, iar ei sunt vai de mama lor. Drept care, am lăsat Tv-urile și, în disperare de cauză, am cerut ajutor de la prietenul meu, psihologul Haralampy. Și iată hotărârea lui: Măi, fii atent la mine și notează: 1. Constituim Asociația „Demnitarul necăjit” pentru colectare de bunuri (haine vechi, încălțăminte, caniși, legume, pisici, lenjerie de mobilă și de corp (intimă pentru dame), piese de schimb (pentru Dacia, Trabanturi și biciclete Mercedes), câini comunitari, ouă (exclusiv pentru Domnul Adrian Năstase), fructe etc. Acestea toate vor fi distribuite, în cel mai scurt timp, pe bază de tabel și semnătură, demnitarilor care nu posedă euro sau – cazul celor mai mulți – nu au decât câte doi-trei ari de pământ-pârloagă pe care cultivă spini, mătrăgună și lăcrămioare de pădure pe post de leurdă pe care le consumă ca atare sau sub formă de supă de tăitei de casă; 2. Trebuie să o facem urgent, că altfel vor începe să fure și să se dea la coruperi; 3. Nu vom organiza alegeri anticipate, fiindcă și noii veniți vor proceda la fel – ai notat? Adică, cum? am întrebat. Așa, cum îi vezi pe la televiziuni...

Între timp, a apărut binefăcătoarea, salvatoarea întru toate, și divină Ordonanță de urgență care, pre Legea anticorupție călcând, liniștește totul.

Pe mine, nu.

Telefil 2

voci din public

pentru cei neinițiați, ar consta în aceea că, nemaiaivând puncte certe de referință, unii cititori se vor orienta mai greu în alegerea pentru lectură a cărților bune, mai ales în această explozie editorială, incertă și inegală.

Sunt de acord cu promovarea criticilor tineri, care iau de pe o masă a redacției dumneavoastră cărțile despre care vor să scrie, dar ei nu-i pot egala pe cei mai vârstnici, cu o experiență și un gust al lecturii formate într-un timp îndelungat. Este o acțiune pozitivă – mai ales pentru ei, că-și formează mâna – însă nu și pentru niște scriitori în deplină maturitate, care au deja o experiență artistică mai bogată decât cei care se pronunță despre ei.

Încă de pe vremea cronicarilor, se afirma responsabilitatea celui care scrie față de ceea ce scrie; cu atât mai mult acum: nimic nu poate fi afirmat sau

negat într-o revistă de prestigiu, ca „România literară”, până când nu ai o scară obiectivă și corectă de raportare la valori.

Sperăm că regretul de a-i aștepta o vreme pe cei cu a căror semnături în actualitate ne obișnuisem, va fi recompensat prin valoarea și competența cărților care ni se promet. Le urăm succes!

Cât despre răspunsul la întrebarea pe care domnul academician Nicolae Manolescu ne-a pus-o, în nr. 26 al revistei, cred că era doar retorică, deoarece hotărârea fusese deja luată de dumnealui: nimeni nu se poate pronunța asupra unei decizii atât de importante a unui critic literar, când se retrage din cursul firească a actului cultural colectiv, pentru a se consacra unei mari opere personale!

Prof. Nelu Arefeanu,
București

voci din public

Stimate Domnule
Mircea Mihaies,

Poate ar fi fost mai simplu să strig (ar zice unii: de la Lugoj la Timișoara e o aruncătură de băț) sau să vă scriu la revista *Orizont* (pe care, în aprilie-mai, nici la Timișoara n-am mai găsit-o, căci în Lugoj n-a ajuns); totuși, prin bunăvoința redacției, să rămânem la locul faptei, adică în paginile *României literare*.

Imaginați-vă că eu citesc cu plăcere „Contrafort”-ul, că sintem, cum se zice, de aceeași parte a baricadei (ba, zice dl Zubașcu, deși nu-l înțeleg, sinteți un excelent avocat al gândurilor sale pe care nu le știu exprima). Numai că eu încep să contractez un rictus și îmi fac probleme: peste un mic-mic număr de ani va trebui să ies la pensie. Admiteți, vă rog, nu doar că e în firea lucrurilor, dar e și o practică a vremurilor noastre. Există meserii/profesii care nu se pot practica pînă „dai în primire”, și e obligatoriu să te dai la o parte, pentru că datorită vârstei nu mai corespunzi și, normal, trebuie făcut loc altora, mai ales celor cu un plus de tinerețe (în fond „să muncască și alții, eu am muncit destul”, nu e chiar de blamat).

Știu că nu vă spun noutăți, o spun doar pentru că sesizez în scrisul Dvoastră o „simpatie specială” pentru (unii) pensionari. În plus, nu cred a fi postmodern conflictul

dintre tineri și bătrîni. Perorația gen „Montserrat Caballé”, pe care o redați în *România literară* nr. 22, dați-mi voie să vă spun că știu de pe cînd eram copil, și vreau să cred că e mult mai veche și o vom lăsa moștenire.

Deoarece o parte a vieții mele s-a trecut în imediata apropiere a celor ce nu citesc *România literară* (ori alte reviste asemănătoare – și, în general, mai nimic după ce au terminat școala), vă propun să-l scanăm pe un proaspăt pensionar. Îi acordăm 60 de ani, născut fiind în anul de grație cu actualul senator Păunescu (departe de mine gândul de a-i propune să se pensioneze!)

Dacă a făcut 4 clase (nu erau obligatorii 7) și n-a rămas la sat, a mers la oraș (sau într-un „centru muncitoresc”) unde s-a calificat într-o meserie printr-o școală profesională sau un curs de calificare de 6 luni, la locul de muncă. Ori a făcut o „școală” de șoferi de 3-6 luni. Meserii pentru o viață. A citit „Sportul popular” și „Scinteia” și a privit la televiziunea României democrat-popular-socialiste. Dacă a făcut 7 clase a aflat că doar Armata Sovietică eliberatoare l-a înfrînt pe Hitler, iar marii scriitori și savanți erau ori ruși ori sovietici. Numai dacă a urmat liceul a aflat ceva și despre anglo-americani și că scriitori și savanți de renume au avut și alte popoare.

Să nu uităm: cei cu doar 4

clase au putut, prin anii '80, în urma unor cursuri intensive (și de mai mare risul), ca într-un an-doi, să primească diplomă de absolvire a 8 clase.

(acum, privind la televizor, sint convingiți că Păunescu e cel mai mare poet în viață, iar Dinulescu „un nebun, dă-l dracu”; cer scuze ambilor poeți pentru neadevăr.)

Desigur, cu scurtul rezumat de formare intelectuală (mult spus, cetățenească de fapt) a multor pensionari de azi, nu vreau nici să-i blamez (unii îmi sint colegi, amici) și nici, iarăși, să vă spun o noutate; eventual pentru „Zeta-Jones”. Sau, de ce să mint?, să vă atrag atenția că vă prefăceți a nu ști.

Gail Kligman nu spune nimic celor ce au trăit acele zile – cartea trebuie citită de „Zeta-Jones” (care, probabil, citea o carte a unui autor la „modă” și fan Fidel). O parte majoră a unui așa zis conflict tineri-bătrîni vine din totală necunoaștere, de către primii, a perioadei 1945-1989. „Zeta-Jones” (sau o parte), în toamna anului 2000, alături de pensionarii care au „votat prostii”, a votat cu Vadim, de kiki, că e dilui.

Necesită o grabnică psihanaliză soluția sinuciderii pensionarilor, și nu pentru că s-ar putea să fiu și eu printre ei, ci pur și simplu: asemenea soluții vin din mințile bolnave.

„Și care-i problema?” – poate o să mă întrebați – „sint sau nu unii pensionari așa cum îi descriu uneori? Îmi pui la îndoială relația de pe firobuz?”

Repet: sint, nolens-volens, de aceeași parte a baricadei (minus dl Zubașcu). Dar vreau să ridic o chestiune: mulți și de valoare intelectuală români își cunosc poporul mult mai puțin decît specialistul în ape I. Iliescu. El știe cu ce a fost „hrănit” timp de decenii acest popor, știe că e un *om nou* (nici o greșală) și procedează în consecință.

Nu simplific nimic, constat o stare de fapt.

Scriam mai demult în *Dilema* că, după ce citesc ceva ce mă încîntă, îmi place să plonjez într-un birt ordinar. Evident, după două minute regret, dar acolo văd și aud pe Păunescu, îl văd și-l aud pe R. Teodorescu făcînd de proști intelectualii de marcă ai țării, îl văd și-l aud pe... dar pe cine nu? Văd și aud, în mic, România eternă. acolo, o spune poetul Petre Stoica, „fiecare în parte știe mai multe/ decît celălalt și decît toți laolaltă.”

Îmi închei scrisoarea aflînd de la BBC că dl prim ministru dă iarăși vina pe „greaua moștenire” a guvernării trecute. Să fie un conflict?

Cu stimă
Victor Balintoni,
Lugoj

la microscop

de Cristian Teodorescu

Convorbiri altfel imposibile

AM CĂUTAT aseară un anumit număr de telefon în agendă. Un carnetel terfelogit și tot mai greu de întrebuințat, de care nu mă îndur să mă despart. E afit de vechi încît uneori numerele de telefon pe care le caut se ascund în paginile desprinse, care ajung la altă literă decît le e locul. În agenda asta am însă numerele de telefon ale tuturor prietenilor mei care au dispărut. Am numărul lui Mircea Nedelciu, al lui Croh, al lui Laurențiu Ulici și al lui Roger Câmpeanu, al lui Ion Dumitriu, ca să nu mai spun că numărul Marianei Marin l-am scris și la M dar și în pagina specială pentru însemnări, ca să dau mai ușor de el. Numărul lui Tudor George, mai mult amic decît prieten, și pe care nu l-am sunat niciodată e notat și la G, dar și la A de la Ahoe. Am un număr străvechi al lui George Țârnea pe care l-am notat la G, după o lungă călătorie cu trenul, din simpatie pentru acest dromoman nefericit.

N-aș vrea să vă închipuiți că am luat la microscop propria mea agendă telefonică. Dar căutînd un număr, la C, văd așară numărul lui Roger Câmpeanu. Și pînă să-mi dau seama că nu mai e posibil, încep să formez numărul, ca și cum prezența lui în agendă mi-ar fi dat puțința de a sta de vorbă cu Roger. Pentru cîteva clipe am simțit dorința de a încerca: poate că totuși... Am apăsător cîteva dintre butoanele numărului, după care am pus receptorul înapoi în furcă, de dragul celui poate că totuși... Roger, Laurențiu, vecini de bloc pe Apolodor sint doi dintre cei care îmi lipsesc dureros. Nu eram prieteni de tutuială reciprocă, pentru că mă simțeam mai bine vorbind cu ei foarte cald, dar cu *dumneavoastră*. Cu ei doi, cu profesorul Crohmălniceanu, aveam acel tip de discuții, cînd îi vizitam, sau de convorbiri telefonice în care rămîneau multe de spus pentru altădată. De obicei tocmai

acele lucruri personale despre care amîni să vorbești, fiindcă știi că le poți relua oricînd.

Cu Mircea Nedelciu și Ion Dumitriu am ratat, din vina mea, întîlniri, ca pe vremuri, cînd stăteam ore în șir în atelierul lui Ion, fără să ne uităm la ceas și fără să ne pese de programul zilei următoare. „Să aștepte!” țin minte că venea replica aceluia dintre noi care avea o întîlnire oficială a doua zi sau ceva de făcut într-ale meseriei și căruia tot unul dintre noi îi amintea de. De fapt adesea vorbeam pînă tîrziu tocmai despre ceea ce urma să facem a doua zi, încît întîlnirea oficială ne găsea pregătiți și pentru cele mai negre ipoteze. Pînă în '89 mai toate întîlnirile oficiale aveau și un anumit grad de risc, ca să nu zic că puteai intra în bucluc din cauza lor. Parcă nici n-ar fi fost. Au rămas numai conversațiile noastre nocturne, care mai tîrziu însemnau planuri de viitor, într-o lume pe care încercam s-o aproximăm, fără prea mare succes, străduindu-ne să credem că mai era loc sau mai bine zis va mai fi loc și pentru artă în ea.

Ion Dumitriu, care nu făcea gazetărie, nu și-a luat pauză „de urgență” de la munca lui la șevalet. Mircea Nedelciu însă s-a întors la proză numai atunci cînd a primit primul semn brutal din parte destinului, să nu se mai joace cu timpul. După ce a rămas imobilizat, am mai fost pe la el în vizită, dar niciodată ca pe vremuri. Speram, contaminat de optimismul lui, că va scăpa într-o zi de ceea ce credeam că era lunga lui convalescență, care s-a transformat într-un drum neverosimil de scurt către moarte.

Cu toți oamenii aceștia cu care nu mai pot dialoga decît în nopțile în care ei mă vizitează în somn – ori mai curînd eu sint cel care îi caută, mai am o ultimă șansă de a dialoga, cîta vreme nu-mi schimb agenda de telefon. Fiindcă să-i tai din ea ar însemna să-mi omor și șansa celui poate că totuși, din clipa cînd am vrut să-l sun pe Roger Câmpeanu. ■

 PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL
Nr. Responder 32, et. 2
Sector 2, cod 60546, BUCUREȘTI
E-mail: office@prior.ro
Tel.: +4021 210.89.09 +4021 210.89.28
Fax: +4021 212.35.41
www.prior.ro ; Librăria virtuală: www.priorshop.ro

 NEUFERT Architect's Data
ediția a treia
Esențiala sursă de referință pentru orice tip de proiect de construcție.
De la prima sa apariție în Germania din 1936, manualul lui Ernest Neufert a fost progresiv îmbunătățit și revizuit de-a lungul a 35 de ediții și traduceri.
Această ediție, a treia în limba engleză a fost revizuită complet.

Cuprinde cu 40 % mai multe materiale:

- peste 6000 schițe, planuri, secțiuni.
- 3000 ilustrații (componentele clădirilor, serviciile, încălzirea, iluminatul, căile de acces, instalațiile termice și de sonorizare, protecția contra incendiilor etc)

2.500.000 lei

THE RAZING OF ROMANIA'S PAST de Dinu C. Giurescu

Povestea ilustrată a distrugerii sistematice a orașelor și satelor românești.
Panoramă a arhitecturii istorice din România.

299.000 lei

Terfelogul

JURNALUL LITERAR

continuă să pună la încercare răbdarea cititorului, ignorând orice reguli de machetare: texte prea multe și prea lungi, cu literă mărunță, îngheșuite la maxim, continuări pe care le găsești cu greu în paginile mari. Cred că în privința numărului de materiale și de semne din cele 24 de pagini, revista ar putea concura pentru *Guinness Book*, precum o mașină de cinci locuri în care intră claie peste grămadă nenumărate persoane. Dar merită să treci peste aspectul descurajant în special pentru ochii obosiți ai cititorului de profesie, fiindcă în revista editată de Societatea de istorie literară „G. Calinescu” găsești întotdeauna și materiale interesante, fie că ești sau nu de acord cu autorii lor. În ultimul număr (*aprilie-mai-iunie 2003*), între alte fragmente de memorii, corespondență, romane inedite, se continuă publicarea unor notații din *Terfelogul* lui Daniel Constantin, un fel de jurnal început în 1962 și continuat, dacă am înțeles bine, până azi. Numele acesta nu vă spune probabil prea multe, fiindcă e doar unul din pseudonimele lui Dan Ion Constantin (n. 1939), care apare la Florin Manolescu, în *Enciclopedia exilului literar românesc* la litera B: Boc Daniel (Dan Constantinescu), poet. În țară a debutat cu poeme în 1968, în „Luceafărul” (seria Ștefan Bănulescu), unde Cronicarul l-a cunoscut ca tehnoredactor și corector sub numele Dan Bocaniciu. O figură cu totul aparte în peisaj, un artist cu talente diverse – muzician, poet, eseist, desenator –, un revoltat cu o biografie „americană”, câștigându-și existența de la 16 ani din lecții de vioară, dar și alte marunte slujbe, fără legătură cu înclinațiile lui (administrator pe litoral, vânzător la PECO, muncă de teren cu echipe geologice...). S-a stabilit definitiv la Paris în 1983, unde trăiește din lecții de vioară și scrie în franceză. A publicat, la Ed. Le Pont de l'Épée, în 1987, sub pseudonimul Daniel Boc, volumul *Poèmes à retardement* și la Ed. Arcam, în 1995, altă plachetă de poeme, *Herbalies*, semnată Constantin de Chardonnet – ambele remarcate de critica franceză. ● Acasă a debutat abia în 1999 în volum, cu o selecție din poeziile sale scrise în românește, *Neume* (Ed. DU Style), căci tot ce oferise Editurii Cartea Românească în anii '70 fusese respins de cenzură. Poate și din cauza tirajului mic și a lipsei de publicitate, *Neumele* lui Daniel Constantin nu s-au bucurat de ecoul meritat,

fiind prea puțin comentate, deși viziunea lirică, unică în felul ei, după cum scria Monica Pillat, îl individualizează puternic în poezia română actuală. Editarea unei selecții din scrierile sale de sertar, intitulată *Terfelogul* (într-un interviu cu Ileana Verzea, publicat în 1999 în revista „Lupta” de la Paris, al cărei unic redactor a fost regretata lui soție, Antonia Constantinescu, scriitorul spunea că s-au adunat cam 2000 de pagini) ar releva complexa personalitate a lui Daniel Constantin-Dan Constantinescu-Daniel Boc etc., admirabil prin rectitudine morală, cât și prin profunzime și originalitate de expresie. Și ca document de epocă, *Terfelogul* ar fi important: fragmentele semnificative de cotidian românesc din anii 1962-83, selectate și comentate cu o ironie dusă până la sarcasm, dau o idee veridică despre ceea ce a fost comunismul ceaușist, în special. ● Iată doar trei notații desprinse din fragmentele publicate de „Jurnalul literar” nr. 7-12: „Spectacol «Cântarea României» la Oravița, televizat. Apare prezentatorul: «Ne aflăm pe scena teatrului unde a răsunat pentru prima oară vocea marelui nostru poet Mihai Eminescu, pe atunci *suffleur*» (s.m.)” ● „Încă un alexandrinism (Alexandria Teleormanului, bineînțeles): Zozi (Zoe Dumitrescu Bușulenga, n.n.) și Cioculescu fac pe micul ecran apologia vocabulei «tovarășe»” ● „Pe strada Nufetilor, – cîndva Popov și încă mai cîndva General Berthelot –, la colțul unde se face intrarea spre clădirea liceului Nicolae Bălcescu, – pe vremuri Colegiul Național Sf. Sava –, era deschisă, până acum doi-trei ani, o circumă. La una din mese – doi consumatori: omul de cultură, lungind o halbă de bere în așteptarea timpului cînd trebuia să meargă pentru o înregistrare la radiodifuziune (aflată la cîțiva metri mai sus pe această uliță), și un individ care de multe ceasuri arunca în el cinzeacă după cinzeacă... Pe-o față de masă de local, discuțiile se înnoadă spontan. Cum omul de cultură e din fire un tăcut, a cuvîntat individul afumat: – «Dom'le, îl știi pe tipul ăla ciufulit, în carouri, de la bar?» –

«Nu», zise din inerție culturalul, deși recunoscuse în persoana indicată un actor foarte popular. – «Dom'le – continuă afumatul – tipul ăsta mi-a mîncat sufletul. M-a lăsat nevastă..., m-am îmbolnăvit de ficat... m-a adus în ultimul hal..., mi-am pus în cui toate treburile, treaba mea e să-l urmăresc pe reacționarul ăsta, și'mnealui mă poartă toată ziua numai prin restaurante. M-a nenorocit...»” Nu-i așa că v-ar interesa *Terfelogul*? ● Cartea de *Convorbiri cu Ileana Mălăncioiu* a lui Daniel Cristea-Enache din care au fost publicate ample extrase în „Apostrof” și „Adevărul literar și artistic” se anunță un eveniment editorial ce va stîrni valuri. Semnalăm în fragmentul din „Adevărul literar...” nr. 673 o eroare a poetei, ce se cere remediată în volumul anunțat pentru toamnă de Ed. Polirom. Spune Ileana Mălăncioiu: „De altfel, patima cu care-i priveam în primii ani de după Revoluție pe «apoliticii» de la Cotroceni nu se putea să rămînă aceeași, de vreme ce un opozant pursinge, cum era socotit președintele PAC, a trecut cu partid cu tot la PDSR (s.n.), iar un ziarist care se dedicase cîndva trup și suflet cauzei «adevăratei revoluții» înfăptuite prin victoria lui Emil a devenit consilierul lui Adrian Năstase.” Mai mult ca sigur că s-a gîndit la Alexandru Athanasie, numai că acesta n-a fost niciodată președintele PAC, partid care n-a fuzionat cu PDSR-ul, ci cu PNL-ul. În ceea ce-l privește pe d-l Athanasie, a fuzionat cu PDSR ca președinte al PSDR (fostul partid al d-lui Călinescu).

Taxa radio-tv pentru grajdul de la Cornu

CONGRESUL Partidului Acțiunea Populară condus de fostul președinte Emil Constantinescu nu s-a prea bucurat de atenția presei cotidiane, deși a fost programat în week-end. Dintre zările de mare tiraj, *EVENIMENTUL ZILEI* și *ADEVĂRUL DE LUNI*, 14 iulie, au avut alte știri de

anunțat pe prima pagină. Nici *ROMANIA LIBERĂ* n-a avut loc pe pagina întâi pentru Congresul Acțiunii Populare. Iar dacă *NAȚIONAL* a citat pe prima pagină sloganul nou înființatului partid: „Întinde mîna spre ea / Puterea e a ta!”, n-a făcut asta decît pentru a lua peste picior noul partid, într-o pagină din interiorul ziarului. Presa cotidiană, care nu trăiește din impozitarea cetățeanului, își putea permite să scrie cum și în ce pagină a dorit despre acest congres. Dar TVR ce motiv avea să pună după nu știu câte fapte diverse de doi bani evenimentul constituirii unui partid condus de fostul președinte al României? Ba și asta de o manieră revoltătoare! Postul public de televiziune n-are dreptul să pună în coada a diverse înfrîngări de o zi congresul unui partid condus de fostul președinte al României. Și asta din cel puțin două motive. Cel dintîi ține de importanța știrii propriu-zise, care în absența altor evenimente mai importante, nu-și avea locul decît la început. Iar al doilea ar fi că nu apar săptămînal în România partide de opoziție, încît Congresul Acțiunii Populare să fie trecut la *și altele*. Dacă TVR a minimalizat importanța acestui eveniment politic din vina cui a fost de serviciu în acel week-end, ar trebui tras la răspundere acel cineva. Dacă în schimb asta s-a înfrîngat la ordinul cuiva de sus, atunci persoana în cauză, ar trebui demisă. Dar cine s-o facă? ● Dacă, în schimb, majoritatea cotidianelor a reacționat de la negativ la usturător la realegerea baronului de Vrancea al PSD, Marian Oprea, în funcția de lider al filialei din care el însuși și-a dat demisia, TVR nu s-a omorît cu prezentarea acestei știri, ceea ce poate fi considerat o altă probă că pentru televiziunea publică în țara asta una se înfrîngă și alta se povestește. ● Într-un editorial din *Evenimentul zilei* scrie Cornel Nistorescu. „Adrian Păunescu a devenit nume de școli. Sechelariu e și nume de stadion. Ion Iliescu. Ion Iliescu (deși n-a dat vreun semn că ar fi interesat de așa ceva) e și nume de stradă. Din cîte știm, asemenea minunății nu există în lumea civilizată. Poate prin țări

subdezvoltate. În Europa, nu! (...) Ideea asta stupidă a prins totuși în România, la inițiativa lui Adrian Păunescu. Dacă nu mă înșel, la Roșiori de Vede s-a botezat prima școală cu numele poetului. Apoi a venit povestea cu stadioanele (Gheorghe Hagi și Dumitru Sechelariu). Cu așa exemple strălucite n-a trecut mult și a apărut și inițiativa sătenilor care au dorit o stradă cu numele Ion Iliescu. Nu vreau să discut aici meritele literare ale lui Adrian Păunescu. Ele există. Dar ostentația cu care el marșează în aceste situații penibile, în loc să se tempereze, crește în intensitate în fiecare zi, iar colegii săi de partid, în loc să-l trezească, îi țin isonul.” Cronicarul nu are un răspuns pentru mirarea lui Cornel Nistorescu, ci o întrebare. Cine să-l trezească pe Adrian Păunescu? Fiindcă, la o adică, și președintele Iliescu le putea transmite admiratorilor săi să lase pentru posteritate sa botezul străzii, dacă își vor mai dori și atunci acest lucru. ● Pînă și premierul Năstase a ajuns la concluzia că legea care îi obligă pe români să plătească taxa radio-tv fiindcă au curent în casă e stupidă. Premierul a protestat însă numai după ce a primit la Cornu o notă de plată a taxei radio-tv și pentru curentul din casă, dar și pentru curentul de la grajdul vacilor. Încît Adrian Năstase a ajuns la concluzia că ar trebui să le pună vacilor televizor. Cum tîrziu află totuși premierul cum se plătesc anumite dări în România.

Cronicar

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin cec la dispoziția Fundației „România literară” pe adresa Fundația „România literară”, București, Of. poștal 33, C.P. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul nr. SV11989444450 (USD) și SV11920914450 (EUR) deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Sucursala Aviației, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.